

DE PERSONIS QUÆ POSSVNT CONTRAHERE  
VEL NON.

## CAPVT PRIMVM.

## S V M M A R I A.

- 1 Princeps an possit contrahere cum subditis.
- 2 An filiusfamilias possit contrahere.
- 3 An seruus possit contrahere.



STA est subtilis, & quotidiana materia omnium contractuum, quam resolutiue pono in l. 1. ff. de verbor. obligation. Pro cuius perfecta introductione, & declaratione, eam diuido in quatuor partes, in quarum prima tractabo, quæ personæ possint contrahere vel non: quia in quolibet actu, vel negotio, in primis querendum est de persona, vt in l. si queramus. ff. de testament. In secunda, quæ sint genera contractuum. In tertia, quæ sint qualitates earum. In quarta, quibus modis tollatur, & extinguatur contractus, virtus, & effectus eius. Quoad primam igitur, dico, quod regulariter omnis persona potest contrahere, nisi lege reperiatur prohibita. text. est formalis & expressus in l. sicut ab initio. C. de act. & obli. & ibi gl. ord. & com. Doct.

- 1 Ex qua regulariter inferitur, quod Princeps, Imperator, Dux, Comes, vel quilibet alius dominus temporalis potest contrahere cum subditis suis, & inter eos oritur efficax actio, & obligatio ex omni contractu, text. est in l. 2. Caesar. ff. de Public. & vectig. Et in tantum hoc est verum, vt procedat, & habeat locum, etiam si Princeps vel Imperator vendat rem penitus alienam: quia potest præiudicare domino, & non habet actionem contra possessorem, sed contra principem, & fiscum eius, intra quadriennium. text. est in l. bene à Zenone. C. de quadrienn. presc. text. in §. fin. Institut. de usucap. & vtrobiq; commun. Doct. Item etiam licet actus vel contractus cum alio non valeat: cum eo tamen sit, quia videtur dispensare. textus est capitalis & expressus in l. si. C. de do. int. vir. & vx. vbi habetur, quod licet donatio inter maritum & uxorem non valeat: tamen illud est verum inter priuatas personas: secus tamen est inter regias personas. text. in l. cum multa. C. de bo. qua liber. vbi disponitur, quod quando Rex, vel Princeps donat aliqua bona filiofamilias alicuius priuatæ personæ, non queritur patri vsusfructus eius. Ex quib. infert Bald. in l. Princeps. ff. de legib. 2. lect. quod talis Rex, vel Princeps potest instituere filium spurium: & videtur cum eo dispensare. Sed pulchrum & subtile dubium est, an talis Rex, vel Princeps obligetur ex tali contractu naturaliter & ciuilitur, vel naturaliter tantum? & breuiter & resolutiue magis communis opinio est, quod obligetur tantum naturaliter, non autem ciuilitur, & quod illa naturalis obligatio sola sit efficax ad agendum, ita

probat text. in c. 1. extra, de prob. & ibi tenet Ant. Abb. Imol. & alij Dd. & istam dicit magis com. Philipp. Dec. ibi. Confirmatur ratione: quia cum obligatio ciuilis immediatè perueniat, & oriatur à mero iure ciuili, vt in §. 1. Inst. de oblig. & Rex vel Princeps non subiiciatur legibus. vt in l. Princeps. ff. de legib. ergo non obligetur ciuilitur: sed tantum naturaliter, & illa sola naturalis obligatio erit efficax ad agendum. Sed, his non obstantibus, ego teneo contrariam sententiam. Imò, quod Rex, Princeps, vel Imperator obligetur in contractu, tam ciuilitur, quam naturaliter, vera & inconuincibili ratione, quia licet sit solutus legibus: tamen in dubio contrahendo cum subditis, videtur se submittere legum dispositionibus, vt in l. princeps ff. de legib. text. in l. est receptum. ff. de iurisd. om. iud. text. in §. si. Inst. quib. mod. test. infir. text. in l. bene à Zenone, §. 1. C. de quadrienn. presc. text. not. & expr. in l. 1. §. si. de offic. procur. Cas. vbi habet, quod per additionem hæreditatis princeps efficaciter obligatur, & in terminis istam sententiam & conclusionem contra communem tenet Bal. in l. Princeps. ff. de legib. Abba. in d. c. 1. de probat. & ante eos tenet Alb. in l. prima. ff. de offic. procur. Cas.

Item etiam prosequendo materiam, dico, quod in tantum est verum quod quilibet potest contrahere, vt procedat, & habeat locum in quolibet filiofamilias, licet sit in potestate paterna. text. est in l. tam ex contractib. ff. de iudi. text. in l. filiusfamilias. la 2. ff. de actio. & obli. text. in l. quotiens. ff. de noxal. text. per argumentum à speciali, in l. 1. & per totum ff. de Macedon. Sed pro perfecta declaratione querenda est ratio, per quam filiusfamilias potest contrahere, & tamen non potest testari, vt in leg. qui in potestate. ff. de testament. textus in lege tam his. §. 1. ff. de donation. caus. mort. text. in l. 3. C. qui testam. fac. pos. text. in §. 1. Inst. quib. non est permis. fac. testam. Sed nouiter & subtiliter respondendo, quod vera & concludens ratio est, quod contrahere potest: quia licet actualiter nulla bona habeat, tamen potentialiter bene potest habere: cum viuus remaneat post contractum, & acquirere possit, & emancipari, vel sui iuris effici per mortem patris: vel ex alia causa spes acquisitionis est valde probabilis, vt in l. si defunctus. C. arbitrium tutela, & ibi communis opinio. Et dato, quod nulla bona post contractum acquirat, saltem habet personam, quæ potest incarcerari, vt in l. 1. & pen. C. qui. bon. ced. poss. & hodie in nostro regno cogitur personaliter seruire, vt in l. 4. & §. sit. 12. lib. 8. ordi. & in Pragmatica 78. cum duabus sequentibus, libro pragmaticarum. Testari tamen talis filiusfamilias non potest, quia actualiter, & potentialiter non habet, nec habere potest aliqua bona, de quibus testetur, cum omnia querantur



tur patri, & sic actus esset inanis, & frustratorius. argum. text. notabilis in *Auth. ingressi. C. de sacrosanct. Eccles.* Cuius verba sunt: Ingressi monasterium, & se & sua dedicant Deo, nec de his testari possunt, utpote nec domini rerum. Ille tantum, qui nulla bona actualiter habet de presenti, sed potentialiter potest habere in futurum: bene potest contrahere, & similiter testari, ut probat text. singularis & subtilis in *l. hereditas etiam. ff. de pet. hered.* Cuius pulchra verba sunt: Hereditas etiam sine ullo corpore iuris intellectum habet. Hodie tamen talis filiusfamilias bene potest testari de iure Regio. ita disponit textus in *l. 5. in ll. Tauri.* Et si quæras, in quibus bonis poterit testari & disponere? vide omnino, intellige, & declara, ut magistraliter dixi in *d. l. 6. in ll. Tauri.*

Item etiam seruus potest contrahere, & se obligare, & alter libi, quod declaro sic. Nam de Iure Ciuili non tenetur: quia de illo iure status eius est penitus annihilatus. textus est, qui sic debet intelligi, in regula quod attinet. *ff. de reg. iur.* & ibi gl. ord. & comm. Dd. De iure tamen naturali bene tenetur, & obligatur, & illa obligatio operatur effectum retentionis: quia si seruus, effectus sui iuris, soluat, creditor iuste, & licite potest habere & retinere, & non potest seruus repetere per conditionem indebiti. Item etiam, si ante, vel potest dederit fideiussorem, tenetur efficaciter, cum possit accedere cuilibet obligationi.

Item etiam operatur omnes alios effectus, quos obligatio naturalis operatur. text. est expressus in *l. naturaliter. ff. de cond. indeb. text. in l. si id quod. eod. tit.* & utrobique comm. Doct.

textus in *l. quod dicitur. ff. de fideiussor.* textus in *l. fideiussor. §. 2. eod. tit. text. in l. fideiussor. obligari. §. fideiussor accipi. eod. tit.* textus in *§. omnibus. Instit. de fideiussor.* Quæ autem personæ reperiuntur prohibita, infra dicemus. Item etiam prosequendo materiam, dico, quod aliud est preparatio contractus, aliud est ipsemet contractus. Preparatio contractus sunt illa verba producta in ipso fieri, antequam perficiatur, & absoluitur iste contractus. text. est singularis & vnicus in *l. voluntate. C. de rescin. vend.* quem ad hoc summè no. & comm. Bald. ibi, dicens meliorem de iure, & Saly. dicens, quod non est ei similis. Ex quo deducitur & inferitur, quod licet testis dicat, quod interfuit tractatui, & non conclusioni actus vel contractus, non probat, ita terminat Bald. in *c. fin. de iur. cal.* & probat text. iunct. gl. ord. in *l. eleganter. ff. de condi. indeb.* & ibi not. & commendat Ias. post alios Doct. Contractus verò est vltima & perfecta conuentio partium, interueniente solemnitate à iure requisita pro forma & substantia eius, ita probat text. formalis, & expressus in *l. vers. si. ff. de pact.* Cuius verba sunt: Est autem pactio duorum pluriūve in idem placitum, & consensus. text. in *l. 1. ff. de act. & oblig. text. in l. 1. ff. de verb. oblig. text. in l. 5. §. stipulatio. eod. tit. text. in l. contractus. C. de fide instr.* ibi. & postremo partibus absoluta. text. in *§. 1. Instit. de empti. & vendit.* simul atque de pretio conuenerit. & utrobique comm. Dd. Et iste contractus perfectus, & consummatus, aut fit, & celebratur solo consensu, aut interuentu rei aut verbis: & istam distinctionem & resolutionem ponit text. in *d. l. 1. ff. de act. oblig.*

## ANNOTATIONES.



**E**XT. est in *l. Caesar. ff. de publ. & vect.* Non solum text. hic probat Principem posse contrahere, sed etiam, quod notabilius, ac disceptatione dignius est, illius contractus vim legis habere, quemadmodum ex eo collegerunt scribentes in *l. ciuitas. ff. si certum petat. Aretin. in l. continuus. §. cum quis. num. 24. ff. de V. O. Bart. Bald. & relinqui in l. pen. C. de donat. int. vir. & vx. Dec. conf. 689. Matth. ab Afflict. decis. 299. Sed enim si rem suis ex principiis verius libremus, & falsum id prorsus est, & longè alio modo text. hic exaudiri debet. falsum id futilique est, quia certius & receptius est, ex principum contractu absque traditione dominium non transferri, cum ex legis dispositione absque dubio transferatur, ut colligitur ex Bald. in cap. 2. de nou. form. fidel. ubi idem obseruat Matth. de Afflict. nu. 5. asserunt Ias. in *l. quoties. col. 1. C. de rei vend. Dec. in l. traditionibus. n. 4. de pact.* Quinimo etiam nec eorundem principum donatio, seu beneficium aliquod ei, in quem confertur, ante agnitionem, ac receptionem absentis queritur, ut diligenter ostendit Andr. Alc. in *c. cum contingat. num. 235. de iure iur. cum qua à iure comparantur absens ignoransque sine vlla prorsus agnitione nanciscatur, ut receptum prodidere Chassan. in consuetud. Burg. in rubr. 4. §. 14. ad fin. & vir summo ingenio ac doctrina, Arius Pinel. in *l. 1. part. 1. numer. 36. versic. 7. ampliatur. Cod. de bon. mater.* Nec text. hic quidfecto est, ut post locationem factam Caesar dixerit, hoc est tulerit ac promulgauerit legem, ne quis præter redemptorem, &c.**

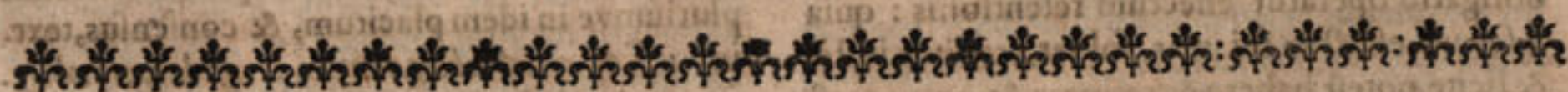
**Quia potest præiudicare.]** Videto hac de re qua memoria tradiderunt Ias. in *Aut. quas actiones. n. 5. C. de SS. Eccles. Felin. in c. qua in Ecclesiarum. n. 35. de constit. Pet. Duenn. reg. 228.*

**Et ante eos tenet Alb.]** Adde pro eadem sententia, qua mihi verissima videtur, non pænitem Constantini Harmenopuli auctoritatem, libr. 1. tit. 1. pag. 5. sic inquit: *ὅτι καὶ οἱ βασιλεῖς οἱ καθολικοὶ κρατεῖσθαι νόμοις, & αὐτὰς ἐκβάλλουσιν παρρησιασθέντες.* Hoc est, & contra regem generales seu vniuersales valeant leges, & omnis à legibus abhorrens reijciatur exceptis intelligit verò leges, contrarium innuentes procedere, quoad crimina, ne scilicet principes pænis criminalibus regulariter fiant obnoxij, aut siquidem eod. tit. pag. 7. *ὁ βασιλεὺς νόμοις οὐχ ἐπὶ κράτος ἔχει, ἀλλὰ καὶ οἱ νόμοι αὐτὸν ἐπὶ κράτος ἔχουσιν.* Hoc est, Rex legibus haud subiaceret, id est delinquens non punitur, Augusta verò obnoxia est, sed illi rex suas indulget.



indulsi prerogativas, atque hac etiam in criminum specie sese Principes legibus subiecisse merito intelligemus, iuxta l. digna vxor. C. de legibus.

- d Sed nouiter, vel subtiliter.] Rationes hæ nostri Gomezij haud mihi probabiles videntur, siquidem  
 1 quod ad contractus attinet, ut valeant, necne, nulla unquam ratio initur, utrum contrahens bona habeat, an habere possit, sed solum, utrum eius iure aliquo improbetur, seu impediatur, persona: quoniam cum generaliter, ac regulariter contractibus gerendis filiosfam. non interdicitur absque ullo bonorum censu, generaliter & efficaciter illos omnes inibit. Quod vero ad testamenta pertinet, certum exploratumque est, hereditatis iura absque corpore ullo consistere, l. hereditas etiam, ff. de petit. hered. Itaque falsa, subtilis, & absurda omnino ratio est, quæ a bonorum inopia repetitur, & filiosfam. testandi iure priuatos ait, quam ob causam, quod mihi tamdiu visum est, & libro iuris obseruationum primo, cap. 17. iam pridem literis publicis consignauimus, breuiter hic recensebo. Existimamus verissimam eorum esse sententiam, qui dispensatione legis duodecim tab. effectum censent, ut de nostris fortunis in id tempus, quo iam amplius nostra non erunt, pro animi sententia iubeamus, vetemus, ac disponamus. In quam sententiam, præter magnum interpretum applausum, idem frequentius arbitrantium, me adegerunt iuris rigor, aliud efflagitans, & l. lege obuenire, 128. ff. de verb. sign. ait, illa lege obuenire hereditatem non improprie quis dixerit, etiam eam, quæ ex testamento defertur, quia l. 12. tab. testamentaria hereditates confirmantur: porro legem 12. tabul. quæ nos legum rigore soluit, sic fuisse conceptam liquido constat, patresfam. uti super familia, pecuniæ suæ legassit, ita ius esto. ut assidui, ac locupletes testes, Cicero lib. 2. de Inuent. & auctor ad Herennium lib. 1. testificantur, quamuis illius legis verba aliter atque aliter à Iureconsultis, & Iustiniano in rem modo, de qua agunt, attentis repetantur. Quoniam cum lex illa in patresfam. testandi veniam contulerit filiisfam. eam perspicue negauit, sic enim in pari causa ratiocinationem collegit Imperator, ut alia & iuris, & bonorum auctorum loca, silentio præteream in l. 1. C. ad leg. Iul. de adult.



## DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

### CAPVT SECVNDVM.

#### SVMARIA.

- 1 Quid requiratur pro forma in isto contractu emptionis, & venditionis.
- 2 An inter patrē & filiū possit contrahi venditio.
- 3 An inter maritum & uxorem possit contrahi venditio.
- 4 An possit quis vendere omnia bona sua, tam presentia, quam futura.
- 5 Hereditas vniuersalis, an possit vendi.
- 6 An possit quis vendere actionem, quam contra alium habet.
- 7 An res, quæ non sit in rerum natura, possit vendicari.
- 8 Res aliena, an possit vendi.
- 9 Si pretium non sit determinatum, an venditio valeat.
- 10 Si interuenit pretium, & aliqua res ex parte emptoris, an sit contractus emptionis & venditionis, vel sit contractus permutationis.
- 11 Fructus rei vendita, an competant venditori, vel emptori.
- 12 Si quis simpliciter vendit rem, an videatur vendere totam rem, vel partem, quam in ea habet.
- 13 Si quis vendit domum vel fundum, an videatur vendere fundum sibi accessorium, & ei adhaerentem.
- 14 Si quis vendit ancillam, utrum videatur etiam venditus eius partus.
- 15 Si quis vendit equum, vel mulam, an videatur vendere sellam, & habenas.
- 16 Si quis vendidit fundum ad modum, vel mentem, & non inueniantur postea tot modi, a venditor teneatur supplere, vel pretium mittere.
- 17 An requiratur scriptura in isto contractu vel in quolibet alio.
- 18 An requiratur arra in isto contractu, & quem operetur effectum.
- 19 Contractus emptionis, & venditionis, vel aliqua pars eius, an possit conferri in voluntatem vnius.
- 20 Si quis vedit duobus vnā rem, quis præferatur.
- 21 Quibus modis rescindatur iste contractus.
- 22 Quando rescindatur iste contractus per lesionem ultra dimidiam iusti pretij.
- 23 An remedium legis secundæ. C. de rescind. vendit. habeat locum, quando res venditur in publica subhastatione.
- 24 Quando rescinditur contractus remedio legis 2. an debeant restitui fructus.
- 25 Si quis iurat non intentare istud remedium legis 2. an possit postea illud intentare.
- 26 An deceptus possit agere isto remedio, quando dixit, quod donabat illud, quod plus pro re dabat.
- 27 Contractus rescinditur per pactum de retrouendendo.
- 28 Si in pacto de retrouendendo non sit positum tempus intra quod debeat venditor offerre pretium, usque ad quod tempus possit uti isto pacto de retrouendendo.
- 29 Si pactum de retrouendendo est positum, & ille qui emit rem vendit alteri, ille tertius an teneatur ex illo pacto.
- 30 Per pactum legis commissoria rescinditur iste contractus, emptionis & venditionis.
- 31 Quando contractus rescinditur per pactum de retrouendendo, vel per pactum legis commissoria, an debeatur gabella.
- 32 Res vendita, cuius periculo pereat.
- 33 Quando debeatur emtio.



- 34 *An in diuisione hereditatis habeat locum euictio.*  
 35 *In contractibus lucrativis, an habeat locum euictio.*  
 36 *In legatis, an habeat locum euictio.*  
 37 *In dote, an habeat locum euictio.*  
 38 *In contractu transactionis, an habeat locum euictio.*  
 39 *In contractibus onerosis, quo tempore habeat locum euictio.*  
 40 *Si emptor vel possessor compromisit litem motam, vel mouendam in arbitrum, & condemnatur, an possit agere de euictione.*  
 41 *Si emptori, vel possessori euincitur res de iure speciali, an habeat locum euictio.*  
 42 *Quando quis emit rem sciens esse alienam, an habeat locum emptio.*  
 43 *Si emptor expellitur de re violenter, an habeat locum emptio.*  
 44 *Si quis emit hereditatem, & vincatur, an possit emptor agere de emptione.*  
 45 *An possit quis agere de emptione circa ius seruitutis.*  
 46 *An actio de emptione transeat in particularem successorem contra primum venditorem.*  
 47 *Si contra emptorem rei mota fuit lis, & emptor obtinuit, an venditor teneatur soluere ei expensas, quas in lite fecit.*  
 48 *Si animal, vel seruus venditus sit, & est morbosus, an possit rescindi contractus.*  
 49 *An venditor debeat expresse vitium serui, vel animalis venditi, exprimere.*  
 50 *Quae res prohibeantur vendi.*  
 51 *An, & quando compellatur quis vendere suam propriam rem.*

**C**ONTRACTVS, qui perficitur, & celebratur consensu, est ille, ad cuius validitatem non requiritur stipulatio, neque alia formalis solennitas, nisi solus consensus vltimarum partium, vt emptio, venditio, locatio, conductio, societas, donatio, mandatum, hypotheca, & similes contractus: quos omnes per ordinem magistraliter prosequendo, in primis se offert contractus emptionis & venditionis, qui frequens, & quotidianus est, & à quolibet fieri potest, dum tamen habeat sensum, & intellectum, nisi lege prohibeatur. In quo requiruntur pro forma res ex parte venditoris, & pretium ex parte emptoris, & simul consensus partium. textus in l. 1. & per totum ff. de contrahen. emptio. textus in l. 1. & per totum C. eod. tit. text. in §. 1. Inst. eod. tit. text. in §. 1. & per totum, Inst. quib. alie. lic. vel non. tex. in l. nec emere. C. de iure delib. text. in l. fin. C. de reb. alien. non alien. text. in l. pen. ff. de pact. text. in l. 2. ff. si quis à paren. sue. manumiss. cum similibus.

Et in tantum hoc est verum, vt talis contractus emptionis, & venditionis valeat, & teneat, etiam inter patrem & filium. Quod tamen intelligo isto modo: quod de iure antiquo non valebat super rebus profectitiis, & aduentitiis, quia pleno iure quærebantur patri, vt in leg. placet. ff. de acquirend. hereditat. cum similibus, & tanquam in re propria non consistebat emptio, vt in leg. sue rei. ff. de contrah. emptio. Anton. Gomez, Tom. II.

Item etiam, quia inter patrem & filium non oritur obligatio ciuilis & naturalis, vt in leg. frater à fratre. ff. de condition. indebit. Item etiam inter eos non datur iudicium, vel lis, mediante qua fiat exactio, vt in leg. lis nulla. ff. de iudic. in rebus tamen castrensibus, vel quasi, bene valebat: quia in eis non attenditur patria potestas: sed filius habetur tanquam paterfamilias, vt in l. 1. §. fin. cum l. seq. ff. ad Macedon. text. est, qui sic debet intelligi, in l. 2. ff. de contrah. emptio. Cuius verba sunt: inter patrem & filium contrahi emptio non potest, sed rebus castrensibus potest, & ibi notat, & declarat gloss. ord. Odofr. Bald. Alberic. & commun. Doctor. & idem disponit lex 2. tit. 5. §. 5. part. Hodie verò nihil est immutatum in rebus profectitiis castrensibus, vel quasi: sed in aduentitiis valebit emptio, & venditio in casibus, in quibus vsusfructus non pertinet patri: in casibus verò, in quibus patri quæritur vsusfructus, non valebit, quia est legitimus administrator filij, vt in l. 1. Cod. de bo. mater. vnde eo auctore non posset inter eos fieri contractus. arg. text. in l. 1. ff. de author. tut. & in §. fin. Inst. eod. tit. Quod tamen est verum, & procedit, præterquam si palam, & bona fide fieret contractus in præsentia iudicis, vel propinquorum: quia tunc cessat omnis præsumptio fraudis. arg. tex. in l. cum ipse. C. de contrah. empt. & in l. transactione. C. de transac. ita tenet, & declarat Bart. in l. frater à fratre. ff. de cond. indeb. 13. col. 3. q. & ibi com. Doct. idem Bart. in l. si quis pro eo. §. 1. ff. de fideiuss. & ibi alij Doct. Bald. & comm. Doct. in l. iubemus. §. 1. C. ad Trebell. Et adde, quod hodie de iure Regio videtur, quod talis contractus inter patrem & filium nullo modo valeat, etiam si fiat palam, & bona fide: quando pater est legitimus administrator. ita probat expresse text. in l. 1. tit. 5. lib. 5. ordin. & in l. 14. tit. fi. lib. 8. ord.

Item etiam valet iste contractus inter maritum & uxorem: quia licet contractus donationis non valet inter eos, vt in leg. 2. & per totum ff. de dona. int. vir. & uxo. & in l. 1. & per totum C. eod. tit. tamen contractus emptionis & venditionis, & quilibet alius contractus onerosus, bene valet inter eos, neque amor ille maximus, & intensus, qui inter eos habetur: & quo ad inuicem se diligunt, impedit talem contractum, vinculum, & obligationem eius, nisi in fraudem donationis causa sit facta venditio: ita probat text. notabilis in l. si sponsus. §. circa. ff. de donat. inter vir. & uxor. & ibi gl. ord. & com. Doct. text. in l. sed & si vir. §. si duo. eod. tit. & ibi etiam comm. Dd. text. in l. si quis donationis. ff. de contrah. empt. text. in l. vir uxor. ff. ad Velleia. text. in l. cum maritus. ff. de pact. dota. Nec obstat, quod hodie non valet contractus uxoris sine licentia viri: quia intelligo quando contrahit cum aliquo tertio, secus si cum marito, quia videtur licentiam præstare.

Item etiam potest quis vendere omnia bona sua, tam præsentia, quam futura: quia nulla est ratio, vel causa quæ impediatur. ita probat textus à ratione cessante, in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obli. & ibi tenet Bart. 2. col. nu. 6. & com. Dd. idem Bart. in leg. si. C. de pact. pen. col. n. 15. & ibi etiam comm. Dd. probat etiam tex.



in leg. 2. *vniversa. ff. de usucap. pro dote. text. in l. mulier. ff. de iure dot. text. in l. si. C. qua res pign. oblig. poss.* Neque obstat, quod donatio omnium bonorum, presentium & futurorum, non valeat, ut d. l. *stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. obli.* & ibi plenè traditur, & notatur: quia illud est verum, & procedit in donatione gratuita, per quam tollitur libera facultas testandi, cum non posset ampliùs habere bona de presenti, neque in futurum: secus tamen est in venditione, in qua pretium succedit loco rerum, & de eo poterit testari. & expressè ita tenent & respondent prædicti Doctor. vbi suprà. Quod tamen singulariter intellige, quando expressè actum esset, quod vendebat omnia bona sua, tam præsentia, quàm futura: secus verò si simpliciter dixit, quod vendebat omnia bona sua: quia tunc tantum intelligitur vendere præsentia. argum. text. est in l. *si ita legatum. ff. de aur. & arg. leg.* vbi habetur, quod legatum factum de auro, argento, vel alia re, intelligitur de illo, quod testator haberet de presenti, tempore testamenti, & ibi not. Bartol. & com. Doctor. text. in l. *si stipulatus fuerim. §. 1. ff. de verb. oblig. text. in l. si à colono. eo. tit. text. in leg. si mandauero tibi. §. is cuius bona. ff. mandati.* & vtrouque comm. Dd. Neque obstat text. cum materia, in leg. *fin. C. qua res pign. oblig. poss.* vbi disponitur, quod in obligatione & hypotheca bonorum, simpliciter, & generaliter facta, comprehenduntur bona tam præsentia, quàm futura: quia ibi tractatur de nullo, aut paruo præiudicio, cum soluto debito liberentur omnia bona, & ita soluit, & declarat ibi gloss. ordin. & comm. Doct. soluit etiam & declarat Bar. in d. l. *si ita legatum. ff. de aur. & arg. leg. 2. col. n. 3.* & ibi alij Dd.

Item etiam potest quis vendere totam rem, vel partem eius integram, & diuisam, vel partem quantitatiuam pro indiuiso, vel etiam quodlibet ius seruitutis realis, personalis, vel mixta. ita probat textus in l. *si in emptione. §. omnium. ff. de contrah. empt. text. in leg. quotiens. la. 2. ff. de seruitut. cum similibus.* Item etiam potest quis vendere tam rem propriam, quàm alienam, sine præiudicio tamen domini: quia poterit ab emptore, vel quolibet tertio possessore vindicare. text. est in leg. *rem alienam. ff. de contrahen. empt. text. in l. si emptione. §. item si emptor. eod. tit. text. in leg. ex empto. §. 1. ff. de act. empt. text. in leg. 1. & per totum. ff. de enict. text. in leg. 1. & per totum. Codic. eod. tit.* Cuius ratio est: quia per venditionem non constituitur ius in re, sed tantum persona obligatur rem tradere, quando est propria: vel ad interesse, quando est aliena, ut in dictis iuribus.

Item etiam potest quis vendere hæreditatem vniuersalem, sibi delatam ex testamento, vel ab intestato. text. est in leg. 1. & per totum. ff. *de hered. vel act. vend. text. in leg. 1. & per totum. Cod. eod. tit.* Quo casu in emptorem transeunt viles actiones actiue, & omnia iura, & commoda, quæ pertinebant ad hæredem, etiam absque aliqua cessione. Facta verò cessione transeunt directæ. text. in l. *emptor hæreditatis. C. de hered. vel act. vend.* Cuius verba sunt: Emptor hæreditatis, actionibus mandatis, eo iure uti de-

bet, quo is cuius persona fungitur, quamuis viles etiam aduersus debitores hæreditarios actiones emptori tribui placuit. & ibi glo. ord. Od. Pet. Cyn. Bart. Alb. Bald. Saly. & com. Dd. Actiones verò passiuæ, quibus tenebatur defunctus, & per consequens hæres eius, non transeunt contra emptorem. Imò possunt, & tenentur creditores agere, & petere debita sua, contra hæredem venditorem, licet ipse, postquam soluit, possit recuperare ab emptore, actione neg. gestor. text. est not. in leg. 2. *C. de hered. vel action. vendit.* Cuius ratio est: quia actiones actiuas bene potuit hæres, & quilibet creditor, in alium transferre: sed actiones passiuas, quibus tenetur, non potest à se excutere inuitis creditoribus. text. est in l. *si mandato meo. versic. 1. ff. mandati.* & ibi not. & commendat Bar. Alb. & com. Dd. Neque obstat text. in l. 1. *versic. placuit. cum simil. ff. ad Treb.* vbi facta restitutione hæreditatis, transeunt actiones viles, tam actiue, quàm passiuæ, in fideicommissarium: quia illa iura loquuntur, & procedunt in restitutione, & alienatione hæreditatis, facta ex vltima voluntate. In nostro verò casu loquimur in dispositione facta ex contractu inter viuos, in quo ita faciliter non transeunt iura sine cessione, vel traditione. arg. text. in l. *cum hered. ff. de acquir. poss. iuncta l. traditionib. Cod. de pact.* ita tenet & declarat subtiliter Bald. Paul. Saly. & comm. Dd. in l. 2. *C. de pact.* facit etiam text. in l. *mulier bona. ff. de iur. dot.* & ibi expressè not. & commendat Bart. & com. Dd. Nec obstat etiam text. in l. 2. *Cod. ad l. Iul. de vi pub.* quia loquitur & procedit in successione vniuersali: & confiscatione, & legis dispositione, quo casu transeunt actiones passiuæ pro rata, sicut in hæredem, & ad hoc notat, & commendat ibi gl. ord. Pet. Cyn. Odof. Bar. Alb. Bald. Saly. & com. Dd. facit etiam text. in l. *si constanter. §. si. ff. solu. mat.* & ibi com. Dd.

Item adde, quod ad hoc, ut valeat venditio hæreditatis, debet esse hæreditas alicuius defuncti secus autem: si vendatur hæreditas alicuius viuentis: quia venditio erit nullius momenti, & contra bonos mores, text. est in l. 1. *ff. de hered. vel act. vend.* & ibi gloss. ord. & com. Dd. adde, quod etiam si talis venditor sit substitutus pupillaris, non potest vendere ius, vel spem substitutionis pupillaris nondum delatæ. text. notabilis, & expressus in l. 2. *illud. ff. de hered. vel act. vend.* & ibi gloss. ord. & comm. Doct. imò, quod magis est, ille qui vendit hæreditatem viuentis, priuatur postea eius successione si ad eum perueniat. text. est notabilis & expressus in l. 2. *versic. si. ff. de his quib. ut indig.* & ad hoc notant & comm. ibi Dd. text. in l. *quidam in iure. §. fin. cum l. seq. ff. de don.* Neque obstat text. in leg. 3. *§. cum specialiter. §. illo. ff. pro socio.* & in l. *societatem vniuersalem. eod. tit.* vbi habetur, quod bene possunt socij contrahere societatem, ut diuidantur hæreditates sibi obuinentes, modo & forma contenta in contractu: quia debent intelligi, quando contrahitur societas super hæreditatibus incertis sibi obuinentibus, non autem in hæreditatibus certis alicuius viuentis, & determinatæ personæ, secundum Doctor. ibi.

Item adde, quod etiam vendita hæreditate, &



& omnibus bonis in ea contentis, non transit dominium sine traditione, sicut si venderetur res particularis. text. est sing. in *l. qui tibi. C. de hered. vel act. vend.* & ibi commun. Dd. Nec obstat text. in *l. cum heredes. ff. de acqui. poss.* quia ibi est successio vniuersalis personæ, & rerum, quam quis consequitur mediante sola additione, vt in *leg. hereditas. de reg. iur. in leg. nihil est aliud. de verb. sign.* Nec obstat etiam text. in *l. 1. & 2. ff. pro socio.* vbi habetur, quod ex contractu vniuersali, pro socio transit dominium & possessio pro parte, quia ibi interuenit ficta traditio, per quam quilibet socius videtur bona sua tenere, & possidere pro se, & pro socio: & ex hoc datur maxima & singularis extensio ad text. & eius regulam, in *l. traditionibus. C. de pact.* cum simil. vbi habetur, quod ex solo titulo nunquam transit dominium, nisi secuta traditione, vt extendatur, etiam si sit titulus generalis & vniuersalis omnium rerum. Imò quod magis est, hoc ego nouiter extendo, etiam si sit titulus vniuersalis & favorabilis dotis: vt si aliqua mulier promittat omnia sua bona in dotem, vel aliter pro ea, quia non transit in maritum dominium sine traditione, ista est gl. sing. & vnica in *l. 1. ff. de vsuca. pro dote.* quam ibi summe not. & comm. Bar. Alb. & commun. Dd. & reputat sing. & vnicam Bald. in *leg. nulla. C. de iur. dot. 1. col.*

6 Item quæro, an possit quis vendere actionem, quam habet contra alium? Et breuiter dico, quod sic. Et virtus & effectus est, quod ipso iure transit in emptorem actio directa nomine cedentis, & actio utilis ex ipso contractu, mediante qua possit exigere debitum. text. est in *l. emptori nominis. ff. de hered. vel act. vend.* text. in *l. nomina eorum. eod. tit.* textus in *l. nominis venditio. C. eod. tit.* text. in *leg. nominibus. Cod. de action. & oblig.* quod habet locum, & procedit, modo debitum sit purum, modo in diem, vel sub conditione. Item modo debitor, contra quem ceditur actio, sit sciens, modò ignorans: ita probant prædicta iura. Item etiam transit utilis actio pignoris, vel hypothecæ. Item etiam transit utilis actio contra fideiussorem, vt dictis iuribus probatur. Item extendendo prædicta dico, quod sicut quis potest vendere actionem: ita potest eam donare. text. est in *l. 2. Cod. de donat.* Item in dotem dare. textus est in *l. nominibus. C. de act. & oblig.* Item dare in solutum. textus est in *l. si in solutum. eod. tit.* Item potest dare in pignus. text. in *l. postquam. C. de act. & oblig.* text. in *leg. grege. §. cum pignori. ff. de pignor.* text. in *leg. si conuenerit. la. 2. ff. de pignor. act.* textus in *l. nomen. Cod. quæ res pign. oblig.* Item potest legare. textus est in *l. ex legato nominis. C. de legatis.* Item potest quis vendere actionem realem, quam habet contra possessorem rei suæ, quo casu transit utilis actio sine cessione. text. est sing. in *l. fin. Cod. de hered. vel act. vend.* & ibi notat & commen. gloss. ordin. Odo. Cyn. Alber. Bald. Salyc. & commun. Doct. Ex quo collige, quod licet dominium rei non transeat in emptorem sine traditione, vera vel ficta, vt in *l. traditionibus. C. de pact.* cum similibus: tamen actio realis competens pro tali re, & dominio eius, bene transit ipso iure sine cessione. Cuius ratio est: quia fundatur & causatur à dominio venditoris, secundum Doctores, in *d.*

Anton. Gomez, Tom. II.

*l. fin.* Et idem est quando conuentus rei venditione, vel actione reali, soluit litis æstimationem: quia similiter transit prædicta actio, quia censetur facta venditio, & cessio actionis, vt in *leg. si culpa. ff. de rei vendicat.* Ex quibus subtiliter collige, quod licet, in iuribus incorporalibus solo titulo non transeat dominium, neque aliquod ius reale sine traditione, vel quasi: tamen ex solo titulo in actionibus bene transit utilis actio sine cessione. Quod tamen limita & intellige, præterquam si venditio vel donatio actionis fiat in potentiorum, ratione officij: quia tunc non valet, imò amittit debitum. text. est in *l. 2. Cod. ne liceat poten.* & ibi gloss. ordin. & commun. Doct.

Item quæro, an res, quæ nondum est in rerum natura, possit vendi? In quo art. resolutiue dico, quod si res speratur esse, vel nasci, bene potest vendi, aliàs non. Ex quo inferitur, quod bene potest quis vendere fructus nondum natos, sed nascituros ex aliquo fundo, vel re. Item partus ancillæ, fœtus pecorum & similia. text. est in *l. nec emptio. ff. de contrah. empt.* text. in *leg. interdum. ff. de verb. oblig.* text. in *l. & quæ nondum. ff. de pignor.* text. in *l. 1. ff. de cond. & demonstrat.* text. in *§. ea quoque res. Instunt. de leg.* text. in *l. 1. tit. 5. par. 5.* Et talis contractus habet in se tacitam conditionem, si fructus nascantur: vnde eis non natis, nulla est venditio, ita probat text. in *d. l. nec emptio. ff. de contrah. empt.* & ibi not. gloss. ordin. & commendat & probant prædicta iura, & ibi commun. notant Doctores. Ex quo etiam inferitur, quod potest quis vendere aleam, vt captum piscium, auium, vel similitum rerum. textus est in *d. leg. nec emptio. versicul. aliquando. ff. de contrah. empt.* text. in *l. si iactum. de actio. empt.* text. in *d. l. 1. tit. 5. par. 5.*

In hoc tamen est differentia: quia quando venduntur fructus, contractus habet tacitam conditionem, si nascantur, vnde eis non natis, contractus est nullus. Quando verò venditur alea, vel captus, statim valet contractus, & nullam habet tacitam conditionem, vnde etiam si nihil nascatur, vel capiatur valet venditio, & debetur pretium. Cuius ratio est: quia in fructibus verisimiliter partes cogitant, quod nascantur à communiter accidentibus, idè eis non natis nihil debetur: quia sub illa conditione videntur partes contraxisse: in alea verò vel captu non est illa verisimilitudo, quia actus habet se ad esse & non esse, & idè sola spes videtur empti: & istam rationem, licet non sic declaratam voluit aperte textus in *dict. leg. nec emptio. versicul. aliquando.* Et tamen aliquando sine re venditio intelligitur, veluti, cum quasi alea emitur, quod fit, cum captus piscium, vel auium, vel missilium emitur: emptio enim contrahitur, etiam si nihil inciderit, quia spei emptio est. & ista est vera, & propria ratio, licet aliter dicat & declaret Bart. in *leg. cotem. ferro. §. qui maximos. ff. de public. & vectig. 2. colum.* & Salyc. & alij in *l. empti fides. C. de contrah. empt.*

Item quæro, an possit quis vendere rem alienam? In quo articulo breuiter dico, quod sic. textus est in *leg. rem alienam. ff. de contrah. emptio.* Cuius verba sunt: rem alienam distrahere

*ubi legimus  
vnde dicitur  
de Saxilone  
Al. albarij  
et ubi alij  
hinc vnde*



strahere quem posse, nulla dubitatio est: nam emptio est venditio, sed res emptori auferri potest, & ibi gl. ord. Bartol. & textus in *leg. ex empto. ff. de act. empt. text. in leg. nemo. C. de rebus alien. non alien.* Quo casu, si emptor fuerit ignorans, & res euincatur, potest agere, ad totale interesse.

**a** Si verò fuerit sciens, tantum agit ad pretium, nisi fuerit stipulatus de euictione, quia tunc indistinctè potest agere ad totale interesse. textus est in *l. si fundum. C. de euict.* & ibi commun. opin. textus in *leg. si emptorem. §. 1. ff. de act.* & ibi gloss. ordinar. Bartol. & commun. Doctores, & dixi suo loco. Adde tamen, quod si talis res sit mobilis, & venditor vendidit eam scienter, & tradidit, quod nedum tenetur de euictione, sed adhuc tenetur furti: quia verè rem contrectauit. text. est in *l. alienum. C. de furt. text. in leg. si seruum, eod. titu. textus in §. furtiua quoque res. versicu. final. Instit. de vsucap.* Cuius verba sunt: Nam qui sciens alienam rem vendiderit, vel ex alia causa tradiderit, furtum eius committit. Quod intellige, quando est facta traditio rei: secus verò, si nulla est facta traditio, sed tantum vendidit, & eam existentem in absentia promisit accipere, quia tunc non interuenit contrectatio, & per consequens, non committit furtum. argum. text. in *l. si quis uxori. §. nec verò. ff. de furt.* & in terminis istam sententiam & conclusionem tenet gloss. singul. in *l. item si res. Cod. de alien. iud. mutan. cau. fac.* quam ibi ad hoc summè notat, & commen. Bart. & comm. Doctor. si verò sit res immobilis, non tenetur furti: quia non cadit in rebus immobilibus, sed tantum tenetur de euictione ad totale interesse per totum. *ff. & C. de euict.* Et in tantum est verum, quod requiritur traditio, ut committatur furtum, quod requiritur traditio vera & non sufficit ficta: puta, quod res sit penes emptorem & venditor permittat habere, vel constituat se nomine emptoris possidere, vel aliàs: quia per talem fictam traditionem non committit furtum. ista est gloss. form. & expressa in *dist. l. item si res, in gloss. magna, in medio,* quam ibi reputat mirabilem Bartol. & alij Doctor. notat etiam & commendat Bald. & alij Doctor. in *l. alienam. Cod. de fur. Aret. & aliqui Doctor. in l. 3. §. si rem. ff. de acquir. possess.* Sed his non obstantibus, contrarium videtur de iure verius. Imo quod sufficiat sola traditio ficta, ut committatur furtum. arg. text. not. in *l. falsus. §. sed & si his. ff. de furt.* per quem ita tenet glo. expressa & ord. in *l. si seruum. Cod. de furt.* & ibi Salyc. & alij Doctor. Bald. Paul. & alij Doct. in *l. alienum. eod. tit.*

**9** Et adde, quod licet pretium non sit certum & determinatum, sufficit, quod referatur ad aliquod: ex quo possit certificari, ut si quis dicat, quod vendit rem, quanti ipse emit, vel quanti in tali arca, vel loco sit. textus est in *leg. hac venditio. §. huiusmodi. ff. de contrahen. emption.* Cuius verba sunt: Huiusmodi emptio: quanti tu eum emisisti, vel quanti pretij in arca habeo: valet: nec enim incertum est pretium in tam euidenti venditione: magis enim ignoratur, quanti emptus sit, quam in rei veritate incertum est. textus in *leg. si quis*

*fundum. eod. titu. textus in leg. si pater. §. final. ff. de pact. dotal. & ibi Bartolus & commun. Doctor. textus in leg. certum est. ff. si certum pet. textus in leg. a se toto. ff. de hered. instit. textus in leg. si ita scripsero. ff. de condit. & demonstrat.* Ex quo inferitur, quod potest fieri venditio tritici, vini, olei, vel alterius similis rei, pro pretio, quo communiter talis res vendatur in foro publico tali die, vel tempore.

**b** Item etiam deducitur & inferitur, quod non valet venditio genericè facta pro iusto pretio, nisi certum pretium inter partes constituatur, ut in specie probat textus iuncta gl. & commun. opin. in *l. si fundus. §. final. ff. de pignor. vbi habetur, quod specialiter in pignore valet conuentio, quod non soluto debito intra certum tempus, res sit vendita creditori pro iusto pretio: quia aliàs fortè non inueniret quis pecuniam mutuam. Secundò facit textus cum materia, in *leg. final. Cod. de contrahen. emption. vbi habetur, quod pretium potest conferri in arbitrium certæ personæ, sed non incertæ. ergo aperte probatur, quod venditio simpliciter, & genericè facta pro iusto pretio, non potest valere, & in terminis, per ista fundamenta, ita tenet Roman. in *leg. sciendum. ff. de verbor. obligat. 9. column. numer. 32.* Quo casu, si de facto fiat venditio, vel locatio, prædicto modo, & sequatur traditio, & emptor vel conductor perceperit fructus, dato, quod talis contractus non valeat, nec teneat, tamen venditor, vel locator aget ad re, & fructus, actione præscriptis verbis, vel actione in factum, ex æquitate. argum. text. in *l. quotiens. ff. de præscript. verb. & per illum textum ita tenet Azo in Summa. Instit. locati. quod dictum reputat vnicum & singul. Bald. in *l. contractus. Cod. de fid. instrum. 3. col. vers. modo quero.* Imò, quod magis est, dicebat Roman. in *d. l. sciendum. de verbor. oblig. num. 33.* velle Azo. in dicto loco, quod etiam ipsemet contractus valeat, saltem ut contractus innominatus: scilicet do tibi, vel trado hanc rem, ut pretium iustum mihi restituas: & cogitur recipiens pretium iustum soluere, actione præscriptis verbis. Sed certè falsum est, nec Azo hoc dixit, nec voluit, sed tantum, quod suprà dixi, quod fructus, vel pensionem restituat: quia aliàs venditor, vel locator remanet in damno. Nec prædictis obstat text. singul. & vnicus in *l. excepto. Cod. locati. vbi probatur, quod contractus locationis valet, nullo pretio determinato: quia videtur appositum pretium, quod secundum communem consuetudinem solet pro illa dari: & hoc notat & commendat gloss. ordin. & commun. Doct. & reputat vnicum Bald. ibi: quia ille textus debet intelligi, quando res locata communiter erat consueta locari pro certo pretio, & pensione: quia tunc postea simpliciter eam locando, videtur locari pro eodem pretio. Ex quo singulariter infero, quod in nostro regno in locis, quibus taxatur pretium domorum, & habitationis earum, de consuetudine valet & tenet locatio & conductio simpliciter facta sine pretio, cum ad aliud partes videantur se referre.****

Quæro<sup>e</sup> tamen circa prædicta, si interueniat pretium & aliqua res ex parte emptoris, 10



an sit contractus emptionis & venditionis, an permutationis? Et breuiter, & resolutiue dico, quod si partes expresse dicunt, quod sit contractus venditionis, erit venditio: si vero dicunt, quod sit permutatio, erit permutatio, argument. text. in *l. tenetur*. §. 1. ff. de act. empt. text. in *l. si sterili*. §. si ibi. eod. titul. text. in *l. fundi partem*. in fin. ff. de contrahen. empt. text. in *l. si pradio*. §. si. ff. de in diem adiect. cum similibus. Quibus probatur, quod ille contractus erit iudicandus, quem verba partium demonstrant, & pactum appositum iuxta illum censetur pars pretij, vel pars accessoria eius. Si vero partes nihil dixerunt, sed sumus in dubio: tunc debet attendi illud, quod plus valet. Nam si pretium excedat valorem rei, erit venditio: si vero ipsa res excedat valorem pretij, erit permutatio. ita probat textus notabilis in *l. quidquid*. §. si. ff. de acquir. rer. domin. text. in *c. ad questiones*. ex. de rer. permut. & in terminis istam sententiam & conclusionem tenet Bartol. in *leg. Aristo*. ff. de donat. & ibi Paul. de Castr. Imol. Rom. Cuman. & commun. Doctor. tenet etiam Alber. & alij Doct. in *leg. queritur*. ff. de statu. hom. Ioan. And. Abbas, & Canonistae, in *d. cap. ad questiones*. ex. de rer. permut. Adde tamen, quod si res, quae datur simul cum pretio ex parte emptoris, sit longe maioris valoris, quam pretium, semper erit permutatio: dato, quod partes dicant, quod sit venditio. & e contra, si pretium sit maioris valoris, quam res, quae simul datur cum eo, erit venditio: dato, quod partes dicant, quod sit permutatio: quia quando verba partium ponuntur in aliquo contractu, vel dispositione, ex quibus resulet aliquod dubium, tunc potius debet iudicari & declarari secundum propriam formam, & naturam eius, quam secundum verba a partibus prolata. ita probat textus in *c. constitutus*. de relig. domib. & ibi notat & commendat Abb. & commun. Doctor. & in terminis in nostro casu ita tenet & declarat Paulus de Cast. in *l. Aristo*. ff. de donat. & ibi alij Doctores. & ante eum voluit Bartol. & alij Doctores antiqui, in *leg. si emptione*. ff. de contrah. empt. Vnum tamen est, quod si res & pretium, quod simul pro alia reddatur, sint eiusdem valoris, & partes nihil dixerunt, quod erit permutatio. argumen. text. in *leg. 1. ff. de estimat. action.* per quem ita tenet Bart. in *leg. 1. ff. de rer. permut. penult. question.* Imol. & Roman. in *dict. leg. Aristo*. ff. de donat. Ias. in *l. 2. ff. si cert. pet. penult. colum.* in si. licet contrarium velit Bald. in praeludiis Feudorum. 6. colum.

Item etiam principaliter quaero, an fructus rei venditae cedant, & pertineant emptori, vel venditori? Et breuiter, & resolutiue dico, quod si inter contrahentes aliquid sit dictum, & dispositum, illud est seruandum, vt in *l. qui fundum*. §. fundi. ff. de contrah. empt. Si vero nihil est dictum, vel dispositum, tunc aut fructus erant iam collecti & percepti, & cedunt, & pertinent venditori, vt in *leg. si stipulatus*. ff. de usur. & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. Aut non erant collecti, nec percepti, sed pendentes in re, & cedunt, & pertinent emptori tanquam pars rei. argument. textus in *l. fructus pendentes*. ff. de rei. vend. & in terminis probat text. in *leg. Iulianus*. §. si fructibus. ff. de action. empt. text. in *leg. si. §. fructus*. ff. de his, quae in farud. credit. Aut tem-

pore venditionis non erant pendentes re, sed postea fuerunt nati, & per venditorem percepti, & cedunt, & pertinent venditori, si morae non interuenit, nec praecessit: alias vero post moram pertinent emptori, argu. text. iuncta commun. opin. in *leg. curabit*. C. de action. empti. Et praedicta procedunt, quando fructus sunt naturales, vel industriales: si vero fructus consistunt in pensionibus rei locatae, dico, quod aut iam erant debiti tempore contractus, & venerat dies solutionis, & cedunt & debentur venditori, non vero emptori, quia personalis actio non sequitur fundi possessorem, vt in *leg. 1. §. si heres*. ff. ad Trebell. aut vero tempore venditionis non cesserunt, nec erant debiti, & pertinent ad emptorem, & venditorem pro rata, & portione ipsius temporis lapsi pensionis debita, ita probant iura superiora, & ibi gloss. ordin. & commun. Doctor.

Item principaliter quaero, quando quis simpliciter vendit rem, an videatur totam rem vendere, vel tantum ius, vel partem, quam habet in ea? Et breuiter, & resolutiue dico, quod tantum videtur vendere ius, vel partem, quam habet, & non totam rem. text. est not. in *leg. qui tabernas*. ff. de contrahen. empt. Cuius verba sunt: Qui tabernas argentarias, vel caeteras, quae in solo publico sunt, vendidit: non solum, sed ius vendidit, cum istae tabernae publicae sunt, quarum usus ad priuatos pertinet. Quod tamen intellige, quando emptor sciret totam rem non esse venditoris, sed tantum illud ius, vel partem, secus autem si emptor ignoraret, quod semper praesumitur: quia tunc totam rem videtur vendere liberam, & iure proprio, & aliqua parte euicta, teneretur de euictione, ita probat textus in *leg. cum venderes*. ff. de contrah. empt. & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores, textus in *l. 1. §. 1. ff. de act. empt.* text. in *leg. ex empto*. eod. titul. text. in *l. 3. eod. titul.* text. in *leg. tenetur*. §. si. ff. eod. tit. text. in *l. si sterili*. §. quamuis. eod. titul. & in *leg. quaro*. eo. titul. text. in *l. in venditione*. eod. titul. text. in *l. 1. & quasi per totum*. ff. de euict. textus in *leg. ex his pradiis*. Codic. de euict. & ibi gloss. ordin. & communiter Doctor. & in expresse per ista iura ita tenet, & declarat Bald. *dict. l. qui tabernas*. ff. de contrah. empt. & ibi alij Doctor. idem Bal. vbi valde commen. in rub. C. de contrahen. empt. 2. col. 6. *quasi*. idem Baldus in *l. ex his pradiis*. Cod. de euict. & ibi alij Doctor. idem Bald. in *l. in testamento*. Cod. ad legem Falcid. idem Bald. in *l. 1. Cod. qui testamentum fac. poss.* 2. column. numer. 5. & ibi Paul. & alij Doctor. Paul. de Castr. nor. in *l. si quis domum*. §. 1. ff. locat. 1. column. numer. 5. Roman. in *l. ususfructus*. ff. solut. matrim. penult. column. numer. 19. Fabian. de Monte in tracta. empt. & vendit. 6. qua. princip. versicul. circa septimum membrum. 2. column. Adde tamen, quod ex quantitate pretij, vel ex aliis circumstantiis potest praesumi, an videatur tota res vendita, vel tantum pars: ita Doctor. vbi supra. & tenet Bartol. in *leg. cum tabernas*. ff. de pignor. Quod extendit, vt habeat locum & procedat in quolibet alio contractu oneroso, vt permutatione, dote, & similibus: ita tenent Doctores, vbi supra: secus tamen est in titulo lucratiuo, vt in donatione, legato, & similibus: quia si quis



simpliciter donat, vel legat rem, videtur tantum donare, vel legare ius, vel partem, quam habet in ea, etiam si illud ius sit morte, vel tempore perituum, & etiam si donatarius, vel legatarius ignoret. text. est in *l. si domus. §. si. ff. de legat. 1. text. in leg. quod in rerum. §. 1. eod. titul. textus in leg. vxor patris. Cod. de leg. text. in c. pastoralis. de donat. & utrobique communiter Doctores.*

13 Item iuxta prædicta quæro, si quis vendidit domum, vel fundum, an videatur vendere domum, vel fundum sibi accessorium, & ei adherentem? Et breuiter dico, quod si tota domus, vel fundus tam principalis, quam accessorius, vno & eodem nomine nuncupetur à domino venditore, & in actibus eius habitando, locando, vel aliàs, semper eo accessorie utebatur, tota domus, vel fundus, tam principalis quam accessorius venit in venditione, licet vnus ab alio distinctus sit, aliàs verò non. ita probat text. sing. in *l. Seia. §. Tyranna. ff. de fund. instruct. & instrum. legat. vbi habetur, quod si testator legat fundum, videtur etiam legare pratum, vel alium fundum, qui est ei coniunctus, & vna, eademque appellatione nuncupabatur, & ad hoc not. & commend. ibi Bartol. Alber. & comm. Doctor. antiqui, text. expressus, & melior de iure, in *l. prædii. §. si. ff. de legat. 3. & ibi not. Bart. Alber. & alij Doctor.**

14 Item etiam iuxta prædicta quæro, si quis simpliciter vendit ancillam, vaccam, equam, vel ouem, an videatur vendere vitulum, pulum, vel agnum, & sic partus earum? In quo articulo resolutiue dico, quod si talis partus est in utero, vel est iam natus, & lactatur ab ipsa matre, videtur etiam venditus cum ea, quia iudicatur vna & eadem res, & accessorie adheret matri. Si verò ipse partus non lactatur à matre, sed iam pascit herbam, & alitur per se, tunc non censetur venditus cum matre, sed remanet penes venditorem: quia iudicatur res distincta, & per se, & accessorie non adheret matri. ita probat text. valde sing. in iure, in *l. sed adest. §. si quis mulierem. ff. loc. vbi dicit tex. quod si quis conduxit mulierem vehendam, non debet habere pretium, vel pensionem pro infante existente in utero, nec iam nato: quia vectura eius censetur modica. Item quia, quousque lactatur puer, censetur vnum corpus cum matre, & nondum exiisse de utero, cum eodem liquore alimentetur, quo exclusus vivebat, secundum Paul. & Doctores, ibi. text. in *leg. in rem. actio. §. item quacumque. ff. de rei vend. vbi probatur, quod quando aliqua res alteri accedit, & coheret, iudicatur vna & eadem res, & non debet ab ea separari, text. in *l. plerumque. ff. de adil. edict. text. in l. si ut certo. §. vsque adeo. ff. commod. vbi commodata equa, videtur etiam commodatus pullus editus, & tenetur in utroque custodiam præstare. text. in *l. quamuis. ff. de precar. vbi si per contractum precarij conceditur ancilla, videtur etiam concessus partus eius text. in *l. cum aurum. D. de aur. & argen. legat. facit etiam not. text. in *l. possessionum. Cod. commun. vtriusque indic. vbi habetur, quod separatio inter parentes & filios & valde coniunctas personas, non est permittenda. text. in *l. nec filium. C. de patria potesta, & secundum istam*******

distinctionem intellige text. in *l. legatis seruus. §. si. versic. ouib. ff. de legat. 3. qui habet, quod legatis ouibus non veniunt agni: quia debet intelligi, quando iam pascebant herbam, & erant de per se, secus vero si lactabantur, & accessorie adherabant matribus. istam senten. tenet Guil. de Cuma. in *l. si ut certo. §. vsque adeo. ff. commodati. & ibi Alber. de Ros. Fulgos. & alij Doctor. Angel. & alij Doctor. in *l. eum qui. §. non solum. D. de furt. Bald. in cap. translatio. de constit. 1. col. num. 5. Pauli. Cle. Mar. in *l. 1. §. diuus Adrianus. de quest. num. 2.****

Item quæro, si quis simpliciter vendidit equum 15 vel mulum, an videatur vendere sellam, & frænum? In quo articulo resolutiue dico, quod si tempore venditionis ostenditur emptori cum sella, vel fræno vel alio ornamento, quod omnia illa videantur vendita, & debent tradi emptori: quia tacite videtur actum, quod veniant in venditione, & accessorie accedunt, & cohererent rei venditæ. Si verò ostendatur nudus, & sine sella, vel fræno, ita videtur venditus, & non debetur aliquod ornamentum: & idem est quando venditur in absentia, quia si nihil actum est, non debetur sella, nec frænum: ita probat tex. notabil. & expressus in *l. adiles. la. 2. vers. 1. D. de adil. edict. Cuius verba sunt: Vtique si optimè ornata vendendi causa fuerint, ita emptoribus tradantur. & ibi not. Odofred. Bald. Ang. Salyc. Fulg. & communiter Doctor. text. in *§. vendendi eiusdem l. text. in *l. eum qui. §. non solum. D. de furt. & ibi notat Bart. & alij Doct. per quæ iura ita tenet Guiliel. Alber. Pau. & & commun. Doct. in *l. si ut certo. §. si vsque adeo. D. commodat. Bald. Salyc. & alij Doct. in *l. 2. C. de adilit. action. Quod intellige, nisi aliud sit de consuetudine loci, secundum prædictos Doct. ut supra.*****

Item quæro, si quis vendidit prædium, vel 16 fundum, ad modum, vel iugera, & postea non inueniantur in eo tot modi, vel iugera, an venditor teneatur supplere, vel pretium minuere? In quo articulo notabili & quotidiano resolutiue dico sic: quod si talis venditor simpliciter vendidit prædium, vel fundum vno & eodẽ pretio, dicendo, quod habebat tot iugera, licet tot non inueniantur, non tenetur supplere, nec pretium minuere, sed totum pretium conuentum habebit: quia intentio partium fuit, se referre ad certam speciem, vel corpus, non ad illam mensuram, & quicquid intra illud continetur, & reperitur conclusum, videtur venditum. argu. tex. in *l. ade sacra. vers. 1. D. de contrah. empt. Item etiam: quia talis assertio, vel demonstratio falsa non censetur finalis inter contrahentes, ut vitiet dispositionem, argu. text. cum materia, in *leg. demonstratio falsa. de condit. & demonstrat. Si verò talis venditor vendit prædium, vel fundum non simpliciter, sed ad modum, vel numerum, dicendo, quod habebat tot iugera pro certo & determinato pretio, pro quolibet iugurum, tunc, si tot non inueniantur, tenetur supplere iugera, vel pretium minuere: quia intentio partium fuit se referre ad numerum, non vero ad ipsam speciem vel corpus. vnde secundum numerum debet fieri solutio, & assignatio rei non minuit, neque auget contractum, vel dispositionem, argu. text. in *l. quidam testamento. D. de***



*D. de legat. 1. & in l. si fundum sub conditione. §. si libertus. eodem titul. & in expresse istam sententiam. & conclus. probat textus in l. qui fundum. §. qui agrum. D. de contrah. empt. Cuius verba sunt: Qui agrum vendebat, dixit fundi iugera decem & octo esse, & quod eius ad mensuram erit, ad singula iugera certum pretium stipulatus erat, viginti inuenta sunt, pro viginti debere pecuniā respondi, & ibi notat & commendat gloss. ordin. Bartol. Alberic. Bald. Paul. Fulgos. Salyc. & communiter Doctor. text. in l. Rutilia Pola. eod. titul. & ibi etiam Doctor. text. in l. 4. §. si modus. D. de act. empt. & ibi commun. Doctor. & in expresse per prædicta iura istam sententiam & conclusionem tenet Oldrad. in consiliis suis, cons. 197. Specul. & ibi Ioan. Andr. in addition. eius, in tit. de empt. & vend. §. 1. fin. col. vers. super quo notat Alber. in l. comprehensum. D. de contrah. empt. Bart. in l. Iulianus. §. si Titius. ff. de action. empt. Salyc. in l. qui fundum. §. qui agrum. D. de contrah. empt. Bald. in rubric. Cod. de contrah. empt. pen. colum. 2. 2. quest. Salyc. in l. 2. Cod. eo. tit. pen. quest. Abbas in cap. per tuas de donat. 2. colum. num. 9. & ibi Imol. si. col. & ibi commun. alij Doctor. Paul. de Eleazar. in c. fin. de empt. & vend. sic. Cyn. in l. demonstratio falsa. ff. de cond. & demonstr. 3. colum. Ias. in l. 1. C. de summa Trin. & fid. Cathol. 1. lect. 2. col. num. 4. idem Ias. in l. si fundum sub conditione. §. si libertus. D. de legat. 1. fin. col. Alexand. in cons. 133. 1. volum. 8. col. & cons. 120. 2. volum. in quibus locis prædicti Doctores reputant singulare & quotidianum in practica.*

- 17 Item quæro, an in contractu emptionis & venditionis, vel quolibet alio requiratur scriptura? In quo articulo resolutiue dico, quod non: nisi in casibus in iure expressis, & determinatis. text. est formalis & expressus, in l. pactum, quod bona fide. Cod. de pact. text. in l. in exercendis. C. de fid. instrum. cum pluribus aliis, nisi in casibus specialibus, de quibus ibi per Doctores, & latius per gloss. singularem & magistratam in c. 1. de censibus lib. 6. Quod intellige, præterquam si partes dicant, quod fiat scriptura: quia tunc nec emptio & venditio, nec alius contractus valebit, ante perfectionem & absolutionem eius. text. est capitalis & expressus in l. contractus. Cod. de fid. instrum. & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. textus in §. 1. Instit. de empt. & vend. & idem disponit text. in l. 6. tit. 5. §. part. Et adde, quod hoc debent dicere partes in ipso contractu, vel ante: secus verò, si postea, contractu iam perfecto & absoluto: quia tunc tantum requiritur ad effectum probationis: ita tenet & declarat gloss. ordin. in d. l. contractus, & ibi commun. Doctor. Imò postea licet partes nihil dicant, potest vna alteram compellere, vt inter eas fiat scriptura pro faciliiori probatione: quia quod sibi non nocet, & alteri prodest, cogitur quis facere, vt in leg. 1. & denique. el. 1. ff. de aqua pluuiā arcend. & ibi gloss. ordin. quæ plura alia iura allegat, & communiter Doctores, & in terminis ita tenet gloss. ord. in l. 2. ff. solut. matrim. in verbo susceptum, & ibi communiter Doctores. gloss. etiam in l. Chirographis. ff. de admin. tutor. gloss. etiam in l. pupillus. ff. de noua. tenet etiam Bart. & communiter Doctores in leg. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infect. Quo calu

adde, & nota<sup>d</sup> quod non tenetur se obligare cum clausula garantigiat. ita singulariter tenet Angel. in l. in omnibus. ff. de iudic. quem sequuntur communiter alij Doctores. Ex quibus infertur, quod eo casu, quo partes dicunt in ipso contractu, vel ante, quod fiat scriptura, possunt licite recedere, antequam fiat & absoluat talis scriptura, quia ante nullum ius, actio, vel obligatio fuit alicui parti quæsitum. Secundò infertur, quod postquam facta est scriptura non agitur ex illo contractu, ex tempore conuentionis, sed ex tempore perfectæ scripturæ. Tertio infertur, quod si tempore conuentionis erat vnus conductor gabellæ, tempore verò scripturæ factæ alius, quod gabella talis contractus pertinebit secundo conductori, & non primo. Quarto infertur, quod si res vendita sit patrimonij, nouem dies, qui dantur ad retrahendum, currunt à tempore factæ scripturæ, quando fuit à partibus requisita, de quo te remitto ad materiam retractus, quam posui in legibus Tauri, & prædicta probantur in d. l. contractus. & in specie tenet & declarat ibi Paul. de Castr. 3. colum. num. 4. idem Paul. in l. cum res. Cod. de probat. colum. num. 4. idem Paul. in l. quibus. ff. de verbor. oblig. 2. col. num. 2.

Item quæro, an in contractu emptionis & venditionis requiratur arra, vel si interueniat, quem effectum habeat? In quo articulo resolutiue dico, quod pro forma, & substantia contractus non requiritur, sed rectè iuridicè sine ea potest celebrari. text. est in leg. quod sape. ff. de contrah. empt. Cuius verba sunt. Quod sape arra nomine pro emptione datur, non eò pertinet, quasi sine arra conuentio nihil proficiat sed vt euidentius probari possit, conuenisse de pretio, & ibi not. gloss. ordin. Bart. Alber. Bald. Fulgos. & communiter Doctores. Si verò interueniat arra, similiter valet & tenet contractus, & habet virtutem & effectum, quod in dubio inducit & operatur præsumptionem contractus celebrati, vt probatur in d. l. quod sape. & ibi tenet comm. opin. Dubium tamen maximum est, an eo casu, quo interuenit arra, possit aliqua pars recedere à contractu? Et breuiter, & resolutiue dico, quod si contractus non fuit perfectus, & absolutus: sed tantum interuenerunt verba præparatiua contractus vel dictum, & conuentum fuit, quod fieret scriptura, tunc quælibet pars potest recedere à contractu, & perdit arram, quam dedit. Et si partem quæ recepit, poeniteat, perdit eam duplicatam, quia tenetur reddere arram, quam recepit, & tantundem ex suo patrimonio. textus est expressus in d. l. contractus. §. illud. Cod. de fid. instrum. & ibi gloss. ord. Odofred. Pet. Cyn. Iacob. Burt. Alber. Bart. Bald. Paul. Salyc. & commun. Doctor. text. in §. 1. vers. fin. institut. de empt. & vend. Si verò contractus fuit perfectus & consummatus, & ultra hoc interuenit etiam arra, sunt dubiæ & diuersæ opiniones. Prima, quod si aliqua pars vult recedere, amittit arram, & tenetur ad totale interesse. ita tenet Cyn. in d. §. illud. 2. col. 7. quæ. & ibi Alber. & alij plures Doctor. quos ipse refert. Secunda principalis opinio est, quod pars quæ contradicit, & vult recedere à contractu, perdat arram, & teneatur ad interesse: sed arra debet in eo computari, & istam

ad 2. x. l. arum  
id est l. 2. d. 1.  
L. 2. d. 1. v. a.  
gante A. 1. 1.  
398. ab eo  
dantur

18

ord. ne  
in 4. d.  
§. 2. d.  
ff. 2. d.  
2. d. in pr.  
ne videntur  
d. 1. d. 3.



istam tenet Azo & alij, quos refert glos. ord. in d. §. illud. & sequitur ibi Odofred. Iacob. Butrig. Bart. Bald. & Paul. de Castr. tenet etiam, & sequitur Bart. Imol. Cuman. post Cyn. & alios antiquos in l. 1. §. unde queritur. ff. de Publicia. Ang. in §. Institut. de emptio. & vendit. & ibi Ias. in additionibus ad Christoph. qui dicit, esse communem opinionem. Tertia opinio est, quod imò indistinctè quælibet pars possit licite reddere, & tantum perdat arram, quam dedit, vel teneatur reddere arram, quam recepit, & tantundem de suo patrimonio, per text. in d. §. illud. & ibi tenet Salyc. dicens, quod ista opinio seruatur in practica, & alij Doctor. quos ipse refert, & istam etiam opinionem tenet Azo sibi contrarius, in Summa. C. de contrahen. empt. pen. colum. n. 11. pro qua est hodie l. 7. tit. 5. §. 5. part. Quod est verum, & procedit, nisi pro parte pretij, & solutione eius detur prædicta arra: quia tunc valebit contractus: & nulla pars poterit ab eo recedere, secundum prædictos Doctores, ubi supra, & expressè ita disponit prædicta l. partit. in fine.

- 19 Item principaliter quæro, an ipse contractus emptionis & venditionis, vel aliqua pars substantialis eius, possit conferri in voluntatem vnius ex contrahentibus? & resolutiue dico, quod non. Imò si conferatur, totus contractus est nullus: quia obligatio vnius non debet pendere ex voluntate alterius contrahentis. textus est in l. vendentis. C. de contrah. emptio. Cuius verba sunt: In vendentis vel ementis voluntate collata conditione comparandi, quia non astringit necessitate contrahentis obligatio nulla est. & ibi communiter Doctor. text. in l. quod sape. §. 1. ff. eod. tit. Cuius verba sunt: Illud constat, imperfectum esse negotium, cum emere volenti sic venditor dicit, quanti velis, quanti æquum putaueris, quanti aestimaueris, habebis emptum, & ibi gloss. ord. & communiter Doct. Quod tamen intellige, quando contractus est onerosus, & ab utraque parte obligatorius, vt venditio, locatio, & similis: secus vero si lucratius, vt donatio, quia si quis donat alteri rem, si voluerit, valet talis donatio. argument. text. in l. Si ita legatum. §. illi, si volet. ff. de legat. 1. vbi legatum potest conferri in meram & absolutam voluntatem legatarij. & ibi tenet Bald. Imo. Paul. & commun. Doctores. Bartol. in l. centesimis. §. si. 1. col. de verbor. oblig. & ibi communiter Doctor. Paul. de Castr. in l. Stipulatio non valet. eod. tit. idem Paul. in l. Senatus. §. Legatum. de leg. 1. Faber. in §. Pretium. Instit. de empt. & vendit. 2. col. & ibi alij Doctor. quod limita, quando confertur in voluntatem donatarij, vel eius, cui debet donatio acquiri: secus si conferatur in voluntatem ipsius promittentis, & obligantis: quia indistinctè non valet, modo sit contractus lucratius, modo onerosus, quia lex præsumit, quod non velit obligari. text. est in l. cum sub hac. ff. de action. & oblig. text. in l. Stipulatio non valet. ff. de verbor. obligat. text. in l. actio. §. in eod. tit. facit text. cum ratione in leg. Si ita stipulatus fuero. 10. aut 15. eod. tit. & tenet Bart. & Doctor. in d. l. Centesi. §. fin. eod. tit.

Item intellige, quando contractus ponitur in voluntatem vnius tantum: secus verò, si in vo-

luntatem vtriusque, Vt si quis dicat: Vendo tibi rem pro decem, si vis, & alter respondeat: Ego pro decem si vis. tunc enim valet, quia in dependentibus à mera voluntate, verbum Volo, hinc inde prolatum, rem præsentem, & perfectam in illo instanti significat, & in expresso ita tenet glos. ordin. in d. l. In vendentis. C. de contrah. emptio. in fin. & ibi Odofr. Pet. Cyn. Iacob. Butrig. Alber. Bald. Paul. Salyc. & commun. Doctor. Item etiam intellige, quando ipse contractus, vel substantia eius committitur in voluntatem contrahentis: secus verò, si qualitas rei, vt bonitas, color, vel quid simile, & sic placencia, vel displicencia rei, vt si quis dicat: Vendo tibi rem pro mille, si intra mensem, vel aliud tempus tibi placuerit: quia tunc bene valet & tenet, & potest committi in voluntate contrahentis. text. est qui sic debet intelligi, in §. Inst. de empt. & vend. quem sic intelligit ibi gloss. ord. & commun. Doctor. omissis aliis solut. antiquorum. glos. etiam ordin. in d. l. in vendentis. in 1. oppositione. & ibi comm. Doct. Adde tamen, quod si tempus non ponatur à contrahentibus, quod tenetur emptor eam reddere infra 60. dies, nisi expresse dictum. sit quod perpetuò possit reddere: quia tunc valet conuentio, & perpetuò poterit ea reddere. textus est sing. in l. quod si nolit. §. Si quid ita. ff. de edil. edict. & ibi gloss. ord. & commun. Doctor. & illum text. ad hoc reputat sing. Soc. in l. Si quis arbitratus. ff. verb. obl. 14. col. n. 21. ibi Ias. n. 2. Vel aliter dic, quod licet contractus, vel pars substantialis eius non possit committi in voluntatem vnius contrahentis, resolutio tamen contractus bene potest committi in voluntatem eius, & ita intelligatur text. in d. l. Quod si nolit. §. Si quid ita. ff. de edil. edict. text. in l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. & ista iura sic intelligunt, & declarant Abbas, & Panor. in c. illo vos. de pignor. 1. col. n. 2.

Item quæro, si aliqua res vendatur duobus, 20 vel pluribus diuersis temporibus, quis eorum præferatur? In quo notabili, & vtili articulo resolutiue dico, quod ille præfertur, cui prius res fuerit tradita. textus est capitalis & expressus in l. Quotiens. Cod. de rei vend. Cuius verba sunt: Quotiens duob. in solidum prædium iure distrahitur, manifesti iuris est, cum cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potior. & ibi not. & commen. gloss. ord. Odofred. Pet. Cyn. Iaco. But. Alber. Bal. Pau. Salyc. Ias. & commun. Doct. text. in l. Qui tibi. C. de hered. vel actio. vend. text. in l. Si ancilla. C. de act. empt. text. in leg. qui tibi. C. de his, qui à non dom. man. text. in l. multum interest. ver. fin. C. si quis alteri, vel sibi, & idem disponit lex 50. tit. 5. §. 5. par. Cuius decisionis prima ratio potest esse, quia actio, vel obligatio personalis, etiam contracta, & emanans ratione fundi, vel rei, non sequitur eius possessorem. text. est sing. in l. fin. ff. de contrah. empt. & ibi gloss. ord. & commun. Doctor. text. in l. Adhuc. §. si operas. vers. Quamuis. ff. de usufruct. text. in l. 1. §. si heres. ff. ad Treb. text. in l. fluminum. §. Adiciunt. ff. de damno infect. text. in l. Fideicommissum. §. Tractatum. ff. de iudic. textus in leg. ipsi quoque. ff. de rei vend. textus in leg. emptorem. Codic. loc. textus in leg. eum. Cod. de actio. & oblig. text. optimus in l. 1. & per totum ff. que in fraud. credi. Ergo in nostro casu, & quæstione,



stione, quod primus emptor, cui res non fuit tradita, non possit agere sua actione, vel obligatione personali contra secundum emptorem, cui res fuit tradita, certè est noua, & concludens ratio mea. Secunda ratio vera, & fundamentalis sit, quia in emptorem, cui est facta traditio, translatum est dominium, & plenum ius rei, mediante titulo, & traditione. Vnde meritò præfertur alteri, qui solum titulum, & actionem personalem habet contra dominum venditorem. Et istam rationem apertè volunt, & probant prædicta iura, & in terminis eam tenet gloss. ord. in *d.l. quotiens*. & ibi Pet. Cyn. Iacob. But. Alb. Bald. Paul. Salyc. & Ias. Quam sententiam & conclus. primò extende, modò quis alienet rem titulo oneroso, modò lucratiuo, donatione vel alio simili, quia semper ille præfertur, cui prius fuerit tradita. textus in *d.l. Quotiens. vers. fin.* ibi, cum & sic ex causa donationis utriusque dominium rei vendicetis, eum, cui priori possessio tradita est, habere potiorē cōueniat, & ibi com. Doct. Secundò principaliter extende, vt procedat, & habeat locum in contractu locationis. Nam, si quis locauit rem suam duob. vel pluribus, præfertur ille, cui res prius fuerit tradita. Quod subtiliter probo tali fundamento: quia aut ipse locator agit contra conductorem, & nullo modo potest, cum teneatur actione locati ad obseruantiam cōtractus. Ergo à fortiori competeret exceptio ad retentionem eius, arg. tex. in *l. i. §. Quod autem ait Prator. ff. de superficies*. textus in *l. i. Papinianus. §. si filius. de inoff. testam. text. in leg. inuitus. vers. i. ff. de regul. iur.* Aut vero primus conductor agit contra secundum, & nulla potest ei cōpetere actio, per rationem primam supra assignatam, quod actio vel obligatio personalis non sequitur fundi possessorem, vel detentorem: Ergo apertè sequitur, quod actio vel obligatio sua profecta, vel caulata ex contractu locationis, non potest dirigi contra prædictum secundum conductorem, detentorem rei: sed tantum contra locatorem, personaliter obligatum. neque huic sententiæ, & conclusioni obstat textus ille notabilis in *l. In operis. ff. locati*. vbi probatur, & disponitur, quod si quis locauit rem duobus, tenetur soluere primo, & ille præfertur secundo conductori. Per quam istam sententiam & conclus. in terminis tenet solus Ias. in *d.l. Quotiens 8. col. vers. 13.* dicens, quod sit frequens, quotidianus, & nouus casus, ab alio non positus. Sed salua eius pace, ego teneo contrarium, per prædictū fundamentum. Nec obstat text. in *d.l. in operis*: quia loquitur & procedit, quando locator nulli ex conductoribus tradiderat rem: sed vterque concurrebat: quo casu primus est præferendus, & iste est verus: & realis intellectus illius legis. Et sic eū intelligit ibi gloss. ord. Barr. Alb. & communiter Doctores. Neque iterum obstat text. notabilis & subtilis, in *l. Præiudicia. ff. de pecul. credit.* vbi disponitur, quod quando plures creditores personales concurrunt, nullus præfertur ex anterioritate temporis. Quia procedit in debito merè personali ad pecuniam, vel interesse. Secus verò, si sint creditores personales, ad factum sibi præstandum: quia tunc si concurrant in petendo, primus præfertur. Cuius ratio vera & subtilis est: quia factum est merè

indiuuiduum, vt in *l. 2. §. Item si in facto. & in l. 3. & in l. 4. & in l. Stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. obl.* Ideo tale factum prius & in totum debet præstari primo conductori. Et iste est verus sensus illius text. in *d.l. in operis*. & in expresso in nostra quæstione proposita, quod in contractu locationis præferatur secundus conductor, cui prius res fuerit tradita. istam sententiam & conclusionem tenent Domini de Rota, in decisionibus suis decisione 879. in Antiquis. Alex. de Imo. in consiliis suis. 5. volum. cons. 112. Socin. in cons. suis. volum. 4. consil. 29. quam ego sequor.

Tertio principaliter extende, vt procedat, & habeat locum in quasi dominio, & Publiciana. Nam si quis bonæ fidei possessor rem alienam vendiderit, vel donauerit duob. vel pluribus, diuersis temporibus, ille præfertur in quasi dominio, & Publiciana, cui prius res fuerit tradita. text. est notabilis, & expressus in *l. siue autem. §. si duobus. ff. de Publiciana*. & ibi notat & commendat gloss. ordinaria. Odo. Bartol. Alber. Angel. & communiter Doctores, & reputat singularem Baldus. textus in *l. Si ea res. §. fin. ff. de action. empt.* & idem disponit *lex 50. tit. quinto. §. parte.*

Quartò principaliter extende, etiam si primo sit facta traditio per actum fictum: alteri vero per actum verum. Adhuc enim præfertur primus: quia ius possessio, traditio, vel effectus, qui resultat ex actu ficto, dicitur esse verus, & perfectus, sicut ille, qui resultat ex actu vero, & naturali. ita probat rex. singularis in *l. certe. §. i. ff. de precar.* quem ad hoc notat & commendat ibi Bart. & commun. Doctores, & reputat vnicum Bal. in *l. Vnica. §. Ne autem. C. de caduc. tollend.* Probat etiam text. in *l. quod meo. §. Si venditor. ff. de acquirend. possess.* & in expresso ita tenet Guido de Suza in *dict. l. quotiens. C. de rei vendic.* Ioan. And. in addit. ad Specul. in *tit. de emptio. & vendit. §. sciendum. vers. Nota*, quod si res vendita. Bald. in *Rubric. de contrahend. empt.* 4. column. 16. quæst. Idem Bald. in *præiudiciis Fen. 6. column. num. 29.* Anton. de Butr. in *cap. cum venissent. de restit. spol.* Abbas in *c. 2. de consuetud.* Oldrad. in *cons. 114.* Alex. optimè, & singulariter in *consil. 14. fin. column. Ias. in d.l. Quotiens. C. de rei vendicat. 4. column.* Dec. in *Regul. Contractus. de regul. iur. in sexto.*

Quintò principaliter extende, vt primus emptor, vel donatarius, cui non est tradita res non possit se ponere pro suo interesse, & impedire aliquo remedio iuris, ne alius emptor, vel donatarius mittatur in possessionem, vel detentionem rei: sed liberè poterit venditor tradere, cui volet, vt præferatur, licet teneatur ad interesse. Cuius ratio vera, & concludens est: quia licet expresse quis obliget, & promittat rem propriam non alienare tamen benè potest liberè alienare, & dominium transferre, licet teneatur ad interesse, vt in *l. Si ita quis. §. ea lege. de verbor. obligat. & in l. penultim. ff. de pact. & in l. Ea leg. Cod. de condict. ob caus.* & vtrique communiter Doctores. Ergo eodem modo quando quis vendidit alicui aliquam rem, licet tacitè ex natura contractus teneatur alteri non vendere, nec alienare, sed eam emptori tradere, vt in *l. i. & per totum. ff. & Cod. de action. empt.*



et in l. Qui fundum. ff. de contrahend. emptio. et in l. Venditor hominis. ff. de euction. et in l. Qui duobus. ff. ad l. Cornel. de fals. tamen potest liberè eam alteri vendere, & tradere, & in eum dominium transferre, ex quo venit præferendus primo venditori. Nec obstat, si subtiliter dicas, quod saltem res efficitur litigiosa, si primus emptor eam petat à venditore, ut in leg. 2. et per totum C. de litigiosis. Ergo alteri non potuit dare nec tradere: quia illud est verum, & procedit, quando venditor alienasset post litem contestatam, quia aliàs non efficitur litigiosa in actione personali, ut ibi tenent, & declarant communiter Doctores. Vnde ante bene potuit venditor alienare, & tradere, & dominium, vel quasi transferre. Et in terminis ita tenet singulariter Baldus, licet sic non declaret, in cap. 1. 2. colum. num. 3. in tit. Quid sit inuestitura. In visibus Feudor. & ibi notat & commendat Iason in d. l. Quotiens. Cod. de rei vendicat. 1. colum. post medium.

Sextò, & principaliter extende, ut procedat, & habeat locum in clericis, & personis ecclesiasticis, ut semper præferatur emptor cui prius res sit tradita. ita tenet Abbas, & magis communiter Doctor. in cap. continebatur. de his quæ fiunt à præ. sine consensu. cap. & tenet & fundat latè Ias. qui bene loquitur in hoc puncto, in d. l. Quotiens. Cod. de rei vendic. 5. col. n. 19. ad quem te remitto.

Septimò, principaliter extende, ut procedat, & habeat locum, etiam si prima venditio, vel donatio fiat cum iuramento. Nam si postea alteri vendatur, vel donetur, & ei fiat traditio, debet præferri non obstante iuramento: quia licet iuramentum interpositum in contractu, præcisè obliget iurantem ad factum, ut est glos. sing. iuncto text. in l. Si pecuniam, in verbo, ne necesse habeas. ff. de condi. ob caus. quam ibi ad hoc notat & commendat Bald. & communiter Doctores. & reputat singul. Imol. in l. 2. §. Sed et si quis. fin. col. ff. de donat. idem Imol. in cap. 1. de iudic. idem Imol. in cap. per tuas. de arbitr. idem Imola, & ibi alij Canonistæ, in cap. veniens de iureiur. Tamen illud est verum, & procedit, quando ipse habet, & possidet facultatem: secus verò, si rem alteri alienavit, & tradidit: quia ille, cui est facta traditio, debeat præferri, quia non impeditur venditor, vel donator per iuramentum rem alienare, & dominium transferre. & in terminis ita tenet Imol. in cap. cum contingat, antepenul. col. fol. 1. n. 85. Tenet etiam Ias. nimis commendando, in d. l. Quotiens. 9. col. num. 36. Et ex superioribus potest reddi vera ratio decidendi ad text. nota. & subtil. in l. si à Titio. ff. de rei vend. ubi habetur, quod si quis fundum emat, vel rem alienet à Titio, & ei sit facta traditio, & postea Titius extiterit hæres vero domino, & illam fundum, vel rem alteri vendat, & tradat, debet præferri primus emptor. Nam vera ratio potest esse: quia primo emptori res prius fuit tradita: unde meritò debet præferri, quia confirmatus fuit primus titulus, & tradito, & ius eius, ex superueniente iure hæreditario, ipsius venditoris: & ad hoc notat & commendat gloss. ordin. Odofred. Barro. Alberi. Bald. Angel. & communiter Doctores. Probat etiam textus in l.

Apud Celsum. §. à Titio. ff. de doli except. textus in l. si à Titio. ff. de rei vend. & tradit & idem disponit l. 5. 1. tit. 5. 5. part. Nunc verò limita, & intellige prædictam sententiam, & conclusionem, quæ habet, quod si res vendatur, vel donetur duobus, vel pluribus, ille præfertur in dominio, vel quasi dominio, cui res prius fuit tradita, primò ut procedat quando ex solo titulo non causatur, nec transfertur dominium, vel aliquod ius reale, sed requiritur traditio: secus tamen est, quando ex solo titulo causatur, & transfertur dominium, & ius reale, sine aliqua traditione vera, vel ficta: quia tunc ille, qui prius habuit titulum, præfertur alteri, licet ei sit facta traditio, & hoc apertè fundatur ex iuribus superioribus, iuncta communi ratione. & in expresse ita tenet Petr. Cyn. Iacob. Butrig. Alber. Bald. Salyc. Paul. & communiter Doctores in dict. leg. quotiens. C. de rei vendicat. Ex quo primò deducitur, & infertur, quod si prædictus contractus, vel titulus, fiat diuersis temporibus cum Ecclesia & cum alio tertio, semper præfertur Ecclesia, licet alteri sit facta traditio, cum solo titulo transeat dominium in eam, & ius reale, ut in l. si. cum materia. Cod. de sacrosanct. Eccles. & in terminis ita tenet gloss. ordinat. in l. siue autem. §. si duobus. in verbo, petentis. ff. de Publician. & ibi communiter Doctores, tenet etiam Pet. Iacob. Butrig. Bald. Paul. Salyc. Ias. & communiter Doctores in d. l. quotiens. C. de rei vendi. Abbas & Canonistæ in cap. continebatur, de his quæ fiunt à prælat. sine consensu. cap. vnum tamen est, quod hoc casu requiritur, quod Ecclesia probet venditorem, vel illum, à quo habuit causam, esse dominum, ita Angel. in d. §. si duobus. in fin. quem sequuntur alij Doctores. Secundò deducitur, & infertur, quod si quis obligauit, vel hypothecauit rem suam duobus, vel pluribus, diuersis temporibus, ille præfertur, cui prius fuit obligata: non autem ille, cui prius sit facta traditio: quia solo titulo, & conuentione transfertur ius hypothecæ sine aliqua traditione, text. est in l. 1. D. de pignor. actio. text. in l. contrahitur. D. de pignor. textus in l. si tibi decem. §. de pignore. D. de pact. tex. in leg. 4. D. de fid. instrument. text. in l. iusto. §. non mutat. D. de usufructu. text. in l. 2. Cod. quæ res pignor. obligar. possess. & idem disponit l. 1. 3. tit. 1. 3. 5. part. Cuius ratio subtilis est, quia alias nihil operaretur contractus, vel obligatio pignoris, secundum Baldum in leg. traditionibus. Cod. de pact. penult. col. Ergo bene sequitur, quod in re, pluribus obligata, præferatur semper primus, absque traditione: & in terminis ita probat text. in l. credit. §. fin. versicul. fin. D. qui potior in pignor. habent. Cuius verba sunt: Nam & in pignore placet, si prior conuenerit de pignore, licet posteriori res tradatur, adhuc potiore esse priorem. & ibi notat & commendat gloss. ordin. Bart. Angel. Salyc. & communiter Doct. & per illum textum ita tenet Cyn. Iacob. Butrig. Alber. Bald. Paul. Salyc. & communiter Doct. in d. l. quotiens. & ibi Ias. 3. colum. num. 11.

Secundò principaliter limita, & intellige, ut procedat, quando secunda venditio alteri facta, fuit celebrata bona fide, sine dolo malo, & fraude: secus tamen est, quando fieret in fraudem primæ



primi emptoris: ut non habeat rem, & secundus emptor participavit de fraude: quia tunc licet secundo emptori sit facta traditio, mediante qua in eum sit translatum dominium, primus emptor poterit rem, & traditionem reuocare actione in factum reuocatoria, quæ competit ad reuocanda ea, quæ sunt alienata in fraudem creditorum. arg. text. in l. 1. *& per totum, D. de his, quæ in fraud. cred. in l. 1. C. de reuoc. his quæ in frau. cre.* & in terminis isto fundamento, & ratione istam sententiam, & conclusionem tenet singulariter Bald. in rub. C. de reuoc. his, quæ in fraud. cred. alienat. sunt. 1. col. num. 2. Salyc. in fin. eod. tit. & sentit glo. ordin. in d. l. quotiens. C. de rei vendi. in gl. 2. dum dicit, id est, bona fide. & ibi Alb. & Salyc. & tenet ibi expresse Ias. & reputat singulare 6. colum. 9. limit. tenet etiam Ang. de Aret. in §. item si quis in fraudem. Instit. de action. pen. col. & ibi Ias. 13. col. num. 76. ubi reputat illud dictum Baldi vnicum, & non alibi. idem Ias. in l. fin. C. de Sacros. Eccles. penul. colum. Aduertendum tamen, quod licet ista sit communis opinio, & satis æqua, & ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo: tamen in puncto iuris non videtur vera. Imò quod etiam isto casu secundus emptor, cui prius res fuit tradita, præferatur: & hoc inconuincibili ratione: quia etiam fraude vtriusque probata, non est agendum reuocatoria contra possessorem, nisi prius facta excussione in bonis principalis debitoris, ut in l. 1. Cod. de reuoc. his quæ in fraud. credit. alienat. sunt, ibi, bonis eius excussis. & ibi communiter, tenet etiam glo. & communis opinio in d. §. Si quis in fraudem. Instit. de action. Sed in nostro casu venditor tenetur primo emptori ad interesse, res ubi non tradita est, ut in l. 1. D. de action. empt. Ergo eo soluto, mediante prædicta excussione, non tenetur secundus emptor & possessor. Confirmatur: quia cum ex natura contractus venditor teneatur ad tradendum, & sic ad factum, sequitur, quod ad hoc debet conueniri. Vnde cum non habeat facultatem tradendi, succedit obligatio ad interesse. Ergo eo soluto, non agitur reuocatoria contra secundum emptorem, cui res fuit tradita: argum. tex. in l. Stipulationes non diuiduntur, versic. secundum quem. Celsus de verb. oblig. & eorum, quæ ibi notat Bart. maxime 5. col. 39. Et ex ista consideratione istam sententiam, & conclusionem tenet notabiliter Salyc. sibi contrarius, in l. penult. C. de reuoc. his, quæ in fraud. creditor. alienat. sunt. 2. colum. 2. quest. num. 6. Sed sustinendo primam communem opinionem, potest huic difficultati responderi, quod prædicta excussio requiratur, quando debitum erat in quantitate, & ita procedant, & intelligantur fura in contrarium adducta: secus tamen est, si debitum consistat in specie certa & determinata, ut in nostro casu: quia tunc fraude vtriusque probata, potest agi reuocatoria, nulla successione facta, quia aliàs non planè consulitur ipsi creditori, hoc est, emptori primo. Et confirmatur subtili ratione, quia ex contractu emptionis & venditionis præcisè tenetur venditor dare, si habet facultatem tradendi, ut tenet gloss. & communis opinio l. 1. §. de action. empt. & dixi suo loco. Vnde in

Anton. Gomez, Tom. II.

nostro casu, ut rem sibi debitam primus emptor consequatur, merito poterit agere reuocatoria, & iste fuit sensus Baldi, & Doctorum, ubi supra.

Ex quo deducitur, & infertur satis subtiliter, & singulariter, quod si venditor primo vendidit rem vni, vel alio titulo oneroso concessit, & postea titulo donationis, vel lucratiuo, alteri cōcessit, & tradidit, etiam isto casu primus emptor poterit agere reuocatoria contra possessorem, cum venditor videatur alienasse in fraudem licet possessor non participauit de ea, ex eo, quod primus emptor habeat, & prætendat causam onerosam, & possessor lucratiuam, quo casu sufficit, fraudem esse in solo alienante, ut in l. 1. in princ. D. de his, quæ in fraud. credit. & in l. qui autem. §. hoc edictum. iunct. §. similique modo & in l. ait Prætor. §. quod ait. & in l. si fraudator. eod. tit. & in l. penult. C. de reuoc. his quæ in fraud. credit. alienat. sunt. & in l. 7. titul. fin. §. part. Ergo sicut eo casu, quo vterque prætendit titulum onerosum, primus debet præferri, quando in fraudem sit traditio secundo, & vterque participauit de fundo, vè dixi in casu præcedenti: ita in nostro casu, quando secundus, cui facta fuit traditio in fraudem, habet, & prætendit titulum lucratiuum, emptor, vel ille qui habet titulum onerosum, debet præferri, & poterit reuocare traditionem, factam in fraudem, licet donatarius, vel ille qui prætendit titulum lucratiuum, non participauit de fraude. Et vtroque casu militat doctrina & conclusio Baldi, & Doctorum, in locis supra proxime allegatis. Et si bene aduertatur, iste videtur sensus textus in d. l. quotiens. Cod. de rei vendication. ubi dicit de duobus prætendentibus causam lucratiuam, & omittit istum tertium casum, quando vnus prætendit causam onerosam, alius verò causam lucratiuam, & in expresso & ita tenet solus Ias. in d. l. quotiens. 6. colum. 10. limit. quod reputo nouum, & subtile.

Tertiò principaliter limita, & intellige ut procedat, quando clare constaret, cui eorum prius sit facta traditio: quia ille præferatur, secus tamen esset in casu dubio, quando vterque eorum probaret traditionem sibi factam, & non constaret de prioritate, vel posterioritate: quia tunc primo emptori censetur, & præsumitur prius tradita tanquam habenti iustiore titulum: vnde merito debet ille præferri.

Et confirmari potest ex tex. iuncta comm. sent. in c. licet de probat. ubi habetur, quod interdicto uti possidetis, si partes æqualiter probant de possessione, debet obtinere, & præferatur, qui probat titulum, & tenet magistraliter Bart. in l. si duo. 2. col. ff. uti possid. Bald. & Doct. in l. vnica. C. eod. tit. Ergo ita in nostro casu, si vterque probat traditionem, & insuper titulum, præferatur qui habet antiquorem titulum.

Et in expresso, licet non ita bene funder, istam sententiam & conclusio. tenet Iacob. de Aret. in d. l. quotiens. Cod. de rei vendicat. & ibi Cyn. fin. col. & quest. Bald. ubi reputat hoc esse notabile, in c. 1. §. si facta. si de feud. fuer. controvers. inter domin. & agnat. vassal. 1. col. num. 3. in



*usib. feud.* idem Bald. in *l. siue autem. §. si duo-*  
*bis. 2. l. ff. de publicia. in rem act.* & ibi Angel.  
*2. colum. 2.* idem Bald. in *l. post sententiam. Cod.*  
*de sentent. & interlocut. omn. iudic. 2. colum.* idem  
Bald. in *cap. ceterum. de rescript. 2. col.* Alexand. in  
*l. 1. Cod. de edict. Diui Adrian. tollend. 1. colum.*  
Iason in *dict. l. quotiens. Cod. de rei vendica. 9. col.*  
*num. 37.* idem Ias. in *l. fin. C. de sacros. Eccles. pen.*  
*colum. num. 20.*

Quartò principaliter limita, & intellige, vt  
non procedat, quando venditor dominus pri-  
mo vendidit rem vni, & solemniter promisit  
rem alteri non vendere nec alienare, & pro  
obseruatione prædictorum bona sua obligauit,  
& specialiter illam rem: quia tunc, si postea  
vendat eam alteri, & traderet, non deberet  
præferri, sed venditio esset ipso iure nulla, &  
primus emptor præfertur. argum. text. qui est  
singular. & vnicus in *l. si creditor. §. final. ff. de*  
*distract. pignor.* vbi habetur, quod si creditor,  
qui habet ius in re debitoris, fecit pactum de  
non alienando, non potest res illa res alienari  
secundum Doctores. ibi, & in terminis per il-  
lum textum istam sententiam & conclusionem  
tenet solus Ias. in *d. l. quotiens. cap. de rei ven-*  
*dicat. 7. colum. num. 28.* quod est nouum, &  
singulare.

21 Item principaliter quæro, quibus modis  
rescindatur contractus emptionis & vendi-  
tionis iam perfectus & celebratus. In quo arti-  
culo resolutiue dico, quod sequentibus modis.  
Primò, contrario consensu partium ante tra-  
ditionem. Cuius ratio est, quia sicut contra-  
ctus fuit perfectus, & consummatus solo con-  
sensu & voluntate partium, ita eius distra-  
ctus. tex. est cum ratione in *l. 1. & 2. C. quando*  
*liceat ab emptione discedere.* & ibi gloss. ordin.  
Odofred. Pet. Cyn. Alber. Bart. Bald. Salyc. Paul.  
& communiter Doctores. tex. in *l. in iuris gentium.*  
*§. adeo. ff. de pact.* Quod extendit, etiam si fiat  
distractus per pactum nudum. Item extendit,  
modo fiat in continenti, modo ex interuallo, vt  
dictis iuribus probatur. Neque obstat, quod  
pactum nudum non sufficiat ad tollendam  
vtramque obligationem, vt in *l. si vnus. §. pactus,*  
*nepeteret. ff. de pact.* & ibi communis opinio:  
quia illud est verum, & procedit in contractu  
verborum: secus tamen est in contractibus,  
qui celebrantur consensu, vt dixi, cum quæ  
solo consensu celebrentur, eodem consensu  
contrario dissoluantur, secundum Bart. in *d. §.*  
*pactus ne peteret. 4. col.* & ibi Doctores. & secun-  
dum Paul. & alios in *l. ab emptione, ff. eod. titu.*  
Quod iterum limita, & subintellige, quan-  
do ex tali contractu non fuit secuta tradi-  
tio: secus verò, si sequatur traditio: quia  
tunc non potest reuocari solo consensu, nisi  
sequatur restitutio rei traditæ: & in terminis  
ita probat tex. in *d. l. ab emptione. ff. de pact.* ibi  
communiter Doctores. probat etiam text. in *l.*  
*cum emptor. ff. de rescind. vendit.* & ibi etiam  
Doctores. Adde tamen pro maxima declaratione,  
quod hoc casu est necessarium, & subtile du-  
bium, si dato, quod in tali contractu interue-  
niat traditio, operetur illud pactum resolu-  
tium contrahentium, vt saltem naturaliter  
teneantur, & obligentur postea reuocare, &  
tradere? In quo breuiter dico, quod si pactum

simpliciter interuenit, tunc non valet, nec in-  
ducit obligationem naturalem ad reuocan-  
dum, modo fiat in continenti, modo ex inter-  
uallo. Huius ratio est: quia intentio partium  
fuit reuocare, & non contrahere, nec induce-  
re obligationem. ita probat text. & videtur  
eius proprius sensus, in *dict. leg. ab emptione. §.*  
*fin. ff. de pact.* & ibi tenet Barrol. Paul. & com-  
mun. Doct. Si verò pactum fiat obligatorium,  
dicendo, nos discedimus à contractu, & ven-  
ditor promittit restituere rem: tunc si talis  
conuentio sit facta iuxta contractum, vestitur  
coherentia contractus, & oritur obligatio,  
efficax reciproca inter eos ad resoluendum.  
Et idem est, quando tale pactum reuocato-  
rium fiat per stipulationem, modo in conti-  
nenti, modo ex interuallo, secundum Docto-  
res, ibi. Si verò fiat pactum nudum de reuo-  
cando ex interuallo, & sic non vestitur cohæ-  
rentia contractus, tantum oritur obligatio na-  
turalis ad reuocandum, & operabitur excep-  
tionem vel retentionem ex parte eius, secun-  
dum prædictos Doctores. Sed aduertendum,  
quod est singulare dubium, si hodie in nostro  
regno fiat inter partes conuentio prædicta, &  
reuocatio contractus, solo pacto nudo, an erit  
reuocatus, vel non, attenta lege nostra Regia,  
qua cauetur, quod quomodocunque appa-  
reat, quem velle se obligare, etiam absque sti-  
pulatione, efficaciter sit obligatus? Et videtur,  
quod non mutetur aliquid de iure communi,  
nec oriatur actio vel obligatio. Sed ego teneo  
expresse contrarium, quia saltem in hoc colli-  
gitur voluntas recedendi à contractu. Vnde vi-  
detur, quod ad hoc partes teneantur, & sint  
obligatæ: quia prædicta lex Regia solum re-  
quirat voluntatem obligandi, quod reputo  
nouum & singulare. Secundus casus, quando  
in tali contractu interuenit dolus alicuius  
partis: quia tunc aut contractus est nullus,  
aut venit rescindendus. Pro cuius declaratione  
dico, quod si dolus dedit causam contractui,  
contractus est ipso iure nullus: si verò incidit  
in contractu, rescinditur. text. est in *l. & ele-*  
*ganter. ff. de dol. mal.* & ibi glo. & Doctores. text.  
in *l. si dolo. C. de rescind. vend.* & ibi glo. & com-  
muniter Doctores. tradit Ias. & magistraliter  
gloss. ordin. in *§. actionum. Instit. de act.* & ibi  
commun. Doctores. gloss. ordin. & communiter  
Doct. in *c. cum dilecti. de empt. & vendit.* Adde  
tamen, quod talis dolus debet esse talis, qui  
cadat in constantem virum, & quemlibet sa-  
gacissimum falleret, sicut dicimus de metu. ita  
Innocent. in *cap. cum dilectus, extra quod metus*  
*causa.* & ibi Doct. Ias. vbi valde commendat,  
in *l. interpositas. C. de transact.* idem Ias. in *l. si*  
*quis cum aliter. de verb. obligat. numer. 9.* & in *h*  
*§. actionum. 6. colum. numer. 20.* Adde tamen,  
quod si ille, qui passus dolum, velit stare con-  
tractui, valet & tenet, quia sui fauore indu-  
ctum est, quod sit nullus vel rescindatur. Ita  
tenet & declarat glo. ord. in *d. l. eleganter. ff. de*  
*dolo.* & ibi Bart. & commun. Doct. Item adde,  
quod hoc casu potest ille, qui committit do-  
lum, agere contra decretum, vt declarat, an  
velit stare contractui, vel illum reprobare,  
text. est singularis & vnicus in *l. Iulianus. ff. de*  
*act. empt.* quem ad hoc notat, & commendat  
ibi

*tu*  
*Quint. 30. cap.*  
*32. n. 33.*



ibi Bart. & commun. DD. & illum text. ad hoc reputat singularem & vnicum Bald. in *leg. dolum. C. de peric. & commod. rei vend.* Ex quo inferitur, quod in casibus, in quibus contractus rescinditur, vel annihilatur favore alicuius, eo volente, potest confirmari, & validus effici contractus. Ex quo primo deducitur & inferitur, quod licet in contractu emptionis, & venditionis ponatur pactum legis Commissoria, vel adiectionis in diem, si pars, in cuius fauorem apponitur, nolit eo uti, valet & tenet contractus. Secundo inferitur, quod licet contractus minoris super re immobili non valet sine decreto: tamen post perfectam aetatem potest validari, & approbari.

22 Tertius modus est per lationem ultra dimidiam iusti pretij: quia si quis vendat alteri rem, & emptor, vel venditor fuerit deceptus ultra dimidiam iusti pretij, potest deceptus petere, quod rescindatur contractus, vel suppleatur iustum pretium. text. est capitalis, & expressus in *l. 2. C. de rescind. vend.* Cuius verba sunt: Rem maioris pretij si tu, vel pater tuus minoris pretij distraxerit, humanum est, ut, vel pretium te restituente emptoribus, fundum venundatum recipias, vel si emptor elegerit, quod deest iusto pretio, recipias. Minus autem pretium esse videtur si nec dimidia pars veri pretij soluta sit, & ibi gloss. ord. Odofred. Pet. Cyn. Iacob. Butrig. Albe. Bart. Bald. Paul. Salyc. & communiter Doctores, & idem disponit *l. 56. tit. 5. 5. part.* Et adde, quod verum, & proprium exemplum est, si res valeat decem, & emptor emat pro decem & sex, vel ultra, vel venditor vendat pro quatuor, vel minus. ita tenet ibi gl. magna in vers. sed quæ est hæc dimidia. & ibi Azo in summa, *1. col. n. 2.* Odofred. Bal. Paul. & communiter Doct. Tenet etiam gl. ord. in *c. cum causa, de empt. & vend.* & ibi Doct. tenet etiam Fabian. de Mont. in *tracta. de empt. & vend. 8. quest.* Contrarium tamen tenet Petrus in *d. l. 2.* Imo quod pretium duplicetur, & hoc saltem in emptore, non verò in venditore: quia non posset in eo dari casus deceptionis, oporteret enim quod res daretur pro nihilo, & contractus non valeret, tanquam sine pretio, & idem tenet ibi Cyn. *3. col.* Rofred. in *rubric. de actione civili, quanto minoris. 6. col. n. 10.* Specul. in *titul. de rescind. vend. 1. col.* Abb. in *cap. cum dilecti. de emptio, & vendit. 1. col. n. 2.* & ibi alij Canonistæ. Et istam opinionem tenet & approbat *l. 16. in fin. tit. 11. 4. part. & l. 5. tit. 10. lib. 3. fol. 6.* Sed prima opinio est vera, & magis communis: Pro qua hodie prædicta *lex parit. 56. tit. 5. 5. part.* & idem disponit *lex noua huius Regni quarta, tit. 7.* Vnde videtur dicendum, quod prima *lex parit. 16. tit. 11. 4. part.* fuit facta à conditoribus, qui tenebant opinionem contrariam, vel forte littera eius est corrupta in exemplo. Item adde, quod sufficit, quod excessus sit in vno nummo, ad hoc, ut rescindatur contractus. ita Bald. in *d. l. 2. n. 16.* & ibi Salyc. *1. col. num. 1.* cum quibus transeunt communiter Doctores Et adde quod non sufficit, quod aduersarius restituat tantum pretium lationis, ut si venditor rem valentem 10. vendat pro 16. non sufficit quod reddat vnum nummum, per quem excludatur latio ultra

Anton. Gomez, Tom. II.

dimidiam: sed requiritur, quod totum pretium, in quo est deceptus, restituat, & sic sex nummos. ita probant prædicta iura, in quantum loquuntur de verò & iusto pretio. & in terminis ita tenet Cyn. in *d. l. 2. 8. quest. Bald. 7. colum. 12. quest. Paul. de Castr. 1. colum. n. 2.* & magis communiter alij Doct. & talis valor rei debet attendi & considerari tempore contractus, non vero postea. ita probat text. in *l. si voluntate. C. de rescind. vend.* ibi, nisi minus dimidia iusti pretij quod fuerat tempore venditionis, datum est, &c. Per quem ita tenet Bald. in *d. l. pen. colum. &* ibi commu. Doct. Item adde, quod principalis obligatio competat decepto ad rescissionem contractus, licet in facultate conuentum sit, iustum pretium supplere. ita probat text. in *d. l. 2. ibi*, fundum venundatum recipias, vel si emptor elegerit, quod deest iusto pretio recipias. & ibi tenet gloss. ordinar. Bart. penult. col. n. 16. Bald. *2. colum.* post antiquos, & tenet Azo in summa illius tituli *1. colum. n. 3.* Rofred. in libellis suis, in *rub. de actione civili quanto minoris. num. 14.* tenent etiam communiter Doctores in *leg. miles. §. decem. ff. de reg. iur.* vel clarius, poterit deceptus agere alternatiue, ut rescindatur venditio, vel suppleatur iustum pretium, & isto modo firmatur sententia, ut probant prædicta iura, & ibi communiter Doctores. Item adde, quod si res ab emptore alienata poterit venditor deceptus agere contra emptorem, cum sit personaliter obligatus, & non contra nouum possessorem rei: quia actio, vel obligatio personalis, non sequitur fundi possessorem, ut in *leg. fin. §. de contrahend. emptio.* & ibi communiter Doctores, & tenet gloss. ordinaria, & communiter Doctores in *d. l. 2. C. de rescind. vend.* Si verò ipse emptor esset deceptus, & rem alienauit, non posset agere contra venditorem, cum non possit iam rem tradere, & suo facto, & culpa sit priuatus facultate tradendi, secundum Doctores in *eadem l. 2.* Item adde, quod si prædicta res empta pereat casu fortuito, non potest emptor, neque venditor agere remedio prædictæ legis secundæ: quia si venditor est deceptus, emptor liberatur, cum non possit illam tradere, vnde ea perempta, liberatur. argum. text. in *leg. si ex legati causa. de verbor. obligat.* Item etiam quia actio, vel obligatio emanata respectu rei tollitur, & extinguitur perempta re, ut in *leg. Titia textores. §. fin. ff. de legat. 1.* & in *leg. in navi Sapphei. ff. locati.* Si verò emptor est deceptus, non poterit agere: quia non potest rem dare, neque restituere ipsi venditori. & in effectu ita tenet gloss. ordinaria in *d. l. 2. in versicul.* vnde ea perempta. Et ibi Bart. *3. colum. n. 13.* Odofred. *2. colum. in fin. penult. & fin. colum.* Cyn. *3. colum. 10. quest.* Bald. *6. colum. 11 q.* Salyc. *6. colum. 12. quest.* Paul. *fin. colum. num. 16.* & communiter alij Doctores. Item adde, quod remedium prædictæ legis secundæ, de iure communi durabat per 30. annos, cum esset obligatio & actio personalis, quæ tanto tempore tollitur, ut in *leg. sicut in rem. & in leg. omnes. Cod. de prescript. 30. vel 40. ann.* & tenet gloss. ordinaria in *dist. leg. 21. quest.* & ibi Odofred. *tertia columna.* Bald. *secunda columna. n. 3.* Angel. *1. colum. num. 4.* & ibi communiter Doctores. Imò etiam si hoc casu competeret officium iudicis, duraret per eisdem



triginta annos, ut est gloss. singularis, & unica, in *l. sicut in rem. Cod. de prescript. 30. vel 40. annor.* quam ibi reputat singularem, & unicam Baldus, & communiter Doctores ibi. Sed hodie in nostro Regno remedium prædictæ legis secundæ tantum durat per quatuor annos, ita disponit notabilis *lex 4. tit. 7. lib. 5. ord.*

Item adde, prosequendo materiam, quod prædictum remedium legis secundæ nedum habet locum in contractu emptionis & venditionis, sed etiam in aliis contractibus bonæ fidei, ut permutatione, locatione, diuisione & similibus. ita probat text. in *l. in contractibus. C. ex quib. causis maior.* Et ibi tenet glossa ordinaria, & comm. Doctores. text. in *l. in maioribus. C. commun.* vtriusque iud. & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. Tenet etiam gloss. in *dict. l. 2. Cod. de rescind. vendit.* & ibi comm. Doct. & idem disponit prædicta *lex ordinaria.*

Item adde, quod remedium prædictæ legis secundæ habet locum, etiam si res sit vendita in publica subhastatione. ita probat text. notabilis, & expressus, in *l. si quos. C. de rescind. vend.* & ibi notat gloss. ordin. & communis opinio. Roma. in *l. si quis cum aliter. de verb. oblig. 3. colum. num. 8.* & ibi singulariter Alex. 4. col. n. 16. Abb. in *cap. cum causa, de empt. & vend. 2. colum. num. 6.* & ibi communiter Doct. Et ista est vera, & communis opinio. Neque obstat text. in *l. 1. C. de prædiis Decurionum*: ubi probatur, quod quando venditio fit in publica subhastatione, non præsumitur aliqua læsio, & ibi not. Platea, & Pereris: tenet Ange. in *leg. sciendum, ff. de verbo. obligat. 3. col.* & in *l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcid.* & in *l. 1. C. de prescript. 30. vel 40. annorum.* & *lex 220. in legibus Stilli.* Quia licet in dubio non præsumatur dolus, vel deceptio, facta venditione in publica substitutione: tamen si verè, & realiter probeatur interuenisse, rescinditur venditio. Confirmatur pulchra ratione: quia licet in alienatione rei immobilis minoris requiratur decretum, & solemniter interueniat: tamen si sit læsus, potest restitui, ut in *l. si quidem C. de prædiis minor.* ergo idem erit, si maior sit læsus ultra dimidiam iusti pretij, & pro hac sententia est hodie *lex 4. tit. 7. lib. 5. ordin.*

Item adde, quod eo casu, quo rescinditur contractus remedium prædictæ legis secundæ. *C. de rescind. vend.* non debet fieri restitutio rei cum fructibus. Primò, quia possidet rem cum titulo, & bona fide. Secundò, quia non potest possessor dici in mora. Tertiò, quia, si vnus ex contrahentibus habet rem, alter habet pretium. Quartò, quia si in contractu emptionis ponatur pactum de retrouendendo, non debetur fructus nisi à tempore moræ, ut in *l. 2. & ibi Doct. Cod. de pact. inter empt. & vendit.* Et ista opinio est verissima, & tenenda, licet Rosi. in libellis suis in *tit. de act. civil. quanto minoris, 5. colum.* teneat contrarium, quem sequitur Alb. in *dict. l. 2. C. de rescind. vend.*

Item adde, si quis iurauit non petere rescissionem contractus, non potest agere remedium prædictæ legis secundæ. Quod intellige, quando est maior, secus si minor: quia tunc videtur iurare non petere rescissionem contractus, iure minoris ætatis, non vero iure com-

muni, nisi specialiter, & particulariter iuraret omni respectu, & iure non petere, neque agere. ita gl. ord. in *d. l. 2.* ibi Odo. fre. 2. col. Bart. 3. col. Bald. 5. colum. 9. quæst. Salyc. 5. col. 1. quæst. & ibi commun. Doct. Item adde, quod pretium, & valor rei venditæ debet probari taliter, quod concludatur, rem illam communi æstimatione tantum valere tempore contractus, articulando, quod illa res erat talis qualitatis, & tali loco posita, ex quo solent tot fructus, vel redditus colligi, & quod res talis qualitatis communiter iusta, & communi æstimatione valet tantum, & solet vendi pro tanto: & in effectu ita tenet, & declarat Barto. in *d. l. in fin.* & communiter Doctores. Ioan. de Imol. in *l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcid. 2. colum. vers. 5. modo.* & ibi Alex. pen. col. num. 12. Ant. in *c. cum causa, de empt. & vend. 2. col. n. 9.* & ibi Imo. & alij Doct. Abb. in *cap. cum causa, de testib. 2. col. n. 3.* & ibi etiam alij Doct. tamen licet iste sit verus & clarus modus, bene etiam sufficeret, si testes dicant, rem tantum valere: quia videntur se referre ad communem valorem, & in terminis ita tenet Bald. in *d. l. 2. pen. col. num. 25.* & ibi Salyc. 8. col. n. 30. Ange. pen. col. num. 7. Cyn. in *l. unica. C. de sent. quæ pro eo, quod interest, profer. si. col.* & ibi Albe. pen. col. & commun. alij. Doct.

Item adde, quod talis deceptus poterit agere remedium prædictæ legis secundæ, etiam si dixit, quod donat illud, quod plus valeret, & insuper renunciauit remedium prædictæ legis secundæ: quia illa verba non debent referri ad magnum pretium, sed ad modicum. argumen. text. in *leg. hac adiectio. ff. de verb. significat. text. in l. cum furti. ff. de in litem iurando.* Item etiam, quia eadem facilitate qua inducitur ad vendendum, inducitur etiam ad ponendum illam clausulam, vel aliam similem. argumen. text. in *l. si mulier. la 2. Cod. ad Velleian.* text. in *l. fin. §. idem quasiuit. ff. de condict. indeb. text. in leg. doli. versic. diuersum. ff. de nouatio.* Quartus modus est, per pactum de retrouendendo: Nam si quis vendat rem hoc pacto, & conditione, ut si intra certum tempus pretium reddat emptori, teneatur emptor & possessor sibi tradere & restituere rem, & postea venditor reddat pretium, teneatur emptor rem sibi tradere, & rescindatur venditio, non tamen teneatur fructus medio tempore perceptos restituere, nisi à tempore pretij soluti, vel oblatis, text. est capitalis & expressus in *l. 2. Cod. de pact. inter empt. & vendit.* & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores, & idem expressè disponit *lex 42. tit. 1. parte 5.* Et adde, quod istud pactum est licitum, etiam de iure Canonico, & in foro conscientie. Et licet emptor medio tempore lucratur fructus, cum habet titulum, & iustam causam, nisi concurrat aliqua alia coniectura cum pacto de retrouendendo, per quam præsumatur contractus usurarius, ut modicitas pretij, vel quod emptor sit homo solitus fœnerari, vel quod inter eos expressè actum sit, quod emptor lucratur fructus: nam ex his & similibus coniecturis præsumitur contractus usurarius. Ita probat text. in *cap. ad nostram. de emption. & vendition.* & ibi Anton. Abb. Imol. & communiter Doctores

tex. in



text. in cap. illo vos. de pignor. notant etiam Doctores in cap. conquestus. de usur. gloss. & ibi Alber. & alij Doctores in l. emptione. C. plus val. quod agitur. & Alber. Fab. Paul. de Castr. & alij Doctores in dict. l. 2. de pact. inter empt. & venditor. Archid. in cap. Plerique 14. question. 3. Capol. in tractat. de simulatione contract. quali per totum, pro qua sententia & conclusio. facit hodie leg. 1. titul. 2. lib. 8. ordin.

Quæro tamen pro perfecta declaratione huius articuli, infra quod tempus possit venditor pecuniam offerre, & rem recuperare? & resolutione dico, quod si inter partes tempus certum fuit positum & determinatum, infra illud debet peti, postea vero non. Et an hoc casu possit incontinenti moram purgare, vide text. in l. si ita quis. §. Seia. ff. de verbor. obligat. & ibi Doctor. text. in l. traiectione. §. de illo. ff. de act. & obligat. & Bartol. in l. si insulam. 4. opposit. de verbor. obligat. & ibi Doct. Et intantum hoc est verum, ut procedat, etiam si talis venditor decedat relicto hærede minore: quia prædictum tempus currit contra eum, & non potest restitui. Ita probat text. not. in l. Emilius. ff. de minor. Nec obstat tex. cum materia, in l. fin. C. ex quib. caus. restit. in integr. non est necess. ubi habetur, quod præscriptio ipso iure non currit minori: quia loquitur in præscriptione legali: secus autem est in præscriptione conuentionali, sicut in nostro casu, quia si illa incipit à defuncto, & nihil actum est cum minore, semper currit sine spe restitutionis. Ita tenet & declarat Bart. in d. l. Emilius. ff. de minor. 2. colum. 2. oppos. & ibi communiter Doct. idem Bart. in l. C. si aduers. venditor. pigno. & ibi Bald. Salyc. & communiter Doctor. idem Bart. in l. cum filiusfamilias. §. in hac. ff. de verbor. oblig. 2. colum. num. 4. & ibi Ioan. de Imo. Paul. de Cast. & alij Doct. in d. l. fin. C. in quib. causis restit. in integr. non est necess. Franc. Bald. in tract. præscript. in 1. par. 6. part. princip. vers. 23. casus. Quod tamen procedit, & est verum, præterquam si talis hæres ignorauit tale pactum, & conditionem positam in contractu defuncti: quia tunc modò talis hæres sit maior, modò minor, potest se restituere ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur. argu. text. in l. 1. ff. ex quib. caus. maior. & in expresse ita tenet, & declarat idem Bart. in locis supra allegatis. Confirmatur per text. notab. in l. 1. §. si quis propter. de itin. act. prius. ubi habetur, quod si quis impeditur impedimento facti, ut iure suo, competit ei restitutio virtute dictæ clausulæ. Ex quo sing. infert ibi Bartol. quod si contra dominum ignorantem præscribitur aliqua res, competit ei restitutio virtute dictæ clausulæ, Bald. Paul. & alij Doct. in l. fin. C. de præscript. long. tempor. Salyc. in l. fin. §. fin. C. de annal. except. Paul. & Doct. in l. C. Atilicinus. ff. de seruit. rustic. præd. Idem Paul. in l. si sic. ff. quemadmod. seruit. amitt. Abb. in c. vigilant. 2. col. de præscript. & ibi latè Felin. Angel. & Moderni in §. rursus. instit. de act. Franc. Balb. latius & melius, quam alij in tract. præscript. in 4. par. 4. part. in princip. 29. quest. Confirmatur etiam per tex. singul. & vnicum, in l. Pantonius. ff. de acquirend. hered. ubi habetur, quod quando hæres decedit hæreditate non adita,

Anton. Gomez, Tom. II.

ignorans hæreditatem esse sibi delatam, potest eius hæres, & successor petere restitutionem, & consequi hæreditatem, & ad hoc reput. sing. & vnicum Paul. & communiter Doctores, ibi, & tenet not. Bart. in l. qui duos. ff. de reb. dub. 2. colum. & ibi melius, quàm alibi, Socin. 11. colum.

Si verò inter partes nullum tempus fuit positum, nec determinatum: sed simpliciter fuit dictum, quod venditor possit rem retrahere, soluto pretio, ut dictum est, quod quandoque pretium venditor reddat, habeat rem, tunc est pulchrum, & subtile dubium: infra quod tempus debeat offerre, & soluere pretium, vel an possit offerre, & soluere perpetuò? Et videtur, quod debeat soluere, & offerre intra triginta annos: quia ex hoc pacto resultat actio personalis ex vendito, vel præscriptis verbis: ut in dict. l. 2. C. de pact. inter emptor. & venditor. quæ regula tollitur spatio 30. vel 40. annor. ut in l. sicut. C. de præscription. 30. vel 40. annorum, & in l. omnes. eodem titul. & in l. 2. C. de constitut. pecun. & in §. 1. Instit. de perpet. & tempor. action. Confirmatur quia quando ex facultate vel iure quaeritur aliquod ius, vel actio, illud est præscriptibile, ut in l. licet cum materia. C. de iur. deliber. & tenet & declarat Bart. in l. 1. ff. de condict. ex leg. 2. columna. numero 4. & ibi communiter Doctor. Idem Bart. in l. is potest, & in l. gerit. ff. de acquirend. hered. & in expresse ita tenet Angel. de Perus. in consil. 55. 2. columna. numero. 3. Ias. in l. petens. C. de pactis. 4. colum. numero 10. & ibi Philipp. Dec. 3. colum. idem Ias. in l. si mater. C. de instit. & substit. fin. colum. & ante eos tenet Faber in leg. cum notissimi. C. de præscript. 30. vel 40. annor. Alber. in d. l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. Felin. in rubr. de præscri. 6. colum. num. 15. Franc. Balb. in tract. præscript. 4. par. 5. p. princip. 3. quest. ubi dicit hanc esse veram, & communem opinionem, & ab ea non esse recedendum in iudicando, & consulendo. Secundò & principaliter in hac questione videtur, quod venditor tantum possit hodie de iure regio retrahere prædictam rem venditam, cum illo pacto infra decem annos, quia tantum durat actio personalis, ut in l. 3. titul. 13. lib. 3. ordin. Et si continueatur in scriptura publica, contenta in instrumento Garenigio, durat per 20. annos: & cum hypotheca durat per 30. ut in l. 63. in legib. Tauri. Sed his non obstantibus, ego teneo novam, & tertiam sententiam: Imò quod talis venditor, vel eius hæres, possit perpetuò prædictam rem venditam retrahere virtute prædicti pacti. Primò, quia ex conuentione partium obligatio, & actio potest extendi in infinitum. text. est in l. si ita stipulatus, ff. de fide instrument. & ibi not. & commendat gloss. ordin. & commun. Doct. text. in l. 4. ff. de damn. infect. & in l. si finita. eod. titul. & in l. qui bona fid. §. fin. eodem titul. & ibi commun. Doct. Secundò per tex. sing. in l. quod si nolit. §. si quid ita. ff. de adil. edict. ubi habetur, quod si inter emptorem, & venditorem fiat pactum, quod quandocunque res displiceat, redhibeatur, potest perpetuo redhiberi, & restitui. Cuius verba sunt: Si verò conuenerit, ut in perpetuum redhibitio fiat, puto hanc conuentionem valere. Tertiò,



quia in contractibus conditio posita potest quodcumque, & perpetuè impleri, ita probat text. in *l. hac conditio. la. 2. ff. de condit. & demonstrat.* & ibi latè, & magistraliter Bartol. & communiter alij Doctor. & istam meam sententiam, & conclusionem reperio, quod tenet Fabianus de Monte Aduocatus Consistorialis in tractat. *de emptio. & vendit. 3. quæst. 7.* quæstionis principalis.

- 29 Item quæro, si talis emptor, quia emit rem cum pacto de retrouendendo, vendidit eam alteri, an venditor possit virtute pacti eam repetere ab illo tertio possessore? Et breuiter dico, quod non: quia actio personalis actiue, vel passiuè, respectu rei non transit ad particularem successorem. text. est in *l. si. §. si. ff. de contrah. empt. text. in l. adhuc. §. si operas. vers. quamuis. ff. de usufruct. text. in l. 1. §. si hares. ff. ad Treb. text. in l. eris alieni. C. de donat. text. singu. & vnicus, in suo casu, in l. si rem quam. ff. de euct. vbi vide Doctores. Et in expresso ista ratione, & fundamento ita tenet Paul. de Cast. in *l. 1. in fin. ff. de donat.* Franc. de Ripa, vbi valde commendat, in *l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de legat. 1. 18. col. numero 85.* Alexand. in *consil. 10. 1. volum.* Confirmatur, quia si verè, & realiter quis vendidit rem vni, & postea vendat alteri, & tradat, ille præfertur: & primus emptor non potest agere sua actione personali aduersus secundum emptorem, vt in *l. quotiens, cum materia. C. de rei vendic. & in l. siue autem. §. si duobus. ff. de public.* Ergo eodem modo in nostro casu, si quis fecit pactum de retrouendendo, tantum agat contra emptorem obligatum, si habeat & possideat rem, non verò contra alium emptorem, vel particularem possessorem. Confirmatur & secundò, per text. cum materia, in *l. emptorem. C. locat.* vbi si quis locauit rem vni, & postea vendat alteri, non tenetur ille emptor particularis successor stare contractui locationis, nec actiue compellere conductorem. Confirmatur & tertio per text. cum materia, in *l. pro parte. ff. de seruitu.* vbi si dominus promisit seruitutem in fundo, & postea eum alteri alienauit, illa obligatio, & actio ad seruitutem constituendam non transit ad illum particularem successorem, & idem è conuerso si dominus fundi seruientis, in quo est promissa, eum alienauit, non tenetur emptor illam pati, & constituere. Quod intellige, nisi actiones actiue cedantur: quia tunc bene transeunt in particularem successorem. text. est in *l. si res quam. ff. de euct.* & idè Tabelliones solent ponere in instrumentis illam clausulam: Cessit omne ius sibi competens in re, vel occasione eius. Ex quo subdeducitur, & infertur, & ex tali pacto non inducitur præcisa prohibitio alienationis: sed tamen causatiua: quia alienans, & veniens contra pactum, tenetur ad interesse: quia non est posita clausula resolutiua contractus, vel translatiua dominij, vel possessionis iuxta textum, cum materia, in *l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbor. obligat. & in leg. ea lege. C. de condic. ob caus. & in leg. filiusfamilias. §. Diui. ff. de legat. 1.* Ex quo etiam subdeducitur, quod talis emptor, qui posuit pactum de retrouendendo, nedum tenetur, & obligatur, quando habet, & possidet rem,*

verum etiam, quando vendidit, vel alienauit. In hoc tamen erit differentia, quod si habet, & possidet, præcisè tenebitur restituere, sicut in contractu venditionis teneretur venditor, argumento *l. 1. ff. de action. empt.* Si verò alienauit, & sic non habet, nec possidet, tantum teneretur ad interesse, argumento prædictorum iurium, & probat expressè, *l. 42. in fin. titu. 5. 5. part.* Vnum tamen est, quod si ultra pactum de retrouendendo, sit appositum inter contrahentes pactum prohibitium venditionis, venditor habebit actionem contra particularem successorem. ita singula. Roder. Sua. dicens esse suam nouam, & mirabilem practicum in repet. *l. post rem sol. 129. 2. columna, cum sequenti.* Item quæro, si venditor vendidit rem cum tali pacto de retrouendendo, & postea velit soluere partem pretij, an possit retrahere rem pro parte pretij, & idem est, si decedat pluribus hæredibus relictis, an possit vnus sine alio redimere & retrahere pro sua parte, & idem est, quando sunt plures venditores, qui simul vendiderunt rem, an possit vnus sine alio redimere suam partem: Et an isto casu habeat locum ius accrescendi? Vide omnino in materia indiuiduorum in obligatione facti, in finali illatione.

30 Quintus modus est per pactum legis commissoriæ, quando quis vendidit rem alteri hoc pacto & conditione, vt si emptor infra certum tempus pecuniam non soluat, res sit inempta. Quo casu, si prædicto tempore non soluatur, statim ipso iure rescinditur venditio, & dominium rei retransfertur in venditorem, ac si nunquam venditio esset celebrata, text. in *l. 1. & per totum. ff. de leg. commissor. text. in l. commissoria. C. de pact. inter emptor. & vend.* & vtrouque communiter Doctores, & idem disponit *lex 38. titu. 5. 5. part.* Ex quo singulariter infertur, quod venditor potest apponere pactum in contractu venditionis, quod non transferatur dominium in emptorem, donec pretium soluatur. Neque obstat textus in *leg. cum manu sata. vers. fin. ff. de contrah. emp.* vbi disponitur, quod in contractu venditionis non potest poni pactum, per quod impeditur dominij translatio, sed aut pactum est nullum, aut contractus iudicabitur locatio, vel similis contractus. & facit tex. in *leg. cum precario. ff. de precar. & in l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mort.* & vtrouque communiter Doctores. Quia est verum, soluto pretio: secus autem aliàs: quia tunc bene valet pactum impeditium dominij, vel extinctiuium, quando semel esset quæsitum. Ita tenet & declarat Ioan. And. in additio. ad Specul. in *titu. de emptio. & vend. 3. col. num. 8. vers. verum tamen. in additione 1.* Alber. in *l. 2. C. de pact. inter emptor. & vend. vers. item quæro.* Bald. in *rubr. C. de contrah. empt. 3. col. 13. quæst.* Confirmatur etiam: quia dominium, & possessio potest transferri sub conditione. text. est in *leg. qui absenti. §. 1. ff. de acquir. possess.* & ibi communiter Doctores.

Item etiam infertur, quod licet venditor non præferatur in re vendita aliis creditoribus, vt dixi suo loco: tamen illud procedit, quando purè & simpliciter vendit eam: secus verò si pacto,



pacto, & conditione posita, vt non transferatur dominium, donec pretium sibi solvatur: quia tunc præfertur omnibus aliis creditoribus, tanquam in re propria. Item etiam infertur, quod in contractibus non transferatur dominium solo titulo sine traditione vera, vel ficta, nec in resolutione contractus retransferatur dominium sine traditione, vt in *leg. ab empt. ff. de pact. & in leg. 1. & 2. Cod. quando liceat ab empt. descend.* cum similib. Tamen fallit in pacto legis Commissoriae, propter maximam bonam fidem, requisitam in isto contractu emptionis & venditionis, & propter maximam frequentiam eius, ne alias venditor remaneat in maximo damno. & in terminis ita tenet gloss. ordinaria in *leg. traditionibus. Cod. de pact. in gloss. fin.* & ibi Bald. penult. colum. num. 12. & communiter alij Doctores. Finaliter etiam infertur, quod venditor recuperabit fructus, quos medio tempore percepit emptor. textus est in *leg. fundo vendito. ff. de leg. commiss.* & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores, & idem expresse disponit prædicta *lex 38. titul. 5. 5. part.* Item adde, prosequendo materiam, quod sicut pactum legis Commissoriae dicitur & habet locum, quando pactum, quod emptore non solvente pretium infra certum tempus, res sit inempta: eodem modo, quando sit pactum, quod si venditor reddat, & restituat pretium emptori infra certum tempus, res sit inempta, valet pactum, & soluto pretio, & conditione verificata, retro transfertur dominium in venditorem, ita probat text. singul. iuncta gloss. 1. expositiva, in *leg. si a te. Cod. de pact. inter empt. & vend.* & ad hoc summè notat & commendat ibi Paul. de Castr. Salyc. & communiter Doctores, tenet etiam Bald. in *leg. ea lege. Cod. de condi. ob caus. 3. colum.* & ibi Salyc. 2. & 5. colum. tenet etiam Paul. Alexand. & alij Doctores in *leg. qui absent. §. 1. ff. de acquir. & possess.* & ante eos tenet Iac. Butr. in *leg. traditionibus. Cod. de pact.* Sed his non obstantibus contrarium subtiliter potest attentari. Imò quod hoc casu nullo modo transferatur dominium in venditorem: quia nulla lege cauetur. Item: quia solum pactum legis Commissoriae, virtus, & effectus eius dicitur, & habet locum in casu prædicto, emptore non solvente pretium, ex rationibus prædictis: Secus verò, ex parte venditoris in casu prædicto. Confirmatur etiam, quia aperte iure communi regulariter & genericè disponunt, quod ex titulo nullo modo transeat dominium nisi sequuta traditione vera, vel ficta, quæ pro forma requiritur, à qua parte non possunt recedere, neque ei resistere. Ergo in nostro casu, postquam iam venditor vendidit, & alienavit suam rem, pretium recipiendo & traditionem faciendo: dominium totaliter fuit translatum in emptorem, & pacto, & voluntate eorum non potest postea dominium reuerti, & transferri in ipsum venditorem. argumen. text. formalis in *leg. traditionibus. Cod. de pact.* Cuius verba sunt: Traditionibus, vsucapionibus dominia rerum acquiruntur, non nudis pactis. text. in *leg. traditio. ff. de acq. rer. dom.* text. in *leg. nunquam nuda. eodem. titul.* text. in *§. per traditionem. Instit. de rer. diuis.* text. in *leg. quod meo. ff. de acquir. possess.* text. in *leg. clauibus. ff. de contr.*

*empt. text. in l. 1. C. de donat.* cum similibus. Et istud teneo pro firma veritate, salua pace prædictorum Doctorum.

Item adde, quod ad hoc, vt istud pactum legis Commissoriae, & eius virtus, & effectus habeat locum: oportet quod verba ponantur in eo directa, vt, res sit inempta, contractus non valeat, & similia: Secus verò si obliqua, vt, res reddatur, restituatur, vel similia: quia tunc erit pactum de retrouendendo, & nō transfertur ipso iure dominium, sed agitur tantum actione personali ad obseruantiam pacti. Ista est gloss. singul. & ordinaria in *l. 1. ff. de donat.* quam ibi reputat singul. Bartolus, Paulus, Imola, & communiter Doctores Bald. Salycet. & alij Doctores in *leg. traditionibus. Cod. de pactis.* Idem Bald. in *l. 2. Cod. commun. de legat.* & ibi alij Doctores similibus etiam gloss. est in *leg. Cod. de pact. inter empt. & vendit.* iuncto text. gloss. etiam in *l. 3. eodem. titul.* Pro quibus videtur esse *lex 30. iuncta leg. 42. titul. 5. 5. part.*

Item adde, quod ad hoc vt istud pactum legis Commissoriae etiam per verba directa valeat, & teneat, & habeat prædictos effectus: oportet, & requiritur, quod fiat, & interponatur à partibus tempore ipsius contractus: secus autem si fiat, & interponatur postea ex intervallo. Ita aperte probat per dicta iura, & in terminis tenet gloss. singul. & vnica in *leg. ab emptione. ff. de pact. in gloss. penult. in fin.* quam ad hoc reputat ibi singularem, & vnicam Paul. de Castr. 3. colum. num. 16. & notant, & commendant ibi alij Doctores. notat etiam, & commendat Bald. in *leg. 2. Cod. commun. de legat.* Salycet. & alij Doctores in *leg. traditionibus. Cod. de pactis.* & ibi eam reputat vnicam Iason penult. colum. Confirmatur per text. notabil. in *leg. illud. in fine. Cod. de collat.* & in *leg. Labeo. versicul. sed si pure. ff. famil. hercis.* & in *leg. 1. in fine. ff. de solut. & in leg. licet. Cod. qui potior. in pign. hab.* Aduertendum tamen pro maxima intelligentia huius articuli, quod si talis venditor nolit vt pacto legis Commissoriae, postquam conditio eius extiterit, sed stare contractui, & ad obseruantiam eius agere contra emptorem, potest, & admittitur. text. est in *l. 2. cum leg. sequenti. ff. de legat.* Commissoriae & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores, & idem disponit prædicta *lex 38. titul. 5. 5. part.* Sextus modus est per pactum adiectionis in diem. Nam si quis vendat alteri rem hoc pacto, & conditione: vt si infra certum tempus alius afferat maius pretium, vel meliorem conditionem, res sit inempta: quia tunc pretio ab illo illato, & soluto, rescinditur, & annullatur primus contractus, text. est in *leg. 1. & per totum. ff. de in diem adiectione.* & ibi notat & commendat Bartol. Bald. Alberic. & communiter Doctores & idem disponit *lex 4. titul. 5. 5. part.*

Item etiam circa prædicta necessario, & vtiliter quero, an his casibus, quando rescinditur, & annullatur contractus ex pacto de retrouendendo, vel legis Commissoriae, vel adiectionis in diem, debeatur gabella vel non? In quo magistraliter & resolutiue propono sequentes conclusiones. Prima conclusio, quod si fiat contractus simpliciter, & absolute, & postea resoluatur mutuo consensu partium, bene debetur



tur gabella: quia ius semel quæsitum in fisco, non poterunt partes tollere, argumen. text. in *leg. si post mortem. §. fin. ff. de bonor. possess. contra tab.* text. in *leg. in insulam. §. fin. ff. soluto matrim.* textus in *leg. fin. ff. de pact.* text. in *leg. si constanter. versicul. exceptis. Cod. de donat. ante nupt.* & in expresso ita tenet Paul. in *leg. iurisperitum. §. adeo. ff. de pact. 2. colum. 2. num. 2.* idem Paul. in *leg. ab emptione, eod. titul. 2. colum. num. 9. & 10.* & ibi alij Doctores. Idem Paul. in *l. 1. C. quando liceat ab empr. disced. 2. colum. in fine.* Ex resolutione verò non debetur gabella: quia non est contractus, sed distractus, secundum Paul. & Doctores ubi supra. Quod tamen intellige, quando contractus resolvitur ex intervallo: Secus tamen est, si resolvatur in continenti, quia tunc non debetur gabella ex contractu, nec distractu: quia est perinde, ac si partibus non esset celebratus, argumen. text. in *leg. contractus. Cod. de fid. instrum.* text. in *leg. lecta. ff. si cert. pet. text. in leg. si ita sit scriptum ff. de legat. 1.* & utrobique communiter Doctores, & in terminis tenet, & declarat Paul. & communiter Doctores in locis, ubi supra, *secunda columna.* Quod si fiat contractus venditio nis cum pacto de retrouendendo, debetur gabella, licet postea resolvatur, & rescindatur virtute pacti: De ipsa verò resolutione non debetur, argumento prædictorum iurium, & ibi etiam tenet Paul. & communiter Doctores: & in terminis ita tenet Angel. Imol. & Roma. per text. ibi in *leg. si hominem. ff. de usucap. Aret. in leg. Pomponius. §. cum quid. ff. de acquirend. possess.* Alexand. in *§. præterea, eiusdem leg. tertia columna.* Quod si contractus venditionis fiat cum pacto directo legis Commissoriae, vel adiectionis in diem, & postea resolvatur contractus virtute pacti, an debeatur gabella, vel non? est notabilior, & difficilior articulus cæteris: & videtur quod non debeatur gabella ex contractu, neque ex resolutione eius, quia illud pactum, si postea verificetur, resolvit ipso iure contractum, ac si nunquam præcessisset, & per consequens omnes effectus eius. argumento text. in *leg. prima. & per totum. ff. de legat. commiss. & in l. prima. & per totum. ff. de in diem adiect.* probat etiam textus in *legat. potior. versicul. videamus. ff. qui potio. in pign. hab.* ergo non debetur gabella, & in expresso ita tenet Petrus de Bella Pert. in *leg. fin. §. sed quia. C. commun. de leg. 3. colum. & ibi Paul. de Cast. 2. colum. & alij Doctores tenet etiam Paul. in *leg. ab emptione. ff. de pact. 2. colum. num. 9.* idem Paul. in *l. 1. C. quando licet ab emptione disced. fin. colum.* Bald. in *leg. traditionibus. Cod. de pact. penult. colum.* Et si fortè gabella fuit soluta facto contractu, postea eo resoluta potest repeti, tanquam indebitè soluta, secundum eosdem. Sed his non obstantibus, ego teneo contrariam sententiam: imò quod debeatur gabella ex primo contractu, & non possit repeti à fisco, licet postea contractus resolvatur. Primò, quia ipse contractus fuit purè, & simpliciter celebratus: & semel valuit, & fuit persecutus, & per consequens, fuit ius quæsitum fisco. Ergo statim ei debetur gabella, licet postea resolvatur contractus. neque obstat, quod talis resolutio retrahitur: quia intelligitur respectu*

contrahentium, non verò respectu fisci, vel alterius tertij. Vel aliter respondeo, quod ipsemet contractus non est celebratus sub conditione, sed tantum distractus, & resolutio eius. Ita singulariter, & subtiliter probat text. in *l. 3. D. de contrahend. empt.* text. etiam bene ponderatus in *l. 1. D. de leg. Commiss. & in leg. secunda. ff. de in diem adiect.* & in terminis ita tenet Bart. in *leg. final. §. fin. autem. Cod. commun. de legat.* ubi dicit, quod si grauatus restituere rem sub conditione, eam vendat interim, valet alternatio, & debetur gabella, licet postea adueniente conditione resolvatur contractus, & alienatio, & ibi sequuntur communiter Doctores. tenet etiam Platea in *leg. sancimus. la 1. Codic. de consulib. lib. 12. prima columna. in medio.*

Item principaliter quæro, si quis vendat rem & post contractum pereat, vel deterioretur, cuius periculo perit? In quo articulo magistraliter, & resolutivè dico, quod si talis res pereat, vel deterioretur culpa vel negligentia venditoris, tenetur damnum, vel æstimationem solvere. Et hoc habet locum, nedum quando commisit culpam in faciendo, verum etiam in omittendo: ut si res minus culta sit, vel cautio damni infecti non sit petita, vel sua negligentia furto, vel rapina subtrahita, vel igne consumpta, vel aliud damnum patiat, vel denique non adhibuit in re conservanda illam custodiam, & diligentiam, quam bonus paterfamilias suis propriis rebus adhiberet. Cuius ratio vera, & mentalis est: quia venditor antequam tradat rem, censetur tanquam procurator eius, qui à lege habet mandatum. Ita probat textus singularis in *leg. & sæpe. §. si res. ff. de contrahen. empt.* text. in *leg. venditor domus. ff. de action. empt.* text. in *l. 3. ff. de peri. & commo. rei vend.* textus in *leg. Iulianus. §. idem Celsus. ff. de actio. empt.* & utrobique communiter Doctores. Si verò talis res non pereat, vel deterioretur culpa, vel negligentia venditoris, sed naturaliter, vel accidentaliter: tunc si erat tradita verè vel fictè: notissimum est, quod periculum, & damnum est emptoris, & non venditoris, cum in eum sit translatum dominium, vel venditor ex sua parte soluit, & totaliter adimplevit contractum, & in expresso ita disponit text. in *leg. lectos. & in leg. quod si neque. D. de peric. & commo. rei vend.* Si verò res non sit tradita verè nec fictè, similiter etiam periculum, & damnum est emptoris, quia ista est regula, & doctrina generica, quod si contractus est perfectus, quoad obligationem, & habet omnia substantialia, periculum, & damnum est emptoris, & venditor tanquam debitor in specie, perempta ista specie, liberatur. Ex quo inferitur, quod mortua, vel perempta re, vel deteriorata, emptor tenetur ad periculum, licet res sibi non tradatur. text. est formalis, & expressus in *l. fin. C. de peric. & commo. rei vend.* & ibi notat & commend. gloss. ord. & communiter Doctores text. in *l. si in emptione. §. si empt. D. de contrah. empt.* textus in *leg. Lucius. D. de euiet. text. in l. cum emptor. D. de rescind. vend.* text. in *leg. necessario. D. de pericul. & commod. rei vend.* text. in *leg. si vendita, eod. titul.* text. in *§. cum autem. Instit. de empt. & vend.* & idem disponit lex 23. titul. 5.



*titul. 5. 5. part.* Confirmatur etiam: quia debitor in specie, perempta specie, liberatur. textus est capitalis, & expressus, in *leg. quod te mihi. ff. si cert. per. text. in leg. si legati causa. D. de ver. oblig. cum similibus.* Et in terminis in nostro casu, & materia, ista est particularis, & specifica ratio: quia cum in potestate emptoris fuit agere ad rem, & eam consequi, & post traditionem periculum rei ad eum pertineret: ita eodem modo ante eum nulla culpa possit venditori imputari. & istam rationem ponit Bald. in *rubric. Cod. de peric. & commod. rei vend. 2. col. in medio.* Sed aduertendum, quod contra prædicta facit regula, & doctrina iuris, quæ habet, quod in contractu emptionis, & venditionis, & quolibet aliò contractu oneroso respectiuo, facta resolutione ex vna parte, resoluitur ipso iure ex alia. text. est in *leg. bona fides. ff. de act. empt.* Cuius verba sunt: Bona fides non patitur, ut cum emptor alicuius legis beneficio pecuniam rei venditæ debere desisset, antequam res ei tradatur, venditor tradere compellatur, & re sua carere, & ad hoc notat & commendat ibi Bart. Paul. Salycet. Fulgos. & communiter Doctores. Sed notabiliter respondeo, quod prædicta iura prima debent intelligi, quando resoluitur contractus ex vna parte post mortem, & interitum rei, & casum fortuitum: qui tunc non resoluitur ex alia, sed emptor tenetur soluere pretium: textus verò in *dict. leg. bona fides.* loquitur, & procedit, quando re extante resoluitur contractus ex vna parte per dispositionem legis, vel Principis, vel sententiam iudicis, & iste est verus sensus, & intellectus illius textus & omnium Doctorum, ibid. Et in terminis ita tenet, & declarat Bald. in *leg. fin. Cod. de peric. & commod. rei vend.* Quid autem, si talis resolutio contractus fiat sola voluntate, & conuentione partium ex vna parte, an resoluitur ex alia? dico, quod si res vendita nondum erat tradita à venditore, nec pretium ab emptore, tali casu, facta resolutione ex vna parte, resoluitur contractus: quia venditor non solum liberauit emptorem à pretio, verum etiam ipse venditor liberatus est à traditione rei: vel si emptor liberauit venditorem à re, videtur emptor liberatus à pretio. Si verò iam erat res tradita, & vnus eorum liberauit alium, videtur ei donare, & tantum resoluitur contractus ab vna parte. Ita probat textus not. in *leg. cum emptor. ff. de rescind. vend. text. in leg. fin. D. de acceptila. text. in leg. si conuenerit. D. de pact. text. in leg. 5. D. loca.* & vtrouque tenet gloss. ordinaria, & communiter Doctores. Prædicta tamen intellige in rebus immobilibus, vel in rebus mobilibus, consistentibus in specie, secus verò est in rebus consistentibus in pondere, vel mensura, ut vino, oleo, frumento, vel similibus rebus: quia ante traditionem periculum non pertinet ad emptorem, sed ad venditorem. In quo articulo verè, & resolutiuè dico, quod si quis vendat certas amphoras vini, vel olei, in genere, & simpliciter, non designato, vel determinato loco, ex quo debeat extrahi, & fieri solutio, damnum & periculum erit venditoris, licet illud, quod haberet in suo patrimonio, pereat: quia genus perire non potest, argument. text. in *leg. in*

*ratione. la. 2. §. incerta. D. ad legem Falcid. text. in leg. incendium. Cod. si cert. peta. cum similibus.* Quia non tenebatur venditor soluere magis ex vno, quàm ex alio. Vnde etiam si illud, quod alibi esset, periret, non esset liberatus per prædicta iura, cum ratione. Si verò vendat certas amphoras vini, vel olei, vel certos modios frumenti, ex aliquo loco determinato, & nulla interuenit traditio, degustatio, vel mensuratio, periculum pertinet ad venditorem, & non ad emptorem: quia non ut in specie videtur facta venditio, sed magis in genere: post degustationem verò, vel mensurationem, periculum pertinet ad emptorem. text. est in *l. 1. & per totum. D. de peric. & commod. rei vend. text. in l. 2. C. eod. tit. in leg. quod sepe. §. in his. D. de contrah. empt.* Cuius ratio potest esse duplex. Prima, quia illa degustatio, mensuratio, vel ponderatio videtur habere vim traditionis. Secunda, quia in istis rebus contractus videtur factus sub tacita conditione, si ponderentur, vel mensurentur. ita probat tex. formalis, & expressus in *d. l. quod sepe. §. in his.* Quod tamen limita, & intellige, nisi per emptorem steterit, quod minus ponderarentur, vel mensurarentur. text. est in *l. si per emptorem. D. de peric. & commod. rei vend. & in l. 2. C. eod. tit.* Item limita, nisi venditio fiat pacto & conuentione, ut emptor subeat periculum, ut in *l. quis vina. §. si in aduersione. ff. de peric. & commod. rei vend.* Si verò tales res vendantur tanquam species, vel certum corpus, ut si quis vendat vinum, oleum, vel frumentum, quod sit in tali dolio, vase, vel loco: tunc periculum pertinet ad emptorem, & non ad venditorem, quia venditio videtur facta in specie, & non in genere. text. est in *l. 1. versi sed si non sunt. ff. de peric. & commod. rei vend. text. in l. 2. ver. cum autem. Cod. eod. tit.* Quod primò limita, nisi venditor suscepit in se periculum, ut in *l. 1. ver. 1. ff. de peric. & commod. rei vend.* Secundò limita, nisi per venditorem steterit, quo minus ponderarentur, aut mensurarentur, text. est in *l. si quis vina. ff. de peric. & commod. rei vend.* Tertio limita, nisi venditor asseruit, & affirmavit bonitatem rei venditæ duraturam, vel licet non asseruit, tamen sciebat bonitatem non esse duraturam, & non certiorauit emptorem, text. est notab. in *l. si vina que in dolis. ff. de peric. & commod. rei vend.* & ibi Doct. & idem disponit *l. 3. tit. 5. 5. part.* & idem videtur esse, quando venditor sciebat ordinationem factam, vel de proximo faciendam in illo loco, vel ciuitate, de vino vel frumento minus vendendo, & viliori pretio, & non certiorauit emptorem: qui tunc tenetur venditor, arguendo de mutatione qualitatis intrinsecæ ad qualitatem intrinsecam, quæ est pretium rei. Et in effectu istam doctrinam, & resolutionem ponit Bald. post antiquos, in *l. 1. ff. de peric. & commod. rei vend.* idem Bald. post Cyn. & antiquos in *l. 2. C. eod. tit.* pro qua est hodie *l. notabilis par. l. 2. 4. & 25. tit. 5. 5. par.*

Item prædicta intellige in contractu venditionis, purè celebrato: secus verò si sub conditione: quia tunc si pendente conditione res pereat, periculum est venditoris: quia modo dicamus, quod contractus valeat ex tunc, non reperitur res, quæ vendatur. Item si dicamus, quod



quod retrotrahatur, non reperitur extremum habile, à quo, scilicet res, ut inducatur fictio. Vnde sequitur, quod non valet, & per consequens periculum est venditoris. text. est in *l. necessario. §. quod si pendente. ff. de peric. & comm. rei vend.* & ibi commun. Doct. & idem disponit *l. 26. tit. 5. §. part.*

33 Item principaliter quæro, an, & quando debeat euiçtio, si res euincatur ab emptore? In quo articulo utili, & quotidiano, resolutiue dico, quod in omnibus contractibus onerosis debetur euiçtio. text. in *l. libera. C. de sen. & interlo. omn. iud.* Ex quo primo inferitur, quod in contractu emptionis & venditionis debetur euiçtio, si res euincatur ab emptore. text. est in *l. 1. & quasi per totum. ff. de euiçt.* text. in *l. emptor fundi, & quasi per totum C. eod. titul.* text. in *c. fin. extra de empt. & vend.* text. in *l. 3. titul. 5. §. part.* Secundò inferitur, quod in contractu permutationis debetur euiçtio, si ab aliquo ex contrahentibus res euincatur. text. est in *l. permutationis, C. de euiçt.* & ibi gloss. ordin. & commun. Doct. text. in *l. 1. C. de rer. permut.* & ibi etiam commun. Doct. Tertiò inferitur, quod in contractu donationis in solutum habet locum euiçtio, text. est in *d. l. libera. C. de sen. & inter. omn. iudi.* & ibi notat Bald. & commun. Doct. Quintò inferitur, quod si possessor bonæ fidei tradit seruum pro noxa, & postea sit euiçtus à vero domino, quod tradens teneatur de euiçtione, cum videatur tradere ex causa onerosa, argumen. prædictorum iurium. & in expresse ita tenet Azo in Summa, *C. de euiçt. 2. colum. numero 6.* Sed ista opinio aperte est falsa. Imo teneo, quod non debeat euiçtio: quia eadem ratione, qua liberatur dominus, dando seruum pro noxa, ne malignitas serui possit domino præiudicare: ita eadem etiam liberatur bonæ fidei possessor tradendo seruum, & ius, quod habebat in eo, & insuper potest ille tertius possessor, cui seruus fuit traditus, quando dominus vendicet, se defendere prætextu exceptionis, nisi solvatur sibi pretium damni. text. est bene notandus in *l. si noxale. §. fin. ff. de noxa.* & ibi commun. Doct. licet sic non declarent. & per eum ita tenet Pet. in *l. 2. C. de euiçt. 2. colum.* Sextò inferitur, quod in diuisione hæreditatis habet locum euiçtio. Nam si hæredes inter se diuidunt hæreditatem sua voluntate, vel iudicis auctoritate, & adiudicetur cuilibet sua pars, & portio, & postea aliqua res euincatur ab aliquo hærede, ille poterit agere contra cohæredes de euiçtione pro portionibus suis. text. est not. & expressus in *l. si familia. C. fam. hercis.* & ibi not. & commun. gloss. ord. Odo. Pet. Iacob. But. Cyn. Bar. Alb. & commun. Doct. text. in *l. si fratres. C. comm. vtri. iud.* text. in *l. her. §. fin. ff. famil. hercis.* text. in *l. si cum venditor. §. fin. ff. de euiçt.* & idem disponit *l. pen. titu. 15. 6. part.* Cuius ratio est: quia diuisio hæreditatis censetur quædam permutatio, ut in *l. cum pater. §. hæreditatem, el. 2. ff. de leg. 2. & l. si filia, §. si plures. ff. famil. hercis.* Item etiam habet vim emptionis, & venditionis, ut in *l. 1. C. comm. vtriusque iud.* Nam cum quælibet res hæreditaria ante diuisionem sit communis pro indiuiso inter hæredes pro portionibus suis, sequitur, quod facta postea diuisione, quilibet

hæres habet suam partem iure proprio, & ex sua persona in re sibi adiudicata, & alias partes habet ex persona cohæredum. Vnde merito ille, à quo res est euiçta, potest agere de euiçtione contra alios pro suis partibus, non verò pro sua propria. & istam rationem voluit gloss. ord. in *d. l. si familia. C. fam. hercis.* & ibi subtiliter Bal. 1. colum. num. 2. & commun. alij Doct. Quod tamen intellige, ut debeat euiçtio, quoad pretium, & æstimationem rei euiçtæ, non verò quoad interesse, cum hæres sit in culpa, secundum Doct. ibi. Et idem est in diuisione rei particularis, quæ sit inter socios, habentes rem communem ex quocunque titulo, vel contractu, vel ex legato, vel fideicommissio, duobus vel pluribus relicto, textus est expressus, & singul. in *l. item quamuis. §. fin. ff. comm. diuid.*

34 Vnum tamen est, quod licet in aliis contractibus, in quibus debetur euiçtio, teneatur venditor, vel alienator, saltem ad pretium, & æstimationem rei, etiam expresse dictum sit, quod non teneatur de euiçtione, ut infra suo loco dicam, tamen in diuisione hæreditatis non debetur euiçtio, nec pretium rei, si inter hæredes actum est, quod non teneatur de euiçtione: quia tali casu consideratur inter eos ratio mutui periculi, & sic nemo remanet læsus ex tali conuentione, ita probat textus in *d. l. si familia. C. famil. hercis.* ubi dicit text. quod ita demum agitur de euiçtione inter cohæredes, si nihil in contrarium est conuentum. & in terminis ita tenet ibi gloss. sing. & vnica in glo. fin. in medio. quam ibi ad hoc dicit singularem Bartol. Angel. Paul. & communiter Doct. & reputat vnicam Bald. & Angel. in *l. non dubitatur. C. de euiçtione.* Confirmatur etiam per textum singul. & vnicum in *l. de fideicommissio. C. de transact.* ubi habetur, quod si duo vel plures hæredes adinuicem remittunt sibi fideicommissum reciprocum iniunctum à testatore, ut ille, qui decedat sine liberis, restituat alteri suam partem, valet, & tenet, nec competit restitutio, licet aliquis eorum sit minor, & in eo sit verificata conditio, ut ad hoc summè notant, & commendant ibi commun. Doct. & reputat singularem, & vnicam Bald. in *l. cum Archimedorum. C. ut in poss. legat. 1. colum. num. 3.* & in expresse tenet Bart. in *l. qui Roma. §. duo fratres. ff. de verb. obl. pen. col. quest.* & ibi Imo. 5. col. num. 5. Aret. 7. col. & communiter Doct. Aduertendum tamen, quod prædicta conclusio, quæ habet, quod in diuisione hæreditatis debeat euiçtio, debet intelligi, quando talis diuisio fit de voluntate ipsorum hæredum, vel auctoritate iudicis. Secus tamen est, si fiat voluntate, & dispositione testatoris, quia in testamento diuisit inter eos sua bona: quia tunc, si postea ab aliquo eorum aliqua res fuerit per tertium euiçta, non debetur euiçtio, petendo iure actionis: secus vero retinendo iure exceptionis, quia fortè pluribus sunt facta prælegata, & ab vno sit res euiçta, & alij hæredes agant contra possessorem. Nam potest se tueri, donec conseruetur in demnis à sua parte euiçta. text. est sing. & vnicus in *l. cum parte. §. euiçtis. ff. de lega. 2.* quem ad hoc not. & commun. ibi gloss. ord. Bar. Alber. & commun. Doct. &



& reputat sing. & vnicum Bald. Paul. Imol. & per illum text. tenet glo. ord. in *d. l. familia. C. fam. ercisc.* & ibi communiter Doctores, & in *leg. si cogitatione. cod. tit.* Bart. in *l. qui Roma. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. pen. colum. 13. q. Rod. Sua.* quia benè loquitur in rep. *l. quantum in priorib. C. de inoff. test. fol. 89. 2. colum. ver. tertio quaro.* & idem expresse disponit *l. pe. tit. 15. 6. par.* Quod tamen singulariter intellige, nisi quoad legitimam: quia pro ea poterit agere filius contra alios fratres cohæredes, re euicta, licet fuerit sibi assignata per patrem. Et idem est, quando pater in vita per viam donationis donauit filio aliquam rem, quæ veniet imputanda in sua legitima: quia si fuerit euicta, poterit filius agere de euictione contra alios fratres, vel cohæredes. Ita probat text. singularis & expressus in *leg. scimus. C. de inoff. testa.* & ibi ad hanc expresse norat & commendat Bald. 1. col. Salyc. 2. col. Ias. 2. col. 4. not. per illum textum ita tenet Petrus in *l. si familia. C. fam. ercisc.* Alber. in *l. hæredes. §. fin. ff. fam. ercisc.* Roman. ubi reputat singul. in *l. Aristo. §. fin. ff. de donat.* Item adde, quod in prædictis contractibus onerosis nedum debetur euictio, quando euincitur tota res: sed etiam quando euincitur aliqua pars eius, pro diuiso, vel indiuiso. Quo casu si euincatur pars pro diuiso, fiat æstimatio loci, & bonitatis eius: si verò euincitur pars pro indiuiso, tanquam fit æstimatio quoræ. text. est in *l. 1. ff. de euict.* Et ibi tenet gloss. ord. Odofred. Bart. Bald. Salycet. & commun. DD. in contractibus verò lucratuiis, non debetur euictio.

- o Ex quo primò infertur, quod in contractu  
35 donationis non habeat locum euictio. Vnde si quis donet alteri aliquam rem, & ab aliquo tertio euincatur, non tenetur donator de euictione. Imò nec tenetur ad sumptus factos in ipsa re euicta, nec ad expensas factas in lite prædefendenda, nisi dolo fecerit donator: vt quia scienter donauit rem alienam: quia tunc tenebitur actione de dolo. textus est in *l. Aristo. §. fin. ff. de donat.* Cuius verba sunt: Labeo ait, si quis mihi rem alienam donauerit, inque rem sumptus magnos fecero: si ea mihi euincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere: planè de dolo posse me aduersus eum habere actionem, si dolo fecit. & ibi gloss. ordin. Bart. & communiter Doctores. text. in *leg. ad res donatas. ff. de edil. edict.* vbi in re donata, licet appareat vitiosa, non habet locum actio redhibitoria, vel quanto minoris: facit text. in *leg. quotiens. §. planè. iuncto versicul. sequenti. ff. si fam. furt. sec. dicat.* Cuius ratio est: quia donatarius non videtur esse in damno, cum prætendat causam lucratiuam. Item etiam: quia liberalitas donatoris non debet esse sibi nocina, vt dicit Iurisconsultus in *d. leg. ad res donatas. de edil. edict.* Quod tamen intellige, quando donatio incepit à traditione, quia donator per viam donationis tradidit alteri aliquam rem: quia tunc nulla resultat obligatio, ex qua oriatur actio de euictione. Secus verò, si donatio incepit à promissione, quia per viam contractus quis promisit alteri rem, & postea ei tradita fuit, & ab eo sit euicta: quia tunc benè tenetur donator de euictione. Ita probat textus in *dict. leg. Aristo. §. fin.* & ibi tenet gloss.

ordin. fin. Bartol. Alberic. Imol. Paul. & communiter Doctores. text. in *l. 1. Cod. de iur. dot.* & ibi Doctores. & istam doctrinam, & conclusionem tenet Azo in Summa. *Cod. de euict. 3. colum. num. 4. gloss. in l. 2. Cod. de euict.* & ibi Cyn. 1. colum. Alberic. Bald. Salyc. & communiter Doctores: Bart. in *leg. Iulianus. §. isto titul. de verb. oblig.* Odofr. in rubr. *ff. de euiction.* Abbas in *cap. fin. de empt. & vendit. fin. colum. num. 10.* & ibi Anchor. 3. colum. 4. quest. Anton. fin. colum. num. 22. & communiter Doctores: Aduertendum tamen, quòd ista conclusio non videtur vera. Imò videtur dicendum, quòd etiam si donatio incipiat à promissione, non tenetur donator de euictione. Primò, quia iura superius allegata, simpliciter & distinctè dicunt, donatorem non teneri de euictione. Secundò, quia in dubio non videtur quis donare, nisi ius, quod habet in re. argument. text. in *leg. serui electione. §. fin. de legat. 1. & in leg. si domus. §. fin. eodem titul. & in leg. quod in verum. §. 1. eodem titul. & in leg. uxor parui. Cod. de legat. & latius dico infra ista repetitione in contractu dona. Tertiò, quia idem est in legato: quia si testator legat rem alienam ignoranter, non tenetur hæres de euictione, nec soluere pretium eius, vt in *leg. cum rem alienam. Cod. de legat.* cum similibus. & in expresse, licet non ex his fundamentis, istam sententiam & conclusionem tenet Fulg. in *leg. ad res donatas. ff. de edil. edict.* & ante ipsum reperio, quod istam sententiam & conclusionem tenet Petrus de Bella Pert. in *leg. 1. Cod. de euict. secunda columna. in princip. Iac. de Ra. ibi,* quem refert Cyn. Vnde pro concordia posset dupliciter dici. Primo modo, quòd etiam distinctio, quæ fit in legatis, fiat in donatione: quia si donator donauit rem alienam scienter, teneatur ad æstimationem eius, & de euictione, modò incipiat à traditione, modò à promissione: si verò ignoranter, non teneatur de euictione, nec ad æstimationem: & istam concordiam tentauit Pet. in *dict. leg. secunda. Cod. de euict. secunda columna.* sed ipse eam reprehendit, quia in legatis plenior sit interpretatio. Vel aliter, & secundò pro concordia posset dici, quòd si donator promisit rem certam, & determinatam ignoranter, quod nullo modo teneatur de euictione: quia videtur illam donare talem, qualem esse reperitur. Si verò promisit rem in genere, & postea soluit illam speciem alienam pro adimplemento obligationis, & sit euicta, teneatur de euictione, quia sic reperimus esse in legatis, vt in *leg. à substituto. §. 1. de legat. & in terminis ita tenet Alexand. in dict. leg. si à substituto. §. 1. de legat. 1.* Sed his non obstantibus, teneo communem opinionem. Imò, quod quando donatio incipit à traditione, non tenetur donator de euictione, nec ad æstimationem rei, modo scienter donauit, modo ignoranter, vt dixi. Nec obstat, quod tunc videtur esse in dolo, scienter donando rem alienam: quia respondeo, quod tenetur actione de dolo ad sumptus factos in re, non verò tenetur ad valorem, vel æstimationem rei euictæ. text. est, qui sic debet intelligi, in *dict. leg. Aristo. §. fin. ff. de donat.* & ibi Doctores. & in specie ita tenet & declarat ibi Paul. de Castr. & alij Doctores. Nec obstat, quòd in vltimis voluntatibus, si testator legat*

in legatis



legat scienter rem alienam, debetur æstimatio, ut in *l. cum rem alienam, C. de legat.* cum similibus. Quia fauorabiliores sunt ultimæ voluntates, quam contractus, & in eis fit latior interpretatio. Si verò incipit à promissione, indistinctè teneatur de euictione, modò scienter donauit rem alienam, modò ignoranter, modò in genere, modò in specie, per iura superius allegata. Confirmatur tali ratione, quia isto casu videtur donator se obligare, transferre dominium, & rem facere donatarij. argum. text. in *l. ubi autem non oportet, §. fin. ff. de verb. oblig.* textus cum materia, in *§. sic itaque, Instit. de action.* Nec obstat, si dicas, quòd in ultimis voluntatibus, si testator legat rem alienam ignoranter, non debetur æstimatio, ut dict. *leg. cum res aliena. Cod. de legat.* cum similibus. Quia ibi nullus præcessit contractus, ratione cuius teneatur de euictione, vel remaneat obligatus in aliquo. Aduertendum tamen, quòd circa hoc se offert mihi subtilis, & necessaria difficultas, quæ talis est: In contractu donationis, simpliciter donando rem, non videtur quis donare, nisi tantum ius, quod habet in re, modò donatio incipiat à traditione, modò à promissione, argument. text. in *leg. ad res donatas, ff. de edil. edict.* text. in *leg. serui euictione, §. fin. de legat. 1.* text. in *leg. si domus, §. fin. eodem tit.* text. in *leg. quod in rerum, §. 1. eod. tit.* text. in *leg. vxor patruj. Cod. de legat.* & magis in specie probat text. in *cap. pastoralis, extra de donat.* & ibi notat Abbas & alij Doctores, & latius dixi infra ista repetitione in contractu donationis. Ergo sequitur, quòd nunquam tenetur de euictione. Vel quæro, in quo differat vna regula ab alia, & quis sit effectus? Cui difficultati respondeo notabiliter, quòd vtraque regula habet locum, & procedit in suo casu, & longè differat vna ab alia. Nam si quis donat rem quæ penitus est aliena, donator videtur donare totam ipsam rem, nec coarctatur donatio in parte. Et tali casu procedit, & uest necessaria regula euictionis: quia si incipiat à traditione, non tenetur donator de euictione, per iura, & rationes superiores. Si verò incipiat à promissione, tenetur ad pretium, & æstimationem, si non tradat, si verò tradat, & sit euicta, tenetur de euictione. Sed si res donata non erat penitus aliena, sed in ea donator habebat aliquod ius, vel partem quantumcunque minimam, tunc modò contractus donationis incipiat à traditione, modò à promissione, non videtur donare totam rem, sed tantum ius vel partem, quam habebat. Et hoc casu verificatur secunda regula, & eius effectus. Cuius ratio subtilis est: quia primo casu, quando res est penitus aliena, contractus valet in tota re, quia non potest magis restringi ad vnâ partem, quàm ad aliam. Sed eo casu, quo donator habet ius, vel partem in re, & simpliciter eam donat, ius præsumit, quòd voluit donator restringere animum suum tantum ad illud ius vel partem, quam habebat, & ideo in ea tantum valet. Confirmatur: quia idem est in vltima voluntate. Nam si testator legat rem penitus alienam, tenetur hæres ad eius æstimationem: si verò in ea testator habet aliquod ius, vel partem, ad eam videtur se re-

ferre, & in ea tantum valet legatum, ut *leg. si domus, §. fin. de legat. 1.* cum similibus. & dixi latius in materia legatorum. & istam rationem in terminis ponit Paul. de Castr. in *leg. serui electione, §. fin. de legat. 1. in princip.* Secunda differentia, & vtilitas potest esse: quia primo casu quando quis donat totam rem alienam, incipiendo à traditione, vel à promissione, nisi contingat quòd potestate efficiatur dominus, confirmatur illa donatio in tota re, & valebit irrevocabiliter, quia confirmato iure dantis, confirmatur ius accipientis, ut in *leg. cum vir, ff. de usucap.* & ibi communiter Doctores. *ff. de rei vend. & in leg. apud Celsum, §. si à Titio, ff. de dol. excep. & in leg. si quis alienam, ff. de action. empt. & in leg. rem alienam, ff. de pignor. action.* Secundo verò casu, quando quis donaret rem, in qua haberet aliquod ius, vel partem, licet postea efficiatur dominus totius rei, non confirmatur contractus in alijs partibus, quæ non erant donatoris, tempore donationis: quia ad eas non extendebatur contractus, nec voluntas contrahentis, unde remanebunt penes eum. Nec obstat, quòd hoc casu secus sit in legatis: quia si quis legat rem, in qua habet aliquod ius, vel partem, & ante mortem efficiatur dominus totius rei, valebit legatum in tota re, ut in *leg. serui electione, §. fin. ff. de legat. 1.* & ibi communiter Doctores. Quia procedit in ultimis voluntatibus quæ morte confirmantur, & per consequens, ex tunc debent valere: Secus tamen est in contractibus, quia tempus eorum debet inspicere, & attendi, ut in *leg. si filius, ff. de verb. oblig. & in leg. inter stipulantem, §. sacram. eodem tit.* & in *leg. nemo rem suam, eodem tit.* & in *leg. qui decem, §. Stichum, ff. de solu. & vtrouque Bart.* Secundò limita, & intellige superiorem conclusionem quæ habet, quòd donator non tenetur de euictione, ut procedat, nisi expressè promiserit: quia tunc indistinctè tenetur, modo incipiat à traditione, modo à promissione. text. est formalis & expressus in *leg. 2. Cod. de euiction.* & ibi notat, & commendat gloss. ordin. Cyn. Alberic. Bald. Salyc. & per eum ita tenet Azo in Summa illius tituli, 2. colum. num. 3. Bart. & alij Doctores in *l. Aristo, §. fin. ff. de donat.*

Secundò principaliter infertur, quòd in legatis non habet locum euictio. Nam si testator legauerit alicui rem mobilem, vel immobilem, & ei fuerit euicta, non poterit agere de euictione contra hæredes ipsius testatoris, text. est in *leg. si is qui, ff. de euict.* & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. text. in *leg. si à substituto, §. 1. ff. de legat. 1.* & ibi communiter Doctores. text. in *leg. si legat. serui nomine, eod. tit.* & ibi etiam communiter Doctores. Quod tamen intellige, quando res fuit legata in specie. Secus verò, si in genere, ut si testator legauit alicui seruum, equum, domum, fundum, vel aliquam aliam rem mobilem, vel immobilem, & postea hæres soluat & tradat aliquam rem, quæ postea fuerit euicta, nam tunc bene debetur euictio. text. est formalis, & expressus in *l. hæres seruum, ff. de euict.* & ibi gloss. ordin. & communis opinio. text. in *leg. si à substituto, §. 1. ff. de legat. 1.* text. in *leg. si hæres generaliter, eod. tit.* text. in *l. qui concubinam, §. si hæres, ff. de legat. 3.* Cuius ratio



tatio est: quia quando legatur res in specie, si est propria testatoris, non potest euinci, cum pleno iure efficiatur legatarij, & in eum sit translatum dominium. Si verò erat aliena, & testator ignorauit, similiter non debetur euictio, quia præsunt ius, quod si sciret alienam, non legaret: vt in *l. cum rem alienam, C. de legat. cum materia*: aut sciuit alienam, vel coniunctæ personæ legauit, & tunc tenetur hæres ad æstimationem, quo casu non debetur propria euictio, sed resoluitur ipso iure legatum in valorem, & æstimationem rei, vt in *dict. leg. cum rem alienam. cum materia, Cod. de legat.* & tenet & declarat gloss. notabilis & ordinaria in *leg. hæres seruus. ff. de euiction.* & ibi communiter Doctores gloss. etiam in *leg. si domus. §. de euictione. ff. de legat. 1.* Quando verò legatur in genere, & res soluta fuerit euicta, meritò indistinctè tenetur hæres de euictione: quia non est ausus testator se referre magis ad rem solutam, quam ad aliam. Vnde debet dari talis, quæ efficiatur pleno iure legatarij, & ab eo non euincatur. & istam rationem ponit Baldus & communiter Doctores in *l. si à substituto. §. 1. D. de legat. 1.* Quando verò testator legauit rem quæ non totaliter propria, nec penitus aliena, sed in ea haberet aliquid ius, vel partem, indistinctè non debetur euictio pro partibus euictis, modò legauit scienter, modò ignoranter, quando tantum illud ius, vel partem, quam testator habebat, visus est legare, & ad eam se referre. text. est in *leg. si domus. §. fin. D. de legat. 1.* textus in *leg. serui electione. eod. titul. cum similibus.*

37 Tertiò principaliter inferitur, quod in dote non habet locum euictio. Vnde si quis dederit aliquam rem in dotem alicui mulieri, vel marito, & postea ab aliquo tertio euincatur, quia sit aliena, non tenetur dotans de euictione. Quod intellige, quando dos incepit à traditione, secus si à promissione, vel obligatione: quia tunc tenetur de euictione sicut donator. Quod subintellige, nisi talis res detur æstimata ex æstimatione, quæ faciat emptorem, vt pretium teneatur restituere recipiens, quia similiter tenetur dotans de euictione. Quod iterum subintellige, nisi dolus interuenerit ex parte dantis: quia tunc tenetur actione de dolo ad æstimationem, & interesse rei euictæ, & ad sumptus, & expensas factas in ea. & resolutiue istam doctrinam & conclusionem probat textus capitalis, & expressus in *leg. 1. Cod. de iur. dot.* & ibi gloss. ordin. fin. Odofred. Petr. Cynus, Iacob. Butr. Alberic. Bart. Bald. Salycet. & communiter Doctores. gloss. etiam, & communiter Canonistæ in *cap. fin. de empt. & vend.* Bald. Nouel. in *tract. de dote. 7. part. 4. 2. privilegio.* & idem disponit *l. 2. 2. tit. 1. 1. 4. part.* Nec obstat si subtiliter dicas, quod ista conclusio & doctrina bene procedit ex parte mulieris, quando ei tenetur dos ab aliquo, quia prærendit causam lucrativam: vnde meritò non agit de euictione. Sed dubium maximum videtur in marito, si ei sit res in dotem data. Nam cum prærendat titulum, & causam onerosam, vt in *l. fin. §. si à socio. ff. de his, quæ in fraud. cred. in leg. ex promissione. ff. de act. & oblig.* text. in *leg. Iulianus ait. ff. man-*

Anton, Gomez, Tom. 11.

*dat. text. in leg. si quis pro uxore. vers. fin. de donat. inter vir. & ux.* text. in *leg. si donaturus. §. fin. ff. de condict. ob caus.* text. in *leg. 1. vers. si vero vel socr.* *C. de imponen. lucrat. descri. lib. 10.* text. in *leg. pro oneribus. C. de iur. dot.* videtur, quod possit agere de euictione. Sed respondeo, quod eo casu, quo res sibi datur non æstimata in dotem, periculum, & interitus rei, non spectat ad ipsum, & non est astrictus reddere rem, ab alio euictam. Vnde meritò non agit de euictione, licet adhuc re euicta debeat sustinere onera matrimonij. Istam rationem expressè ponit Petrus in *dict. l. 1. Cod. de iur. dot. 1. colum. in fin.* & ibi Cyn. in *fine.* Secunda ratio potest esse: quia contractus dotis, etiam ex parte mariti: non est ita onerosus, sicut contractus emptionis & venditionis, vel similis contractus, cum interueniat pretium loco rei. Vnde si euicta emptor cateret re, & pretio, esset valdè iniquum, vnde meritò agit de euictione. Et si replices quod similiter maritus est in damno: quia euicta se sustinebit onera matrimonij sine dote, potest responderi, quod non euincitur principale, hoc est, persona vxoris, quia fruitur maritus, & matrimonium bene potest esse sine dote, & tenetur maritus ad onera matrimonij. Vnde non mirum, si in isto casu, re euicta teneatur, cum sibi imputandum sit, quod non fecit cauere sibi de euictione, & istam rationem posuit originaliter Odofr. in *d. l. 1. C. de iur. dot.* & ibi Alberic. istam rationem apertè vult Bald. ibi. *2. colum. in fin. n. 7.* licet non alleget alios.

Item adde, quod ex contractu transactionis non debetur euictio. Nam si quis moueat litem, vel controuersiam alteri super aliqua re, & per viam transactionis decedat à lite, & dimittat illam rem penes reum conuentum, & postea euincatur ab aliquo tertio, ratione dominij, vel alterius iuris, non tenetur talis actor de euictione: text. est singularis & vnicus in iure, in *leg. si pro fundo. versicul. fin. Codic. de transact.* Cuius verba sunt: Si tamen ipsas res, apud te constitutas, ob quarum quæstionem litis intercessit decisio, fiscus, vel alius à te vendicauit, nihil petere potest, & ad hoc illum text. summè notat ibi Bart. 3. not. Bald. in ultimo not. & dicit eum sing. Anton. in princ. Paul. *2. colum. n. 7.* & dicit ibi vnicum Alexan. *2. colum. ult. not.* eum etiam dicit ibi vnicum Ias. *pen. colum. 6. not.* & Iacob. de S. Georg. ult. not. & ad hoc illum text. reputat singul. & vnicum Bald. in *cap. 1. in fin. de controuers. inter vassallum, & alium de beneficio, in versicul. seu.* & dicit vnicum Iason in *leg. fin. Cod. de iur. emphyteut. num. 122.* Et ratio vera, & subtilis est, quia ille, qui ex causa transactionis dimittit rem penes alium, non videtur de nouo aliquem titulum sibi concedere, nec aliquod ius transferre, sed intentio sua est tantum à lite discedere, vt in *leg. fratris. Cod. de transact.* & possessor, penes quem res dimittitur, retinet eam, vt propriam, non vt rem actoris, nec dicitur ab eo causam habere. arg. text. in *l. 3. §. subtilius. ff. de condict. ob caus.* & istam rationem voluit Bald. in *d. leg. si pro fundo, in fin. C. de transact.* & ibi Paul. *fin. col. dicens,* esse subtile, & singulare, facit bonus text. in *l. sine apud acta. C. de transact. vers. 1. iunct. gloss. & communi opin.*

X

Secus



Secus tamen est, quando aliquis ex transigen-  
tibus traderet alteri rem virtute transactionis:  
quia tunc, si euicta fuerit, tenetur tradens de  
euictione, quia videtur concedere titulum ipsi  
recipienti, & in eum velle transferre plenum  
dominium, & ius rei. Vnde merito tenetur de  
euictione. Ita probat text. expressus in *d.l. si pro  
fundo. C. de transact.* & ibi communiter Docto-  
res. probat etiam text. in *leg. penult. Cod. de usu-  
cap. pro empt.* & ibi communis opinio. vbi si  
ex causa transactionis alicui sit tradita aliqua  
res, statim efficitur dominus, si tradens erat do-  
minus. Si vero non erat dominus, acquirit quasi  
dominium, & usucapiendi vel praescribendi  
conditionem, & ibi notat & commendat gloss.  
ordin. Petr. Cynus, Iacob. Alberic. Bart. Baldus,  
Angel. Paul. Salycet. gloss. etiam ordin. in *l. i.  
ff. de usucap. pro empt.* & ibi Bart. Alberic. Bald.  
& Paulus.

Item adde, quod in contractu emptionis &  
venditionis, & alijs contractibus onerosis, in  
quibus debetur euictio, non potest agi de eui-  
ctione, antequam res euincatur per sententiam  
diffinitiuam. text. est expressus in *l. 3. C. de euiet.*  
& ibi notat & commendat gloss. ordin. Petrus,  
Cynus, Iacob. Butr. Bart. Bald. Alber. & commu-  
niter Doctores. text. in *leg. si cum questio. eod. tit.*  
text. in *leg. si plus. vers. mora. ff. de euiet.* text. in *l.  
habere, licere. eodem titul.* text. in *leg. illud. eodem  
titul.* text. in *leg. utriusque. ff. de rei vendica.* & vtro-  
bique communiter Doctores. Imò, quod magis  
est, non sufficit, quod emptor sit condemna-  
tus, sed requiritur, quod verè, & realiter solue-  
rit, & rem tradiderit, & in ea sit facta executio.  
text. est singularis in *leg. habere, licere. ff. de euiet.*  
quem ibi ad hoc summè notat, & commendat  
Odofred. Bart. Bald. Angel. Salycet. Fulg. Item  
etiam extende, quod lite mora adhuc non pos-  
sit emptor petere, fideiussores sibi praestari à  
venditore pro euictione, etiam si velit probare  
rem esse alienam, vt probant praedicta iura.  
Quod limita, & intellige notabiliter, prater-  
quam in casibus sequentibus. Primò nisi in li-  
mine contractus immineat euictio, & appa-  
reat aliena, vt quia facta, & perfecta vendi-  
tione, ante pretium solutum ab emptore fue-  
rit mora lis, & questio, super illa re vendita:  
quia tunc, licet prorsus non agat emptor de  
euictione, quia adhuc res non est euicta: ta-  
men poterit pretium retinere, donec sibi ido-  
neè caueatur, & satisfidetur pro euictione rei.  
text. est formalis & expressus in *leg. si post per-  
fectam. Cod. de euiction.* & ibi gloss. ordin. Odofr.  
Petr. Cynus, Iacob. Alberic. Bart. Bald. Salycet.  
text. in *leg. penult. §. fin. ff. de peric. & commod. rei  
vend.* Cuius verba sunt: Ante pretium solu-  
tum domini, questio est, an pretium emptor  
soluere cogatur, nisi fideiussores idonei à ven-  
ditore eius euictionis nomine offerantur. & ibi  
gloss. ordin. & per ista iura ita tenet, & declarat  
Azo in Summa. *Cod. de euiction. secunda colum-  
na. numero 8.* & Bald. in *leg. non idcirco. Cod. de  
contrah. empt.* Imola in *cap. fin. de empt. & vendit.  
ante penult. colum. num. 23.* & communiter Do-  
ctores. Vnum tamen est, quod hoc casu, si pos-  
set constare de fraude, quod ad instantiam em-  
ptoris est sibi mora lis, non poterit retinere pre-  
tium. Vnde vt talis fraus euitetur, consilium

optimum est, quod emptor, & ille tertius, qui  
litam mouet, iurent, quod nulla fraus est com-  
missa. argum. text. in *l. i. C. de pos. & in l. i. C. de  
bon. mater. & in leg. eos. C. de usur. & vtroque  
Doctores.* & in terminis ita tenet, & declarat  
Bart. in *d.l. si post perfectam. C. de euiction.* & ibi  
Salycet. & Bald. & alij Doctores in *leg. non idcir-  
co. C. de contrah. empt.* Secundò limita & intel-  
lige, praterquam si venditor scienter vendidit  
rem alienam: quia tunc quocunque tempore  
potest emptor agere de euictione, antequam  
res ab eo euincatur, vel moueatur sibi lis, text.  
est singul. & vnic. in *leg. seruus. §. si sciens. ff. de  
action. empt.* & ibi ad hoc notat & commendat  
Bartol. & communiter Doctores. & reputat ibi  
singul. & vnicum Paul. de Castr. & illum text. ad  
hoc reputat etiam singul. & vnicum Bald. in *leg.  
libera. C. de sen. & interloc. om. iud. fin. colum. num.  
13.* Salycet. in *l. 3. Cod. de euiet.* Paul. de Castr. in  
*leg. Aristo. §. fin. ff. de dona. Roma. in leg. non so-  
lum. §. morte. ff. de noui oper. nunc. 2. colum. in fin.*  
illud etiam ad hoc notat & commendat Bart.  
in *leg. atqui natura. §. cum me absente, in fin. ff. de  
neg. gest. & ante omnes Azo in Summa illius tit.  
3. colum. & illum etiam text. ad hoc reputat sin-  
gul. & vnicum gloss. in *l. 17. tit. 10. lib. 3. fol. ll. in  
gloss. mag. 2. colum. in medio.* Aduertendum ta-  
men, quod hoc casu propriè non agitur de eui-  
ctione, sed tantum emptor, à quo res est eui-  
cta, poterit agere ad interesse, ratione doli ven-  
ditoris: quia fortè volebat emptor rem ven-  
dere, vel obligare, & non reperiebat, qui se-  
cum vellet contrahere, quia res erat aliena. &  
ita tenent, & declarant Doctores, vbi suprà.  
Item adde, quod ad hoc, vt emptor, vel ille,  
à quo est res euicta, possit agere de euictione,  
requiritur, quod denuntiet venditori, vel au-  
ctori suo, litam esse motam, vt assistat liti, &  
veniat ad defendendum, text. est in *leg. emptor,  
Cod. de euiction.* & ibi gloss. ordin. text. in *leg. si  
controuersia, eodem titul.* text. in *leg. empti actio.  
eodem titul.* text. in *l. i. Cod. de peric. & commod.  
rei vend.* text. in *l. i. Cod. vbi in rem actio.* text. in  
*leg. si libera. Cod. de sen. & interloc. om. iudic.*  
text. in *leg. si rem quam, vers. fin. ff. de euiet.* text. in  
*leg. si ab emptore. eodem titul.* text. in *cap. fin. de  
empt. & vendit.* & idem disponit *l. 33. titul. 5. 5.  
part. & l. 7. tit. 10. fol. ll. lib. 3.* Et adde, quod re-  
quiritur, quod mittatur copia libelli in publica  
forma, vt venditor, vel auctor reddatur benè  
certus de lite mota, arg. praedictorum iurium, &  
in terminis ita tenet Bart. in *l. non solum, §. morte,  
ff. de nou. oper. nunc. 11. col. n. 48.* & ibi Ioan. de  
Imol. 4. col. vers. Item circa. Alex. 12. col. num. 41.  
Ias. 20. col. n. 38. Idem Bart. in *d.l. empti actio, C. de  
euiet.* Ant. Imol. in *l. in executione, §. in solidum. ff.  
de verb. oblig.* Idem Anton. & alij Doctores in *l.  
cum ex causa, eod. tit.* tenet etiam gloss. in *l. 7. tit.  
10. lib. 3. fol. ll.* Pro qua sententia & conclusione  
facit text. notabilis & eius reg. in *l. nomen. C. qua  
res pig. oblig.* vbi probatur, quod quando quis agit  
contra debitorem alterius, virtute excessionis,  
delegationis, hypothecæ, vel alterius iuris, vel  
ei vult denunciare, vel protestari, ne soluat suo  
creditori, debet ei ostendere, legere, vel di-  
mittere copiam instrumenti cessionis, delega-  
tionis, vel iuris sui: quem ad hoc ponderat  
Bart. in *dict. leg. non solum. §. morte, ff. de noui  
oper.**



oper. num. 8. col. num. 35. & super eo communiter Moderni. Idem Bart. in *leg. si quis inficiatus*, ff. de pos. Idem Bart. in *leg. fin. ff. de leg. commiss.* Idem Bart. in *leg. quod re mihi. penult. colum. ff. si cert. pet.* Idem Bart. in *leg. si ex legati causa*, in fin. infra isto titul. de verb. oblig. Aduertendum, quod licet in totum seruare prædictam opinionem Bartoli & communem in practica: tamen non videtur de iure necessaria, quia nullo iure probatur. Quia iura prædicta tantum requirunt, quod fiat denuntiatio litis motæ, unde ego crederem quod in puncto iuris sufficeret, quod fiat denuntiatio, licet aliud omittatur, non amitteret denuntiator ius euictionis. & in terminis ita tenet Rom. in *d. §. morte*, col. 3. in med. ponderando gloss. quam dicit singul. in *Clem. causam, de elect. in gloss. fin.* Angel. de Peru. in *leg. emptor, Cod. de euict.* dicens, quod ita seruatur de consuetudine. Sed pro concordia, dic, quod prima opinio communis procedat, quando denuntiatio fieret aperte sine iudicis auctoritate. Secunda verò opinio Angel. procedat, quando fieret cum iudicis auctoritate, ita Alexand. in *l. executione, §. in solidum, ff. de verb. oblig.* Et adde, quod mortuo venditore, vel auctore, talis denuntiatio debet fieri omnibus hæredibus eius. Nec sufficeret quod vni fiat denuntiatio: quia alij non tenerentur, & re euicta, vnusquisque tenet de euictione pro parte hæreditaria. text. in *leg. in executione, §. in solidum, ff. de verb. oblig.* & ibi Bart. & communis opinio. text. in *leg. si rem, ff. de euiction.* Item adde, quod talis denuntiatio debet fieri in præsentia venditoris, vel auctoris, si potest haberi: aliàs autem, si non inueniatur, oportet, quod emptor vadat ad domum eius, & inquirat, vbi est, & coram vicinis, & eo non reperto, faciat hoc scribi in actis. & habetur pro denuntiato, & si possit constare quod ipse venditor vel auctor procurauit, ne sibi denuntietur, non requiratur aliqua denuntiatio, vel diligentia. Ita probat text. not. in *leg. si dictum fuerit, §. fin. vers. simili modo, ff. de euict.* & ibi not. Bart. & alij Doctores. tenet etiam, & declarat magistraliter Bart. in *d. l. pupil. §. si quis ipsi Prætori, ff. de oper. noui nunc. 2. col. 3. oppo.* Dubium tamen est quo tempore debeat fieri ista denuntiatio? In quo dico, quod debet fieri ante ipsam sententiam, & antequam lis sit propè sententiam ferendam. text. est expressus & not. in *leg. si rem quam, vers. fin. ff. de euict.* Cuius verba sunt: Quolibet tempore venditori denuntiari potest, vt de ea re agenda adsit, quia non præfinitur certum tempus in ea stipulatione, dum tamen ne propè ipsam condemnationem id fiat. Sed per hoc benè apparet de veritate huius articuli, & quod tempus dicatur propè sententiam. Vnde pro perfecta declaratione dico, quod denuntiatio debet fieri ante publicationem testium, & ante conclusionem in causa, & similiter antequam transeat tempus exceptionis proponendæ, & probationis faciendæ, quia si postea fieret nuntiatio, non posset venditor, vel auctor, rem defendere, nec ius suum in iudicio proponere, & probare, cum debet assumere litem in statu, quo erat. Ita tenet gloss. ord. valde not. quæ sic debet intelligi, & non aliter in *d. l. si rem, quam, vers. fin. gloss. fin.* & ibi Odofr. Bald. Angel. Salyc. Fulg. & ita Anton. Gomez, Tom. II.

tenet, & declarat not. Salycet. in *leg. emptor. C. de euic. 2. colum. n. 2.* & ibi Faber. Idem etiam tenet, & declarat Salycet. in *l. 1. C. de peric. & commod. rei vend. fin. col. n. 9.* Bald. in *leg. libera. C. de sent. & interloc. om. iud. fin. col. num. 11.* Bart. in *l. aut qui aliter, ff. quod vi, aut clam.* Angel. in *§. actionum. de actio. 2. col. vers. quero*, venditur res. tenet etiam not. Cardin. in *cap. fin. de empt. & vend. 2. col. 2. q. 3. oppos.* & ibi Ancha. 2. colum. 3. oppos. & ante eos Anton. de Butr. 1. colum. Pro qua sententia, & conclusione considero notabilem *leg. par. 36. titul. 5. 5. part.* Ex quo inferitur, quod si in prima instantia non est facta denuntiatio, poterit fieri in causa appellationis, dummodo omnia sint integra, & salua venditori vel auctori: quia possunt admitti exceptiones, & probationes super articulis, in prima causa deductis: secus aliàs secundum prædictam gloss. & Doctores vbi supra. Et confirmari potest ex text. & communi doctrina, in *leg. ita demum. Codic. de procurat.* Item adde, quod in tantum requiritur ista denuntiatio, vt probeat, etiam si venditor vel auctor fuerit sciens, quod lis est mota: quia quando denuntiatio non fit ad simplicem scientiam, sed vt venditor assistat causæ, & veniat ad defendendum. Ita probat text. in *leg. qui uxori iuncta leg. denuntiasse, ff. de adult.* per quem ita tenet ibi Bartol. Idem Bart. in *leg. non solum. §. morte, ff. de nou. oper. nunciat. 1. colum. num. 52.* & ibi Alexand. 12. colum. num. 45. & ibi alij Moderni. Idem Bart. in *leg. 2. §. voluntatem. in fin. ff. solut. matr.* & ibi communiter Doctor. Idem Bart. in *l. qui absentem, ff. de procurat.* Idem Bart. in *leg. emptor. Cod. de euict.* & ibi Angel. Salycet. & communiter Doctores. de Aret. in *§. actionum. Instit. de action. 10. colum. num. 19.* tenet etiam Ioan. Anton. But. Abbas, Imola, Cardin. Anchar. & communiter Canonistæ in *cap. fin. de emptio. & vendit.* Item adde, quod ista necessitas denuntiandi potest remitti per venditorem, vel auctorem, & poterit emptor, vel ille à quo res est euicta, agere de euictione, licet non denuntiet litem sibi motam, text. est notabil. in *leg. Herennius, ff. de euiction.* Cuius verba sunt: Herennius Modestinus respondit non obesse emptori agenti, quod denuntiatio pro euictione interpolita non esset, si pacto ei remissa esset denuntiandi necessitas. & ibi ad hoc notat, & commendat gloss. ordin. Odofred. Bart. Angel. Salyc. Fulg. & communiter Doctores. & notat etiam, & commendat Bald. in *l. 1. Cod. de peric. & commod. rei vend. fin. col. & ibi Salyc. 2. col. 6. opp.* idem Salyc. in *l. empt. C. de euict. 2. col.* & ante eos Azo in Summa illius tituli, *fin. col.* Host. Ioan. Andr. Card. Anch. & communiter Doctores in *cap. fin. de emp. & vend.* Montalius in *l. 7. tit. 10. lib. 3. fol. ll. in glos. mag. 1. col.* facit etiam text. notab. eius regulæ, in *l. queritur, vers. si venditor, ff. de adil. edict.* vbi habetur, quod in contractu emptionis & venditionis potest fieri remissio inter partes etiam eius, quod venit ex natura contractus, text. in *leg. 1. §. si conueniat, ff. depositi.* text. in *l. si vt certò, §. interdum, ff. commod.* text. expressus, & generalis, in *l. contractus quidam, ff. de regu. iur.* & ita hodie componitur per Tabelliones, & Notarios publicos instrumentum huius contractus emptionis, & venditionis, & certè est optimè



mum consilium, & valde vtile, quod ita fiat &  
 ponatur. Item etiam adde, quod quando esset  
 notorium, quod siue emptor denuntiaret siue  
 non, emptor causam amisisset, habet regressum  
 de euictione, licet non denuntiavit: quia nihil  
 prodesset talis denuntiatio, argumen. text. in l. 1.  
 §. occisorum. ff. ad Syllaniam. vbi habetur, quod to-  
 tiens puniendi sunt serui, qui auxilium domi-  
 no non præsiterunt, quotiens potuerunt ei  
 aduersus vim opem ferre. text. in leg. fin. §. 1. ff.  
 ad leg. Rod. de iac. vbi non tenetur quis de casu  
 etiam si culpa sua præcessit, quando talis casus  
 euenisset, etiam culpa non interueniente, textus  
 in leg. Salus. §. est & alia. ff. quod vi aut clam. vbi  
 si quis destruat domum vicini, ne ignis vlté-  
 rius pertranseat, non tenetur de damno, si ta-  
 lis domus ita esset peritura, licet non destrue-  
 retur, text. in leg. Item si verberatur. §. fin. de rei  
 vendic. vbi si res à domino petita, pereat casu  
 fortuito in potestate rei conuenti, liberatur, si  
 eodem modo esset peritura penes dominum  
 actorem. De quo vide gloss. Bart. & communi-  
 ter Doctores in leg. quod te mihi. ff. si cert. peti-  
 Grauat tamen emptor hoc casu: quia tene-  
 tur probare rem esse alienam, & quod etiam si  
 denuntiaret, succubisset, aliàs autem facta  
 denuntiatione, sufficit ostendere sententiam,  
 in qua fuit condemnatus, & in expresso ita te-  
 net Roman. in leg. non solum. §. morte. ff. de noui  
 oper. nunciat. 2. colum. ibi Alexand. qui reputat  
 hoc esse valde notabile, 12. colum. n. 46. Sed con-  
 trarium aperte tenet Bartol. in leg. Aristo. §. fin.  
 ff. de donat. Idem Bartol. in leg. qui & natura. §.  
 cum me absente. 2. colum. num. 4. ff. de negot. gest.  
 Sed pro concordia dico, quod si ius euincens  
 sit adeo notorium, quod non possit aliqua pro-  
 batione vel defensione eneruari, non requira-  
 tur denuntiatio, alias secus. Imò, quod ma-  
 gis est, teneo, quod si est notorium, rem esse  
 alienam, taliter, quod nulla defensio compe-  
 teret venditori, vel auctori, posset emptor  
 conuentus antequam sit condemnatus per sen-  
 tentiam, rem restituere petitori. Ita probat  
 textus in leg. emptorem. ff. de actio. empt. dum ta-  
 men probet manifestè rem esse eius, cui est re-  
 stituta. & in terminis ita tenet gloss. ordin. in  
 leg. si cum questio. Cod. de euiction. & ibi Petrus  
 de Bella Pert. Cyn. Alberic. Bald. Angel. & com-  
 muniter alij Doctores. Paul. de Caltr. in leg. Et  
 qui natura. §. cum me absente. D. de negot. gest. &  
 ibi Angel. & communiter Doctores. Ioan. de  
 Imol. in cap. fin. de emption. & vendit. penult. col.  
 num. 14. & ibi Anton. de But. 3. colum. Item,  
 quod venditor, vel auctor, cui est facta prædi-  
 cta denuntiatio, non tenetur principaliter in se  
 assumere litem motam, & expensas ministrare,  
 sed ista incumbunt emptori, vel ei, à quo res  
 euincitur, nisi venditor, vel auctor ea expres-  
 sè promisit: quia tunc præcisè cogitur, aliàs  
 tenetur ad expensas litis, & totale interesse.  
 Licet alias sit dubium, si ad eas teneatur, vt in-  
 fra proximè dicetur, & ideo ista clausula quoti-  
 die ponitur in instrumentis. Ita probat text. in  
 leg. empti actio. C. de euict. ibi, vt ibi assistant  
 causamque instruant, & in expresso ita tenet  
 Iacob. de Arret. in leg. damni. infect. la vlt. D. de  
 damni. infect. Guilielm. in leg. 1. Cod. vbi in rem  
 actio. Angel. de Perus. not. in leg. qui absentem.

D. de procura. 2. colum. num. 5. Paul. ibi, 1. colum.  
 in princip. num. 4. & aperte vult Bald. ibi in fi-  
 nalibus verbis. Paul. in leg. in executione. D. de  
 verb. obligat. 2. colum. num. 8. Bald. in l. 2. Cod. de  
 hered. vel actio. vend. 1. colum. num. 2. Salycet. 2.  
 colum. num. 6. ponderando ibi gloss. fin. ad hoc,  
 quam ipse reputat singularem Roman. vbi val-  
 de commendat in leg. hereditatem, in fin. ff. de  
 donat. Item adde, quod venditor vel auctor  
 (modo sit facta denuntiatio, modo non: item  
 modo in contractu promisit defendere, & in  
 se assumere litem, modo non,) potest, si vult,  
 comparere post litem motam emptori, eo casu,  
 quo tenetur de euictione, & assumere in se  
 causam, & litem pro emptore, vel eo, à quo  
 res euincitur absque aliquo mandato, pro suo  
 proprio interesse. Ita probat text. not. in l. si pa-  
 rentes. C. de euiction. in princ. Cuius verba sunt:  
 Si parentes vestri mancipia venundederunt, &  
 questio dominij mota est, emptoribus adesse,  
 ac defendere causam, non prohibemini. & ibi  
 not. Pet. Bald. Angel. Salycet. & Alexand. in ad-  
 dit. ad Bald. tenet etiam idem Bald. in l. 1. Cod.  
 de peric. & commod. rei vendic. fin. colum. num. 10.  
 Quod tamen intellige, quando compareret an-  
 te iudicium cœptum cum emptore, secus verò  
 si post: quia actore inuito non posset. Ita pro-  
 bat text. not. in leg. sed si lege. §. item si rem di-  
 straxit. text. in leg. si mandato meo. §. 1. ff. de ma-  
 numis. text. in leg. Procurator ad exhibendum. §. 1.  
 ff. rem rat. hab. text. in leg. planè. in princ. ff. famil.  
 ercisc. & in expresso ita tenet, & declarat Ang.  
 in leg. venditor. ff. de iud. 1. colum. num. 3. Paul.  
 ibi Cyn. & communiter Doctores in leg. 1. Cod.  
 vbi in rem actio. & in dict. leg. solutionem. ff. de  
 solut. & in dict. §. item si rem distraxit. Pro qua  
 sententia & conclusione est hodie expressa  
 lex par. l. 33. tit. 5. 5. part. Confirmatur per text.  
 not. in auth. nunc si heres. Cod. de litigiosis. vbi  
 probatur, quod ubicunque interest alicuius,  
 ex lite, vel causa contra alium mota compare-  
 re in iudicio, & assistere in causa pro suo in-  
 teresse, ibi notat Iacob. But. Bald. Angel. &  
 communiter Doctores. Secundò per text. in l. 2.  
 Cod. de accusat. vbi dominus pro suo interesse  
 potest defendere seruum criminaliter accusa-  
 tum, & assistere causæ, & ibi notant commu-  
 niter Doctores. Tertio per textum iuncta gloss.  
 in leg. si suspecta. in princip. ff. de inoff. testamen.  
 vbi si est timor conclusionis inter hæredes  
 scriptos, & filium agentem querela inofficiosi  
 testamenti, possunt legatarij comparere in iu-  
 dicio pro suo interesse, & assistere causæ pro  
 defensione testamenti, & ad hoc illum textum  
 iuncta gloss. not. & commendat Bart. Baldus,  
 Angelus & Paulus. Adeo, quod possunt pro-  
 cedere testes, instrumenta, & probationes, vt  
 est ibi gloss. singular. & vnica secundum Bald.  
 Angel. Paul. & Doctores, ibi. De quo ibi per  
 per eos, vbi vide alia fundamenta. In hoc tamen  
 est differentia in nostro casu, & superioribus. In  
 nostro casu venditor, vel auctor, quia tenetur de  
 euictione comparens pro suo interesse, potest  
 omnino & principaliter assumere in se totam li-  
 tem, & causam, in alijs verò casibus non: sed  
 tantum assistere liti, & coadiuare iustitiam par-  
 tis conuentæ. Quod tamen intellige, vt com-  
 parens debeat suscipere litem in statu, quo  
 erat



erat inter actorem, & reum conuentum, argu. text. singul. c. 2. *vers. fin.* Vt lite pendente, lib. 6. ubi expresse disponitur, quod quando quis compareret in iudicio pro interesse suo, teneretur suscipere causam in statu, quo erat tempore comparitionis. Cuius verba sunt: Sanè si defensionem ipsius litis aliquis, quorum intererit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam inuenerint, decernimus admittendo. & ad hoc illum text. notat, & commendat ibi gloss. ord. Anchor. Domin. & communiter Doctores. not. etiam & commendat Felin. in *cap. cum super. de re iud. 6. col. n. 15.* Aduertendum tamen, quod in casibus, quibus potest comparere pro suo interesse, tenetur prius docere de iure suo, & suo interesse, & sufficeret summaria probatio. Ita Imol. in *cap. veniens. el. 1. de testam. 2. colum. num. 2.* & ibi communiter Docto res Felin. in *d. cap. cum super. de re iud. in princ.* Item adde, quod talis venditor, vel auctor cui est facta prædicta denuntiatio, si vult comparere, & assistere causæ, vel eam in se assumere, tenetur litigare, & prosequi causam coram illo iudice, coram quo lis est cœpta, nec potest iurisdictionem declinare, licet habeat priuilegium fori. text. est singul. in *leg. venditori. ff. de iudic. & ibi gloss. ordin. Bart. Bald. Angel. Paul. & communiter Doctores.* Et decisio illius textus habet locum in clerico, venditore comparente, ubi gloss. not. in *cap. clericum nullus. 11. quest. 1.* & ibi Doctores in *cap. aliam. & vide omnino Paul. & Doctores in dict. leg. venditor. de iudic. Angel. in §. actionum. Insti. de actio. 10. colum. num. 19.* [Abbas in *cap. fin. de empt. & vendit. 2. colum. num. 8.* & vide melius, quam alibi in iure per Anton. de Butr. ibi. 7. colum. numero 16. penult. colum. & vide expressam & absconditam legem decidentem quæstionem in *leg. 57. titul. 6. in 1. part.* Item adde, quod nectum emptor, vel qui habet rem ex causa onerosa, potest agere de euictione, quando erat possessor, & ab eo res est euicta per sententiam, verum etiam quando ipse emptor cecidit à possessione, & petit rem à possessore, vel detentore mediante rei vindicatione, vel Publiciana, & victus est, quia possessor conuentus fuit absolutus: quia tunc statim poterit agere de euictione contra venditorem vel auctorem suum. text. est singul. in iure in *leg. euicta re. ver. 1. ff. de euict.* Cuius verba sunt: Duplæ stipulatio committi dicitur tunc, cum res restituta est petitori, vel damnatus est in litis æstimatione, vel possessor ab emptore conuentus absolutus est. & ad hoc notat & commendat ibi gloss. ordin. Odofred. Bald. Angel. Salycet. Fulgos. gloss. etiam ordinaria in *leg. Aristo. §. fin. in gloss. fin. ff. de donat. & communiter Doctores.* gloss. etiam ordinaria, in *leg. fin. Codic. de action. empt.* in gloss. fin. & ibi communiter Doctores. probat etiam text. in *leg. qui absentem, ff. de Procur. & ibi gloss. ordin. Bart. Angel. Paul.* Quod tamen notabiliter intellige, quando talis agendo succubuit in vtroque remedio, scilicet rei vindicatione & Publiciana, modo intentabit illa simul, modo separatim. Itaque si egit rei vindicatione, & succubuit, non poterit statim agere de euictione, donec agat etiam Publiciana. Et si prius egit Publiciana, non poterit

Ant. Gomez, Tom. II.

terit agere de euictione, donec agat etiam rei vindicatione. Et sic oportet, quod in vtroque iudicio, & remedio, succumbat, simul vel separatim intentando. Ita probat text. in *l. minor. §. si seruus. ff. de euict. & ibi communiter Doctores,* tenet etiam, & commendat Bald. in *leg. fin. C. de action. empt. & ibi Paul. Salycet. & communiter Doctores.* Secundò intellige, quando emptor agens succumberet: quia reus conuentus probauit rem esse suam. Secus verò, si ex eo, quod non probauit, quia tunc non potest agere de euictione contra venditorem vel auctorem. Ita tenet gloss. ord. in *d. l. euicta. vers. 1. ff. de euict. in gloss. fin. & ibi tenet solus Odofr.* Sed ego teneo contrarium. Imò, quod etiam hoc casu possit agere. Primò, quia ille text. simpliciter, & indistinctè loquitur. Secundò, quia iniquum esset, quod hoc casu emptor remaneret in damno, amittendo rem sine culpa. & in terminis istam meam opinionem tenet solus Fulg. ibi, in *d. leg. euicta. vers. 1. de quo alij Doctores nullam mentionem faciunt.* Tertiò intellige, quando ipse emptor agens denuntiavit litem quam mouebat ipsi veditori: quia alias non posset agere de euictione. argumento supra dictorum iurium, & in expresso tenet Paul. & Doct. in *d. l. fin. C. de action. empt.* Quartò intellige, præterquam si culpa sua cecidit à possessione, & de possessore fuit factus petitor: quia tunc non agit de euictione. text. est not. in *l. si rem quam. vers. dupla. ff. de euict. & ibi gloss. & communiter Doctores.* Notandum tamen est, quod in aliquibus casibus venditor non tenetur de euictione, licet ei fuerit facta denuntiatio. Primus, quando expresse conuentum est, quod non tenetur de euictione. Quod tamen intellige, & declara vt non teneatur ad interesse, sed benè tenetur ad restitutionem pretij ne emptor sit in damno, & ipse venditor locupletetur cum iactura aliena. Nisi specialiter dictum est, quod non teneatur ad pretium: quia tunc non tenetur. Quod etiam subintellige, quando venditor vendidit, vel alienauit rem alienam ignoranter: Secus, si scienter, quia tenetur ad totale interesse ratione doli. Quod iterum subintellige quando pactum esset generale, quod non vult teneri de euictione: secus si particulare, & speciale, quod non vult teneri ex certa causa vel persona. Quia tunc re euicta ex illa causa vel persona indistinctè, non tenetur ad interesse, nec ad pretium rei, modo fuerit sciens, modo ignorans: quia tali casu videtur emptor certioratus. Vnde sibi est imputandum. argum. text. in *leg. 1. §. 1. de edil. edict. & in l. si fundum. C. de euiction.* Et in effectu istam sententiam, & resolutionem probat textus valdè not. in *leg. emptorem. §. fin. ff. de euiction. & ibi tenet gloss. ord. & communiter Scribentes:* tenet etiam gloss. in *l. non dubitatur. C. de euict. & ibi Petr. Cyn. Fab. Bald. Angel. & Salycet.* Azo in *Summa de euict. 2. colum. num. 3.* Bald. not. in *leg. 1. C. de peric. & commod. rei vend. fin. columna, num. 9.* tenet etiam notabiliter Salycet. in *l. si rem, quam, §. fin. in fin. ff. de euict.* Angel. de Aret. in *§. actionum. Insti. de actio. 12. colum. num. 20.* Anton. in *cap. fin. de emptio. & vend. 7. colum. post princip. n. 14. gloss. in leg. 7. tit. 10. lib. 3. fol. 11. in gloss. mag. post princip.* Secundus est, quando emptor vel possessor victus non appellauit à sententia, contra eam lata



nam tunc non potest agere de euictione contra venditorem, vel auctorem, licet antea denuntiauerit litem motam, ita probat text. not. in *leg. Herennius. §. Gaia Seia. ff. de euiction. vbi habetur*, quod si sententia fuerit lata præsente venditore, vel auctore, non tenetur emptor, vel possessor condemnatus appellare. Ergo si venditor vel auctor non erat præsens in iudicio, tenetur appellare, & per illum text. ita notat & tenet ibi gloss. 1. Odofred. Bart. Bald. & communiter Doctores. Quod notabiliter intellige, quando constat, quod talis emptor, vel possessor victus habebat bonam & iustam causam: quia tunc, si venditor vel auctor est absens, tenetur appellare. Secus verò si sit præsens: quia videtur acquiescere sententiae. Ita probat text. in *dict. §. Gaia Seia.* & ibi tenet gloss. & communiter Doctores. facit text. in *leg. si bonam. Cod. de admin. tut.* vbi si tutor vel curator non appellauit à sententia lata contra pupillum, vel adultum, eo casu quo habebat bonam, & iustam causam, tenetur actione tutelæ ad interesse litis, vel causæ. Et adde quod sufficit denuntiari venditori, vel auctori, vt appellaret. argumen. text. in *leg. si Procuratorem. §. si ignorantes. in fin. ff. mandat.* vbi fideiussor conuentus, & condemnatus, licet teneatur appellare, vt in principio illius textus, tamen excusatur si denunciauit principali debitori, sententiam esse latam, quod appellet ab ea, si velit. & ad hoc notat, & commendat ibi Bart. Alberic. Angel. Bald. & per eum tenet Ricard. Mar. in *dict. §. Gaia Seia.* & ibi Bald. in *fin.* Quod ego intelligo, quando denunciauit tempore congruo, quo potuit venditor, vel auctor comparere ad appellandum. Item adde, quod isto casu, quo emptor habet bonam & iustam causam, tenetur appellare, etiam venditore vel auctore præsente. Ita not. tenet Bald. in *dict. §. Gaia Seia. in fin.* quia tunc sententia videtur iniuriola, & non debet nocere venditori, vel auctori, vt in *leg. si per imprudentiam. ff. de euict.* nec præsencia venditoris, vel auctoris, auget vel inducit obligationem, & ante Baldum hoc voluit expressè gloss. ordin. in *dict. leg. si per imprudentiam. in gloss. 1.* Si verò emptor vel possessor victus habeat malam & iniustam causam, quia constat, quod verè res est petentis: tunc non tenetur appellare, modo venditor, vel auctor sit præsens, vel absens. Quia si hoc casu ante sententiam potuit rem restituere, vt supra conclusum est, ergo potuit non appellare. Ita tenet gloss. ordin. in *dict. §. Gaia Seia. in gloss. fin. in fin.* & ibi Odofred. Bart. & Bald. Si verò emptor vel possessor victus, & condemnatus est, & sumus in dubio, quia non constat, an habuerit iustam causam, tunc non tenetur appellare: quia semper sententia præsuntitur iusta. Ita probat text. in *dict. §. Gaia Seia.* & ibi tenet gloss. ordin. in *gloss. fin.* & ibi Odofred. Bart. Bald. & Angel. Si verò emptor, vel possessor condemnatus appellauit eo casu, quo habebat bonam & iustam causam, vel in dubio, quando non constat, an sententia sit iusta vel iniusta: tenetur proseguere appellationem intra tempora fatalia. Ita probat text. in *dict. §. Gaia Seia. versicul. fin.* nisi denuntiauerit venditori, vel auctori, appellatio-

nem esse interpositam, quia tunc non tenetur proseguere, ita not. Odofred. in *dict. §. Gaia Seia. argumen. text. in leg. si actor. Cod. de appellat.* vbi si actor constitutus à tutore, vel curatore, appellauit à sententia, non tenetur proseguere, text. in *leg. in lites. Cod. de Procurat.* vbi procurator tenetur appellare, sed non proseguere appellationem. Confirmatur ratione: quia denuntiatio excusat ab onere appellandi, & proseguendi appellationem, vt dixi. Ergo postquam appellauit, excusabitur à prosecutione appellationis. & in expresso istam conclusionem, licet sic non declaratam, tenet Odofred. in *dict. §. Gaia Seia. in fin.* tenet etiam Salycet. vbi not. loquitur in *dict. leg. si Procuratorem. §. si ignorantes. ff. mandat.* Si verò habebat malam, & iniustam causam, licet appellet, non tenetur proseguere, per supradicta, & in terminis ita tenet Salycet. in *dict. §. si ignorantes. & in dict. leg. euicta.* & secundum istam distinctionem debet intelligi prædicta *lex part. 36. tit. 5. §. part.* Tertius casus est, quando emptor, vel possessor iniuste fuit condemnatus per imprudentiam iudicis, quia errauit in dispositione iuris vel facti, quia tunc non agit de euictione, sed tantum superest remedium contra iudicem in syndicato. textus est formalis, & expressus in *leg. si per imprudentiam. ff. de euict.* & ad hoc notat & commendat ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. text. in *leg. serui venditor. eodem titul. text. in leg. emptor fundi. §. 1. Cod. eodem tit.* text. in *leg. 1. Cod. de rer. permut.* text. in *cap. fin. de empt. & vendit.* & idem *leg. 36. titul. 5. quinta part.* Cuius ratio est: quia tali casu res videtur deperdita casu fortuito. vnde merito debet esse emptoris. argumen. textus in *leg. necessario. ff. de pericul. & commod. rei vend.* ita Bartol. & communiter alij Doctores, in *d. l. si per imprudentiam. ff. de euiction. & in leg. exceptione. ff. de fideiuss.*

Quartus casus est, quando emptor vel possessor 40  
compromisit litem motam, vel mouendam super re in arbitrum, vel arbitros: quia si condemnatus fuerit, non agit de euictione. text. est in *leg. si victum. §. si compromiser. ff. de euiction.* & ad hoc notat ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. Cuius ratio est: quia fides iudicis ordinarij est de publico approbata à principe, vel populo, & ad eum recurritur ex necessitate: alterius verò priuati, non: sed ex voluntate partium ad eum recurritur. Confirmatur per text. in *leg. minor. §. minores. ff. de minor.* vbi minor dicitur læsus, si compromisit vel litem, vel causam in aliquem. & istam rationem probat expressè text. in *dict. §. si compromiser.* in quantum dicit: quia nulla necessitate cogente id fecit, & idem disponit prædicta *lex trigesima sexta, titul. 5. quinta part.* Quod extendit, etiam si ex forma legis, vel statuti, ex sententia arbitri oriretur actio, & mandaretur executioni, secundum Baldum & Doctores in *dicto §. si compromiser.* Ex quo inferitur, quod si ex forma legis vel statuti cogeretur quis compromittere, posset agere de euictione, secundum Bartol. & communiter Doctores, in *dict. §. si compromiser.* Secundo inferitur, quod si emptor, vel possessor sponte prorogauerit iurisdictionem, & consen-



ferit in non suum iudicem, non poterit agere de euictione: quia nulla necessitate cogente fecit. Ita sing. tenet gloss. ord. & in d. §. si com-  
promisero. & ibi commu. Doct. Quintus casus est, quando emptor, vel possessor compulsus est per principem, rem alteri vendere, vel ex aliqua alia causa onerosa tradere, quia tunc non agit de euictione: quia videtur euicta per casum fortuitum, cui ipse non potuit resistere. text. est in l. Lucius. ff. de euict. & ibi gloss. ord. & communiter Doctores. & idem disponit l. 37. tit. 5. §. 5. part. Ex quo textu, & communi opinione, ego nouiter infero, quod hodie in nostro regno, si res euincatur ab emptore, vel possessore per viam retractus: quia sit patrimonij vel generis, vel communis pro indiuiso, non tenetur venditor de euictione, cum ex dispositione Principis, & legis euincatur. Item etiam: quia quando euincitur res vendita, de iure speciali non habet locum euictio, vt in l. minor 25. annis. ff. de euict. & statim dicam. Ergo bene sequitur, quod in casu retractus non debeat euictio. & in terminis, postquam ego cogitavi, reperi, quod tenet Ang. de But. in d. c. si de empt. & vend. 6. col. num. 13.

41 Sextus casus, quando emptori vel possessori euincitur res de iure speciali, vt per restitutionem in integrum: quia tunc non agitur de euictione pro interesse totali, sed tantum ad pretium. text. est in l. minor 25. annis. ff. de euict. vbi dicit textus, quod si minor vendidit Titio fundum cum decreto, & Titius vendidit Seio, & postea minor restitutus est, & euictus fuit à Seio possessore, potest agere ad pretium, tantum contra Titium venditorem, & auctorem suum, non verò ad totale interesse euictionis: & ad hoc notat & commendat ibi gloss. ord. Odofred. Bartol. Bald. Angel. Salyc. Fulgos. & communiter Doctores. Cuius ratio est: quia res non euincitur de iure communi: sed de iure speciali: Ideo videbatur nullo modo posse agi: sed quia iniustum esset emptorem carere re, & pretio, idè saltem agit ad pretium. ita ibi solus Salyc. Quod tamen limita, nisi in contractu expressè fuerit promissa euictio: quia tunc intelligitur, etiam si res euincatur de iure speciali. ita solus Ang. Ex quo textu & communi opinione collige, quod beneficium restitutionis in integrum, est in rem scriptum, & competit contra quemlibet tertium possessorem rei, licet cum minore non contraxerit. Quod intellige quando iste vltimus possessor emit à suo venditore vel auctore, sciens rem fuisse minoris. Vel quando primus emptor, qui habuit causam à minore, non est soluendo. text. est in leg. in causa. la 1. §. interdum. ff. de minor. & ibi Bart. Alber. Bald. & commun. Doct. de quo vide per eos ibi.

42 Septimus casus, quando emptor scienter emit rem alienam, vel alteri obligatam: quia tunc, si ab eo fuerit euicta, non agit de euictione, imò nec ad pretium, nisi expressè sibi cautum fuerit de euictione. text. est in l. si fundum. Cod. de euict. Cuius verba sunt: Si fundum sciens alienum comparauit Athenocles, nec quicquam de euictione conuenit, quod eo nomine dedit, contra iuris positi rationem. & ibi glo. ord. & commu. Doct. text. in l. si à matre. Cod.

de iure dot. text. in l. 1. vers. fin. C. de prescrip. 30. vel 40. ann. & ibi glo. & commu. Doct. text. in l. fin. in princip. C. de litigiosis. text. in l. apud Celsum. §. item Labeo scribit. ff. de dol. mal. & met. excep. facit etiam bonus text. in l. 1. §. si intelligatur. ff. de adit. edict. text. in l. quaritur. §. si eod. tit. text. in l. si tamen. vers. si emptor sciret. eod. tit. text. in l. equè. ff. de contrah. emp. text. in l. 1. §. 1. ff. de act. emp. & idem disponit text. in l. 19. tit. 5. §. 5. part. Cuius ratio potest esse: quia videtur donare pretium, argu. l. huius per errorem. de re ind. cum similib. ita ibi Cynus. Quod extendit, vt procedat, etiam si adhuc emptor non soluerit pretium, quia non poterit retinere. Nec obstat deceptio aliqua venditori. ita Pet. de Bel. Pert. ibi, Cyn. & Alexand. Secundò extendit, etiam si emptor solum in genere sciebat, rem ad venditorem non pertinere, licet ignoret, ad quem in particulari pertineat. ita ibi Bal. pro quo facit l. si. C. unde vi. Quod tamen singul. limita & intellige, quando emptor emit rem penitus alienam: secus tamen, si scienter emit rem subiectam restitutioni. Quia tali casu res est ipsius venditoris, licet sit subiecta restitutioni. Vnde poterit agere saltem ad pretium. text. est not. in l. si. Cod. commun. de legat. quem ibi ad hoc not. & commendat gloss. ordin. Pet. Jacob. Butr. Cyn. Faber. Bartol. Bald. Ang. & commu. Doct. in dict. leg. si fundum. Cod. de euict. Sed aduertendum, quod iste intellectus & concl. non videtur vera: quia quando venditor pignoraui, vel hypothecauit rem, similiter est propria, licet sit subiecta pignori, vel hypothecæ, & tamen non tenetur de euictione, nec ad pretium, vt in dictis iuribus. Vnde gl. in d. §. fin. in si. dicebat, quod ibi loquitur, quando res erat subiecta restitutioni sub conditione. Cuius euentus est dubius. In nostro verò casu erat res simpliciter, & purè aliena, vel alteri obligata, vnde non agit. & ita tenet & declarat Azo in Summa. C. de euict. Sed ista responsio & solutio est falsa, & commun. reprobata: quia ille textus loquitur, & habet locum indistinctè etiam in re subiecta restitutioni purè, vel in diem. Vnde secunda solum est, quod in illo casu sit speciale in re subiecta restitutioni. & istam solutionem tenet ibi Bart. Salyc. Paul. Raph. Cum. Iaso. & Phil. Cor. Et hoc etiam casu est aliud speciale: quia licet emptor fuerit stipulatus de euictione, non potest agere ad totale interesse, vel damnum, sed tantum ad pretium, ita expressè text. ibi. Secundò limita, & intellige, nisi pretium sit conuersum in vtilitatem venditoris: quia tunc saltem illud potest repetere. ita probat text. in l. emptor. ff. de rei vend. & ibi commu. Doct. tenet etiam glo. ordin. & communiter Doctores, in l. 1. C. de prescript. 30. vel 40. ann.

Octauus casus est, quando emptor, vel possessor, per violentiam expellitur de possessione rei: quia non potest agere de euictione contra venditorem, vel auctorem. text. est in l. si. C. de act. empt. & ibi glo. Cyn. Bald. Salyc. & communiter Doctores. Quod notabiliter extendit, etiam si expressè promisit venditor eum defendere in illa re contra omnes de iure, & de facto: quia intelligi debet, si fuerit mota lis de iure, vel de facto, non tamen si fuerit sibi facta violentia de facto. ita not. Bartol. in l. stipulatio



latio ista, habere, licere, si. *quest. ff. de verb. oblig.* & ibi latè Doctor. Bald. in *l. 1. ff. de euict.* Abb. & Canonistæ c. si. *de emp. & vendit.* Ex quo inferitur, quo si cauetur lege vel statuto, quod iudex procedat de facto, intelligitur, non seruatō ordine iudiciorum. Nonus casus, quando emptor vel possessor potuit vsu capere vel præscribere rem, & culpa sua non fecit: quia tunc non agit de euictione, text. in *leg. si dictum, si eam posset, ff. de euict.* Cuius verba sunt: Si, cum posset vsu capere emptor, non vsuceperit, culpa sua hoc fecisse videtur, vnde si euictus est seruus, non tenetur venditor, & ibi glo. ord. Decimus casus, quando emptor, vel possessor sua culpa amittit possessionem, & de possessore est factus petitor: quia tunc non agit de euictione. text. est not. in *l. si in rem, quam. vers. si dupla. de euict.* & ibi glo. ord. & commu. Doct. Vndecimus casus, quando emptor vel possessor contra prohibitionem, positam in contractu, rem vendidit vel alienauit, & ex hoc eam amisit: quia non agit de euictione, quia suo facto, & culpa videtur eam perdere. text. est in *l. si mancipium. in princip. ff. de euict.* & ibi commu. Doct. Confirmatur per text. in *leg. ff. eod. titul.* vbi si emptor, possessor, habuit rem pro derelicto, non agit de euictione.

- 44 Duodecimus casus notabilis est, quando quis emit ab aliquo hærede hæreditatem, vel quotam. Nam si tota hæreditas, vel quota, sit euicta: quia probatum est, quod venditor non est hæres, vel ille, de cuius successione tractatur, non esset mortuus, vel aliàs, bene tenetur venditor de euictione. text. est not. in *leg. si nulla. ff. de hered. vel act. vend.* & ibi comm. Doct. Sed si aliqua res singularis, vel particularis, sit euicta, non tenetur de euict. textus est sing. in *l. 1. vers. 1. C. de euict.* Cuius verba sunt. Euictio quoque non præstatur in singulis rebus, cum hæreditatem iure venisse constet, nisi aliud nominatim inter contrahentes conuenit. & ibi glo. ord. Bart. Pet. Cyn. Iacob. Faber. Bar. Bald. Ang. Salyc. & commun. Doct. facit etiam text. in *l. 2. in princip. ff. de hered. vel act. vend.* text. in *leg. serui venditor. ff. de euict.* text. in *l. naue. eod. tit.* & istam sententiam & conclusionem per ista iura tenet Azo in Summa illius tituli, 2. col. n. 7. tenet etiam Odofred. in *l. 1. ff. de euict.* 1. col. Bal. & communiter Doctores, ibi Imol. in c. fin. *de emp. & vend.* 7. col. num. 21. Cuius ratio est: quia aut res erat hæreditaria, & emptor iniuste condemnatus est, & non agit de euictione, argum. text. in *leg. si per imprudentiam. ff. de euict.* aut non erat hæreditaria, & similiter non agit, quia non videtur vendita: aut verò erat hæreditaria, sed iuste euicta est, quia euincens probauit se dominum, & similiter non tenetur venditor: quia non videtur amplius vendere, quàm ius, quod habet in hæreditate: vnde non videtur vendere aliquam rem particularem: sed tantum ius vniuersale hæreditarium, sibi competens, & cum illud non sit euictum, meritò non tenetur de euictione. istam rationem probat text. not. in *l. 2. in princip. ff. de hered. vel act. vend.* & per eum tenet glo. ord. & commu. Doct. ibi in *dict. l. 1. C. de euict.*

- 45 Item quæro, si non euincatur tota res vendita, nec pars eius, sed ius seruitutis, an ven-

ditor teneatur de euictione? & iste passus est subtilis, & quotidianus. In quo resolutiue dico, quod si vincitur vsusfructus, bene debetur euictio. text. est in *l. sed si quid. vers. si vsusfruct. ff. de euict.* text. in *l. vacca. eod. tit.* text. in *leg. si ab empt. eod. tit.* & vtroque commu. Doct. Cuius ratio est: quia vsusfructus censetur pars rei, vt in *l. 4. ff. de vsufruct.* & in *l. qui vsufruct. ff. de verb. oblig.* & in *l. si ita stipulatus fuero: si Titius. §. 1. eod. tit.* & in *l. si alij. ff. de vsu & vsufru. legat.* & in *l. Prætoris officium. §. si. ff. de dam. infect.* & in *l. si. C. de longi temp. præscri. cum similibus.* Sed si pars rei euincatur, debetur euictio, vt in *l. 1. ff. de euict.* & supra dictum est. Ergo eadem ratione debeatur, si vsusfructus euincitur. Si verò euincatur seruitus urbana vel rustica, vt altius tollendi, stillicidium auertendi, vel non auertendi, tigni immittendi, vel prohibendi itineris, actus viæ, aquæ ductus, vel similis seruitus: tunc non tenetur venditor de euictione. text. est in *l. pen. ff. de euict.* Cuius verba sunt: Quod ad seruitutes prædiorum attinet, si tacite secutæ sunt, & vendicentur ab alio: Quintus Mutius, & Sabinus existimant venditorem ob euictionem teneri non posse. & ibi not. & commendat gloss. ord. Odofr. Bart. Bald. Alber. Ang. & commu. Doct. Cuius ratio est: quia talis seruitus non est pars integralis fundi, sed qualitas, seu accidens, quod ei accessorie coheret, vt in *l. qui aliud. ff. de verb. signif.* & in *l. 1. ff. de vsufru. legat.* & in *l. non tantum. §. si. de verb. signif.* & in *l. pecoris. ff. de seruit. rust. prædior.* & in *l. via constiuiti. §. si fundus. eo. tit.* & in *l. si aqua ductus. ff. de contrah. empt.* & in *l. alienatio. eo. tit.* & in *l. testatrix. §. si. ff. si seruit. vendit.* & in *l. 3. Cod. de seruitut. & aqua.* Quod tamen limita, & intellige, quando simpliciter fiat venditio: secus tamen est, si expresse dictum fuit per venditorem, fundum non debere seruitutem. Nam tunc bene tenetur de euictione. text. est in *dict. l. pen. vers. 1. ff. de euict.* ibi, nisi, vt optimus maximusque esset traditus fundus, & ibi communiter Doctores.

Secundò limita, & intellige, nisi venditor sciret, fundum debere seruitutem, & tacuit, & emptorem, de ea non certiorauit: quia tunc tenetur actione ex empto ad interesse, licet non ad duplam, textus est not. in *leg. 1. §. 1. ff. de action. empt.* text. in *leg. Julianus. eod. titul.* text. in *l. quæro. eod. titul.* vbi plus dicit, quod non sufficit certiorare de seruitute in genere, sed specificè. Si verò venditor ignorabat fundum debere seruitutem, tunc non agit emptor de euictione ad totale interesse: sed tantum poterit agere, quantum minoris esset empturus, si sciret seruitutem impositam. text. est in *l. quotiens. ff. de adit. edict.* Cuius verba sunt: Quotiens de seruitute agitur, victus tantum debet præstare, quanto minoris emisset emptor, si sciret hanc seruitutem impositam. text. in *l. sed si quid. vers. fin. ff. de euiction.* & ibi communiter Doctores. & in expresse istam doctrinam, & solutionem tenet Azo in Summa. Cod. de euiction. tenet etiam gloss. ordin. in *l. pen. eod. titul.* & ibi communiter Doctores. & melius, quàm alius, & ibi Fulgos. gloss. etiam ordin. in *leg. cum venderes. ff. de contrah. empt.* & ibi communiter Doctores. Alex. in *l. stipulatio ista, §. si quis forte. infra isto titulo,*



titulo, de verb. oblig. penultim. colum. num. 12. & ibi Iason, 4. colum. num. 10. Et idem, quod dictum est in seruitute reali, habet etiam locum in seruitute vsus, cum non sit pars rei. ita tenet solus Fulgos. in dict. leg. penultim. ff. de euiction. Aduertendum tamen, quod hodie videtur quædam noua lex part. hoc corrigere. imò quòd si venditor fuerit sciens, possit emptor ratione seruitutis euictæ rescindere contractum venditionis, & petere pretium solutum, & damnum, & interesse, quod ex hoc præten- dit. Si verò fuerit ignorans, similiter possit emptor agere ad rescissionem contractus, sed non ad aliquod damnum, vel interesse, ita expressè disponit lex 63. tit. 5. 5. part. Quam reputo sing. in materia, & eam notabiliter intelligo, emptore volente agere ad rescissionem contractus: lecus verò, si velit habere, & retinere rem, & agere tantum ad interesse seruitutis euictæ, eo casu, quo scienter fuit vendita, vel quanto minoris, quando ignoranter esset vendita: quia tunc crederem ius commune posse procedere, & debere intelligi, & sic ista remedia esse in electione emptoris, arg. tex. iuncta gloss. & est communis opinio, in l. & eleganter. ff. de dolo malo. & in leg. Iulianus. §. si quis colludente. ff. de action. empt. & ita iudicaui in causa mihi commissa.

Si verò emptor prætendat, fundo empto deberi seruitutem, & victus sit, non poterit agere de euictione, nec alio remedio contra venditorem, nisi expresse, & specialiter venditor dixerit, quod ei debebatur talis seruitus: nam tunc bene teneretur, text. est in d. l. pen. in fi. ff. de euiction. Cuius verba sunt: Si verò emptor petat viam, vel actum, venditorem teneri non posse, nisi nominatim dixerit accessurum iter, vel actum: tunc enim teneri eum, qui ita dixerit. & ibi gloss. ord.

46 Item etiam quæro de articulo subtili, & necessario, an actio de euictione transeat in particularem successorem contra primum venditorem, vel auctorem? In quo resolutiue dico, quod si emptor vendidit, vel alienauit rem titulo oneroso (ex quo debetur euictio, & à secundo, vel vltiore emptore, vel particulari successore res euincitur) non potest agere immediate de euictione contra primum venditorem, vel auctorem, à quo illa res descendit: sed oportet, quòd quilibet particularis successor denuntiet suo immediato venditori, vel auctori, & agat contra eum de euictione. Cuius ratio potest esse duplex. Prima, quia cum diuersi sint tituli, & contractus, & similiter diuersi sint contrahentes, merito ex quolibet oritur sua propria, & noua actio de euictione, quæ non potest intentari contra primum venditorem, vel auctorem, cum eum non habeat obligatum. Secunda ratio est: quia actio ex empto de euictione, quæ competit primo emptori contra primum venditorem, vel auctorem, est personalis, & de sui natura non transit actiue, nec passiuè ad particularem successorem rei, vt in l. si. §. si. ff. de contrahen. empt. cum similibus. Ergo ille secundus, tertius, vel vltior emptor non poterit agere contra primum venditorem, vel auctorem: & in terminis istam sententiam, & conclusionem tenet glo. sing. & ord.

licet non ita declaret, in leg. si pro re. §. 1. ff. de euict. in verbo agere. & ad hoc reputat quotidianum Bald. in l. cum successores. Cod. de euict. & ibi Ang. de Perus. & alij Doct. & illam glo. ad hoc reputat in iure sing. Ange. de Aret. in §. actionum. Instit. de act. 9. col. tenet etiam, & commendat Ant. de But. in c. fin. de empt. & vend. 2. col. Si verò emptor alienauit rem in aliquem particularem successorem titulo lucratiuo, ex quo non debetur euictio, & ab eo sit euicta, non potest agere de euictione contra primum immediatum auctorem suum: quia ab eo habet rem ex causa lucratiua, nec potest agere de euictione ex persona sui auctoris contra primum venditorem, vel auctorem: quia similiter actio eius actiua personalis non transit ad particularem successorem, & in terminis pro hoc est tex. sing. & vnicus in l. si res, quam. ff. de euict. Cuius verba sunt: Si res, quam à Titio emi, legata sit à me, non potest legatarius conuentus à domino rei, venditori meo denuntiare, nisi cessæ ei fuerint actiones, vel quodam casu hypothecas habeat, quem ibi not. Bal. Ang. Sal. Fulg. & com. Doctor. & reputat vnicum Bald. in l. 1. C. de rer. permut. 2. col. idem Bald. in rub. extra, de procur. 1. col. n. 6. & Ioan. de Imo. in l. Iulianus. §. 1. infr. isto tit. de verb. oblig. 2. col. & dicit ibi vnicum Ias. pen. col. num. 17. Quod tamen notabiliter intellige, præterquam, si talis emptor, qui alienauit, rem in particularem successorem titulo oneroso, vel lucratiuo, cessit ei actionem de euictione: quia tunc virtute cessionis ille particularis successor poterit agere contra primum venditorem, vel auctorem de euictione. textus est formalis & expressus in d. l. si res, quam. ff. de euict. & ibi comm. Doct. & illum ad hoc notat Bart. in l. si pro re. §. 1. ff. de euict. & ibi Doct. idem Bar. in l. Iulianus. §. 1. infr. isto tit. de verbor. oblig. & ibi com. alij Doct. Ex quo deducitur, & inferitur, quod vtilissimum erit, semper in instrumentis emptionis & venditionis, donationis, vel alterius contractus onerosi, vel lucratiui inferere, quod venditor, vel donator cedit omne ius, vel actionem sibi competentem pro illa re, vel occasione eius: quia tunc virtute cessionis poterit agere de euictione contra primum venditor em, vel auctorem.

Item etiam quæro, si particularis successor, qui habet causam à me, est conuentus, & ab eo est euicta res, an possit ego agere de euictione contra venditorem, vel auctorem meum? Et breuiter dico, quòd si ego vendidi, vel alienauit rem, & reseruauit mihi aliquod ius in ea: vt si concessi eam in dotem, vel fundum, vel in emphyteusim, tunc statim, quod euincitur ab eo, qui habet causam à me, possum agere de euictione contra venditorem, vel auctorem meum, si præcessit denuntiatio necessaria: quia euicta re, statim perimitur ius, quod mihi reseruauit. Si verò simpliciter vendidi, donauit, vel tradidi, nullum ius mihi reseruando: tunc, licet euincatur à particulari successore, qui habet causam à me, & præcedat denunciatio, non possum agere de euictione contra venditorem meum, donec ille particularis successor egerit contra me de euictione, & ego sim condemnatus, & sibi soluerim. ita probat text. in l. si pro re. §. 1. ff. de euict. text. in l. si seruus. §. 1. eod. tit.



47 Aduertendum tamen, quod est dubium notabile in materia nostra: si contra emptorem, vel alium possessorem ex causa onerosa mota fuit lis ab aliquo tertio, & tandem emptor, vel possessor obtinuit, an venditor, vel auctor teneatur soluere omnes sumptus, vel expensas, quas emptor vel possessor fecit in lite? Et videtur, quod non. Primò, quia ita demum emptor potest agere de euictione, quando res verè, & realiter est euicta per sententiam diffinitiuam, & ab eo abdicata, vt supra conclusum est, & tunc fateor, quod teneretur venditor ad omnes sumptus, & expensas factas in illa lite, cum teneatur ad totale interesse, in quo includuntur expensæ. Sed eo casu, quo emptor obtinuit, & res non est ab eo euicta, non superest actio immediate, quia tales expensas consequi potest. Secundò, quia expensæ debentur officio iudicis mercenario, deseruienti actioni propositæ: vnde finita causa principali, iam non potest esse quæstio de expensis, vt in *l. 4. Cod. deposit. in leg. Paulus. la 2. ff. de re iud. in l. 1. & 2. Cod. de fruct. & lit. expens. in l. properandum. §. si autem alterutra. Cod. de iud. & tractat plenè Bartol. & Doctor. in leg. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. Tertiò, quia aut emptor, vel possessor conuentus recuperauit expensas ab actore, iniuste litigante, & non potest eas petere à venditore, cum iam habeat, quod petit, & nihil sibi interest: Aut non recuperauit ab actore, quia non fuit condemnatus in expensis: & tunc, si iudex omisit condemnationem expensarum ea imperitia, vel culpa sua, illa non debet imputari venditori, vt in *l. si per imprudentiam. ff. de euict. Si verò omisit condemnationem expensarum: quia actor habuit iustam causam litigandi, illa semper excusat à condemnatione expensarum, vt in *l. eum quem temere. ff. de iudic. & ibi commun. Doctor. & tunc non videtur teneri venditor, quia non videntur factæ, nec causatæ expensæ, facto, & culpa venditoris, sed ex noua causa superveniente in persona tertij. Quartò, quia cum actor, qui mouit litem, succubuerit, præsumitur egisse de facto, & non de iure: quia semper præsumitur pro sententia, vt vt in *l. Herennius. §. Caia. ff. de euict. Si egit de facto, ergo non tenetur venditor, vt in *l. stipulatio ista habere licere. §. si quis forte. de verbor. oblig. & ibi gloss. & communis opinio. Ergo nullo casu potest teneri venditor, & istam conclusionem, licet certè non sic fundatam, tenet glo. ord. in *l. 4. C. de testam. manu. in gloss. fin. in fin. quam ibi sequitur, & reputat sing. solus Bald. alia gloss. nota. & magistral. in *l. 1. C. de euict. & ibi Per. de Bel. Pert. Jacob. Butr. & alij Doctor. antiqui. alia gloss. in *l. si status. Cod. de euict. & ibi Bald. & Cuman. in leg. venditores. infr. isto titulo.********

Sed his non obstantibus, ego teneo contrariam sententiam, imò quòd teneatur ad omnes illos sumptus, & expensas. Quod intelligo, & declaro sic: Nam si in contractu venditionis, vel alioqui celebratus est, inter partes venditor, vel auctor expressè promisit sumptus, & expensas, & omnia damna, quæ incurrit emptor ratione litis motæ, vel mouendæ super re: tunc indistinctè poterit agere contra venditorem, vel auctorem pro illis expensis, cum debeantur

iure actionis, & in expresso ita probat tex. formalis, & expressus in *l. venditores. infr. isto titulo. de verbor. oblig. vbi si venditores promiserunt sumptus litis, & postea vnus eorum egit contra emptorem, vel eius hæredem ad pretium rei venditæ, & obtineat emptor, vel hæres conuentus, non potest agere iure actionis, vel obligationis ad sumptus, vel expensas litis contra venditorem: quia non fuit mota lis super proprietate rei, sed super pretio. Ergo si super proprietate fuerit mota, bene tenetur venditor, ratione promissionis. & ad hoc notat & commendat ibi Bart. Bald. & commu. Doct. Si verò venditor, vel auctorem tempore contractus non promisit expressè aliquos sumptus, vel expensas: tunc est maius dubium. Sed adhuc dico, quòd teneatur venditor, vel auctor eas soluere: quia in contractu emptionis & venditionis, & quolibet alio contractu, in quo debetur euictio, tenetur venditor, vel auctor, postquam est facta sibi denuntiatio, ipsum emptorem, vel possessorem in lite defendere, non tamen in se assumere litem, & causam, sed causatiuè, si non vult teneri ad interesse, vt in iuribus supra allegatis, in articulo denuntiationis. Vnde si non fecit, tenetur virtute actionis & obligationis. Et in effectu istam doctrinam & resolutionem tenet Bart. in *l. venditores. infr. isto titu. de verb. oblig. & ibi Angel. Paul. Imol. Aret. Alex. Ias. & comm. alij Doct. & ante eos originaliter Guil. de Cun. in *l. qui absentem. ff. de procur. & ibi Bart. Ang. Salyc. & com. opinio in *l. 1. C. de euict. idem Bart. & commun. Doct. in *l. petitor. ff. de liber. legat. Ang. de Aret. in *§. actionum. Inst. de action. 14. col. n. 26. Abbas Panorm. in *c. fin. de empt. & vend. fin. colum. & fin. quæst. & ibi Imol. antepen. colum. 23. & commun. Doct. & ista est magis communis opinio, secundum Aret. Alexand. & Ias. in *l. venditores. infr. isto tit. de verb. oblig. Quam primo limita, & intellige, vt non procedat, si emptor vel possessor conuentus non denunciauit venditori vel auctori. Secundò si talis emptor, vel possessor fuit in culpa, non petendo à iudice, vt actor, qui mouit litem condemnaretur in expensis. argu. text. in *l. idemque. §. 1. ff. de action. empt. secundum Paul. Aret. Alex. & Iaso. in *l. venditores.**********

Nec obstant omnia motiua, suprà in contrarium adducta: quia procedunt, quando expensæ debentur accessoriè per officium iudicis mercenarium: secus verò, si principaliter iure actionis, & obligationis, vt in nostro casu. Quia indistinctè possunt peti, etiam lite finita, & modò iudex omiserit condemnationem expensarum ex culpa, vel imprudentia sua, modò ex iusta causa litigandi. ista est glo. singularis in iure, in *l. non solum. ff. de rei vend. in gloss. si. & ibi not. & commendat Bald. Alber. & communiter Doct. tenet etiam & commendat Alber. in *l. 1. ff. de alien. iudic. mutand. caus. similis glo. est in leg. 3. §. si rem. ff. de legat. 3. in verbo fortassis. & communiter Doctor. alia gloss. in Auth. de iudicibus. §. oportet, in verbo, solo collat. 6. quam ibi ad hoc notat & commendat Ange. de Perus. & communiter alij Doctor. & illam gloss. ad hoc reputat sing. Bald. in leg. properandum. §. si. authen. ad hec. C. de iudic. & ibi Salyc. &**



& communiter alij Doctores. Imol. in *l. si ff. de re iudi.* Bald. in *l. terminato. C. de fruct. & lit. expens. 3. colum. num. 14.* idem Bald. in *c. breui de iureiurando.*

48 Aduertendum tamen, quod omnia prædicta procedunt, quando quis vendidit rem alienam scienter vel ignoranter, an, & quando venditor teneatur de euictione? Sed non iuxta prædicta necessariò, & opportunè quæro, si quis vendat seruum, vel aliquod animal vitiosum vel morbosum, an emptor possit rescindere contractum, vel aliquo remedio agere ad diminutionem pretij, propter vitium, vel morbum ipsius rei. In quo articulo magistraliter, & resolutiuè dico, quod si quis vendat seruum, vel aliquod animal vitiosum, vel morbosum, emptor poterit rescindere contractum, & rem redhibere venditori infra sex menses, actione Prætoria, quæ vocatur Redhibitoria, vel stare contractui, & agere ad diminutionem pretij, propter vitium, vel morbum infra annum, actione propria, quæ vocatur. Quanto minoris. textus est capitalis, & expressus in *l. 1. & per totum. ff. de adilit. edict.* text. in *l. sciendum. §. tempus. eod. titu.* Cuius verba sunt: Tempus autem redhibitionis sex menses vtilis habet. Sin autem mancipium non redhibeatur, sed quanto minoris agatur, annus utilis est. & ibi gloss. ordinaria, & communiter Doctores. text. in *leg. 2. & per totum Cod. de adilit. action.* & ibi Odofred. Cyn. Alber. Bald. Salyc. & communiter Doctores, & idem disponit *lex 64. & 65. titu. 5. quinta part.* Quod quidem tempus currit à tempore scientiæ, & non ante. ita probant prædicta iura, & in expresso probat textus in *leg. cum sex. ff. de adilit. edictio.* Cuius verba sunt: Cum sex menses vtilis, quibus experiundi potestas fuit, redhibitoria actioni præstantur: licet non videbitur experiundi potestatem habuisse, qui vitium latens ignorauit. & ibi notat & commendat gloss. ordinaria, & communiter Doctores. Idem est si quis vendat pannos, libros, vel similes res mobiles vitiosas, ita gloss. ordin. in *dict. leg. 1. ff. de adilit. edict.* & ibi communiter Doctores. & idem tenet Azo in *Summa. Cod. de adilit. actionibus. 2. colum.* Bald. in *l. si præsidium. eod. titu. 1. colum.* & ibi Odofredus & alij Doctor. Specul. in *titu. de rescind. vend. 1. colum.* & ista est communis opinio. Et denique resolutiuè dicas, quod ista actio redhibitoria, vel quanto minoris, habeat locum in casu, & contractu oneroso, pro quo ageretur de euictione, si res aliena esset vendita. ita magistraliter tenet Azo in *Summa. Cod. de adilit. edict. act. 2. colum. num. 4.* Quod tamen intellige, quando emptor tempore emptionis ignorabat tale vitium, vel morbum: secus verò, si sciret: quia tunc non ageret prædictis actionibus. Et idem est, quando vitium, vel morbus erat patens tempore venditionis: quia tunc similiter non agit: text. est in *l. 1. §. si intelligatur. ff. de adilit. edict.* Cuius verba sunt: Si intelligatur vitium morbusve mancipij (vt plerumque signis quibusdam demonstrari solent vitia) potest dici edictum cessare. hoc enim intuendum est, ne emptor decipiatur, & ibi gloss. ordi-

naria, & communiter Doctores. text. in *l. queritur. §. fin. eod. titu.* Cuius verba: Si nominatim morbus exceptus non sit, talis tamen morbus sit, qui omnibus potuit apparere: vt puta, si cæcus homo veniebat, aut qui cicatricem euidentem habebat, vel in capite, vel in alia parte corporis: eius nomine non teneri, Cæcilius ait, perinde ac si nominatim morbus exceptus fuisset. text. est in *l. si tamen adilitis, in verbo, si emptor. eod. titu.* text. in *§. in l. ea qua commendandi. ff. de contrah. empt.* text. in *leg. 1. §. venditor. ff. de action. empt.* facit etiam bonus textus cum materia, in *leg. si fundum. Cod. de euict.* vbi ille qui scienter emit rem alienam, non agit de euictione. Idem est, quando venditor certificauit emptorem de vitio vel morbo: quia tunc non tenetur, neque emptor potest agere prædictis actionibus. textus est in *leg. 1. versicul. 1. ff. de adilit. edict.* Cuius verba sunt: Aiunt adiles, qui mancipia vendunt, certiores faciant emptores, quid morbi vitiiue cuique sit.

Aduertendum, quod non sufficit, quod venditor obscure, confuse, vel generaliter exprimat, & declaret vitia, vel morbos, sed oportet, quod particulariter, certo & claro modo declaret, & exprimat prædicta vitia, vel morbos. Ex quo inferitur, quod si res vendita haberet aliquod vitium vel morbum, & venditor generaliter dixisset, quod eam vendebat cum omnibus vitiis, & morbis suis, vel illud vitium, vel morbum inuolutè, & genericè expressit cum aliis, quæ non erant vera, tenetur venditor, ac si nullum vitium, vel morbum expressisset. ita probat textus sing. in *l. ea qua commendandi. §. final. ff. de contrahend. emptio.* Cuius verba sunt, Dolum malum à se abesse, præstare venditor debet qui non tantum in eo est, qui fallendi causa obscure loquitur, sed etiam, qui insidiosè, obscure dissimulat. textus est in *leg. 1. §. si venditor. versicul. sed & si proponas. ff. de action. empt. text. in leg. tenetur. §. final. eodem titu.* text. in *leg. Iulianus. §. idem Iulianus. eodem titu.* textus notabilis, & expressus in *leg. quæro. eodem titu.* text. in *leg. 1. versicul. 1. ff. de adilit. edict.* ibi, omnia cum ea mancipia veniunt palam ac rectè pronunciando. Et in expresso istam sententiam, & conclusionem tenet Specul. & ibi Ioannes Andr. in *titu. de emptio. & vendition. §. nunc dicendum, el. 2. versicul. sed quid si venditor.* Idem Specul. in *titu. de rescindendis venditionibus. §. 1. 3. columna, versicul. quid si vendens equum.* Baldus in *leg. 1. Cod. de adilit. action. 2. colum. numer. 4.* Angel. de Perus. in *l. pascisci. ff. de pactis.* idem Angelus, Alexand. & alij Doctores, in *leg. si quis cum aliter. ff. de verborum obligatio.* Angel. de Aret. in *§. Prætorum. Institut. de iur. natural. gent. & ciuil.* Abbas Panormitan. in *cap. cum contingat, de iureiur. num. 24.* idem Abbas in *c. iniustum. de rer. permut.* Pro qua sententia & conclusione est hodie expressa *l. part. in l. 66. titulo 5. 5. part.* Adde tamen, quod prædicta debent intelligi, quando vitium, vel morbus erat in re, ante contractam venditionem, secus verò, si postea superueniat: quia non tenetur venditor, nec emptor potest agere prædictis actionibus. Vnde de necessitate ad hoc, vt emptor obtineat: oportet, quod asserat,

ne p. m. 7  
no 27. 6. a.



asserat, & probet vitium, vel morbum esse in re, ante contractam venditionem, aliàs succumberet, ita probat textus in *leg. 1. §. si quid autem. ff. de edil. edict.* textus in *leg. actioni redhibitorie, eodem titul. text. in l. quæro. §. final. eodem titul. text. in leg. 3. Cod. de edil. edict.* Cuius verba sunt: Si apud priorem dominum fuisse mancipium non doceatur: fuga post venditionem interueniens ad damnum emptoris pertinet, & per illa iura ita tenet Bald. in *l. 1. pen. col. de edil. action.* Specul. in *tit. de rescind. vend. 1. colum. num. 2.* Rofred. in *libel. suis, in rubr. de actione redhibitoria. 2. colum. vers. item sextum.* Dubium tamen est, si plures res vno tempore, & dispositione vendantur, & vna earum sit vitiosa, vel morbosa, alia verò non, an omnes debeant redhiberi, vel illa tantum, quæ est vitiosa, vel morbosa? In quo articulo resolutiue dico, quod si tales res non sunt sibi aliqua causa, vel ratione coniunctæ, sed inuicem distinctæ, & separatæ, & quælibet vendita suo distincto pretio: illa tantum debet redhiberi, quæ est vitiosa, vel morbosa, alia verò non. textus est not. & expressus in *leg. si plura mancipia. ff. de edil. edict.* Confirmatur: quia tot sunt contractus, quot res, vt in *leg. scire debemus. infra isto tit. de verb. oblig.* Si verò vno & eodem pretio sint venditæ: tunc illa tantum redhibetur, & pretium eius debet æstimari iudicis arbitrio. ita probat textus in *dict. l. si plura mancipia. ff. de edil. edict.* & ibi gloss. ordinar. & communis opinio. text. in *l. adiles. la. 2. §. fid. eod. tit. text. in l. penultim. eod. tit.* Si verò res venditæ sint aliqua causa, vel ratione coniunctæ taliter, quod dura, & damnosa esset earum separatio, vt matre, & filio, vel filia vendita, item & in pluribus seruis vnius artificij, vel pluribus animalibus vnius officij: tunc modo sint venditæ vno & eodem pretio, modo distincto, nulla potest redhiberi sine alia, sed propter vitiosam vel morbosam omnes aliæ redhibentur, vel nulla, quia aliàs non esset quis empturus vnā sine alia, nisi partes consentiant in redhibitione vnius rei, quia tunc illa sola potest redhiberi. text. est in *leg. cum eiusdem. cum l. sequen. ff. de edil. edict.* & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. textus in *leg. adiles. la. 2. §. final. cum duabus ll. sequentibus.* & ibi communiter Doctores, eodem titulo. & per illa iura istam sententiam, & resolutionem ponit Azo in *Summa. Cod. de adilit. action. 4. colum. num. 24.* & Bald. in *l. si prædium. Cod. eodem tit. 2. col. vers. sed pone.* & ibi communiter Doctores.

Item quæro quæ res prohibeantur vendi? In quo articulo dico, quod regulariter quælibet res potest vendi, nisi lege prohibeatur. Prohibetur autem vendi res sacra, vel religiosa. textus est in *leg. si in emptione. §. omnium. ff. de contrahen. empt.* Cuius verba sunt: Omnium rerum, quas quis habere, vel possidere, vel persequi potest venditio rectè fit: quas verò natura, vel gentium ius, vel mores ciuitatis commercio exuerunt, earum nulla venditio est. & ibi gloss. ordin. & communiter Doct. text. in *l. inter stipulante. §. sacram. infr. isto tit. de verb. oblig.* & ibi etiam commu. Doct. Secundo prohibetur res publica, vt forum, Basilica, via publica, & similis res,

ita etiam probant, & disponunt prædicta iura, & in terminis disponit text. in *§. fin. versic. item publica. Institut. de empt. & vendi.* Cuius verba sunt: Item publica, veluti forum, Basilicam, frustra quis sciens emit, & ibi Fab. Angel. Nicol. Plat. & communiter Doct. Tercio prohibetur vendi liber homo, textus est in *l. si in emptione. §. liberum. ff. de contrah. empt.* & idem disponit *l. 15. tit. 5. part.* Quod extendit, vt procedat, & habeat locum, etiam si talis res postea definat esse sacra, vel publica, vel libera. Imò si fiat venditio sub illa conditione: quia etiam hoc casu contractus non valet, vt dicunt, & probant prædicta iura. Adde tamen, quod si ignoranter quis emit, & venditor fuerit sciens, potest agere ad totale interesse. text. est in *l. 4. ff. de contrah. empt. text. in §. fina. Institut. de empt. & vendi.* Si verò emptor fuerit sciens, non agit ad interesse, sed tantum ad pretium. arg. textus in *leg. emptorem. §. fin. ff. de action. empt.* per quem ita tenet Bart. in *l. cum lex. ff. de fideius. 1. col. 3. oppos.* Et ista opinio mihi placet, licet Angel. ibi teneat contrarium. & Fabianus de Monte in *tract. de empt. & vendi. 3. quest. 4. quest. princip.* Quarto prohibetur vendi res propria emptoris. text. est in *leg. suæ rei. ff. de contrahen. empt.* Cuius verba sunt: Suæ rei emptio non valet, siue sciens, siue ignorans emit. Sed si ignorans emit, quod soluero, repetere potero, quia nulla obligatio fuit. Confirmatur: quia idem est in contractu donationis, & quolibet alio contractu, quia similiter non valet. textus est in *leg. scire debemus. gloss. fin. infra isto tit. de verbor. obligat. text. in l. nemo rem suam. la. 1. & l. nemo rem suam. la. 2. text. in l. ubi autem non apparet. §. fin. eodem titu.* Confirmatur etiam: quia idem est in vltima voluntate, quia res propria non potest alicui legari. text. est in *l. proprias. C. de legat. & ibi gloss. ordin. & commun. Doct. text. in §. sed si & rem. Institut. de legat.* Quod tamen intellige, quando totaliter, & pleno iure est ipsius emptoris: secus verò, si in ea sibi deficiat aliqua pars, vel ius, vt vsusfructus, seruitus, vel possessio, quia tunc bene valet. text. est in *leg. si in emptione. §. rei sue. ff. de contrahen. empt.* & ibi gloss. ordin. & commun. Doct. text. est in *l. cum res. C. eod. tit. & ibi communiter Doct.* & idem disponit *lex 18. tit. 5. part.* Et quæ aliæ res non possint vendi, vide latè per Fabianum de Monte in tractatu emptionis, & venditionis, ad quem te remitto.

Item vltimò, & finaliter quæro, an, & quando compellatur quis vendere suam propriam rem? In quo articulo ista est regula, & conclusio generica: quod nemo inuitus compellitur. text. est in *l. nec emere. C. de iur. deliber. & ibi gloss. ordin. & commun. Doct. text. in l. si eod. tit. text. est in l. inuitum. C. eod. tit. text. in l. inuitus. C. locat. text. in l. nec ab initio. C. de nuptiis. text. in l. non enim. ff. rer. amotar. text. in l. possessores. C. de fundi patrimon. lib. 11. & vtrouque commun. Doct. Quod tamen fallit in aliquibus casibus specialibus. Primus est, quando vertitur fauor publicæ utilitatis, vel religionis. Nam si deficiat via publica, vel iter, ad aliquem locum publicum, vel religiosum, cogitur dominus vicinus illud præstare, & congruo & iusto pretio vendere. text. est in *l. si locus, vers. fin. ff. quemadm.**



quemadm. seruit. amitt. & ibi notat & commendat gloss. ord. Odofred. Bartol. Paulus de Castr. Florian. & communiter Doctor. text. in *l. si quis sepulchrum. ff. de religiof. & sumpt. fune.* & ibi etiam communiter Doctores. Ex quo notabiliter primò infero, quod pro Ecclesia, monasterio, hospitali, vel alio pio loco ampliando, vel de nouo erigendo, vel ædificando, cogitur vicinus vendere propriam domum, vel fundum iusto pretio sibi soluto. Ita tenet Ang. in *leg. 1. ff. solut. matr. fin. col.* & ibi Bald. *5. col. las. in l. eod. tit. 2. colum. numer. 4. Capol. in tract. de seruit. lib. 1. c. fin. Socin. in tract. Fallentiarum, regula 435. 9. fallentia.*

Secundò infero, quod si velit Ecclesiam, vel pium locum erigere, vel ædificare in loco communi, cogitur socius partem suam vendere iusto pretio, & in terminis ita tenet Bald. in *leg. vna. C. de communi seruo manum. in fin. argument. illius text. vbi habetur, quod si duo, vel plures habent seruum communem, potest vnus eorum manumittere seruum, & cogitur socius partem suam vendere, fauore libertatis. Ergo idem dicendum est, fauore religionis. tenet etiam, & commendat las. in *d. leg. nec emere. Cod. de iur. delib.* & facit aperte textus in *d. l. si quis sepulchrum.* Secundus casus est, ratione publicæ utilitatis. Nam tempore charistia Princeps, vel dominus temporalis, vel ciuitas, vel iudex ordinarius potest compellere subditos vendere frumentum, vel alia victualia, pro certo & iusto pretio, ita probat textus in *l. 1. §. cura carnis. ff. de offic. præfect.* Cuius verba sunt: Cura carnis, vt iusto pretio præbeatur, ad curam præfecturæ pertinet, & ibi notat & commendat Bartol. Alberic. Bald. & commun. Doctor. Oldr. Bart. Alber. & communiter Doctor. in *leg. fin. ff. ad leg. Iul. de annon.* probat etiam textus in *l. si pendentes. §. si quid elocari. ff. de usufruct.* & ibi notat Bald. Angel. & alij Doctor. tenet etiam Cyn. Bald. Salycet. & communiter Doctor. in *leg. 1. Cod. de Episcop. audien. fin. column.* & ita praticatur in nostro regno. Tertius casus est, quando dominus seueriter, & cum duritia tractat seruum suum: quia ex hoc potest compelli eum vendere. textus est in *§. si. Instit. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.* Cuius pulchra verba sunt: Si intolerabilis videatur sæuitia dominorum, cogantur seruos suos bonis conditionibus ven-*

dere, vt pretium dominis detur. Expediit enim Reipublicæ, ne re sua quis malè vtatur, & ibi notat & commendat Faber, Angel. Nicol. Platea, & commun. Doctor.

Ex quo inferitur, quod si dominus temporalis, vel iudex seueriter, & cum nimia asperitate tractat subditos suos, potest priuari eorum iurisdictione, & potest compelli eam vendere. Et si fortè essent bona Maioratus, vel prohibita alienari, saltem priuaretur per tempus vitæ suæ, & cogeretur pro illo tempore ius suum vendere, & in terminis ita tenet Guiller. Cyn. Alberic. Bald. & communiter Doctores in *l. 2. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.* facit etiam textus in *l. vnica. Cod. si quacumque prædium potestate.* quem in suo casu summè notant, & commendant Doct. ibi, facit etiam text. singul. in *cap. literas. in fin. de restit. spoliat.* vbi disponitur, quod propter maximam sæuitiam viri, fit separatio inter coniuges, quoad thorum, & habitationem, si per cautionem, vel satisfactionem, non potest plenè vxori esse cautum: quem ad hoc summè notant, & commendant ibi Doctor. & reputat singularem, & vnicum Abbas in *c. 1. de diuortis.* De quo vide ibi per eos, & per Pala. Ru. in *sua repetit. fol. 43. col.*

Quartus casus est, quando quis habet aream, vel fundum in aliquo loco, & vicinus vult altius tollere, eleuare, vel ædificare aream, fundum, vel domum suam, quam habet iuxta illum, taliter, quod impeditur aer, vel ventus, quod non possint colligi fructus: nam tunc potest dominus, & possessor talis areæ, vel fundi prohibere vicinum, ne altius tollat, ædificet, vel opus faciat per quod impediatur aer, vel ventus, iusto pretio. Imò adhuc gratis & absque pretio aliquo, textus est singul. & vnicus in *§. l. fin. §. C. de seruitu. & aqua.* Cuius verba sunt: Sancimus itaque nemini licere sic ædificare, vel alio modo versari, vt idoneū & ventum sufficientem ad præfatum opus infringat, & inutilem aream domino, & fructuum inutilitatem faciat, & ad hoc notat & commendat ibi gloss. ordinar. Odofred. Cyn. Jacob. But. Bart. Alb. Baldus, Paul. Salyc. & communiter Doctor. & reputat sing. & vnicum, Bart. ibi, & ad hoc notat etiam gloss. ordin. in *l. 2. ff. de serui. rustic. præd.* & ibi communiter Doctor. gloss. etiam ordinat. in *l. Imperatores. eod. titul.* & ibi Doct. & illum etiam textum reputat singularem Capol. in tractatu *seruit. cap. 27.* & reputat mirabilem *cap. 29.* & vltra eos reputat singularem, & vnicum, Ioan. de Imol. in *l. si prius. ff. de noui oper. num. fin. col. num. 4.* & las. in *l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. 3. col. num. 14.*

## ANNOTATIONES.

a  I verò fuerit sciens. ] Confusè, & non absque mendo loquitur in presenti noster Gomezius, si quidem certum & frequenter placitum est, quod, qui scienter rem alienam emit, nec sibi de euictione cauit, nullam actionem contra venditorem habet, nec ad pretium ipsum, quod dedit, recuperandum, quemadmodum rectè declarat Paul. in *l. emptorem. §. ultim. ad si. ff. de act. empt. attestantur.* Curt. Inn. in *l. ea quæ. in si. ff. de contrah. empt. Did. à Con. Ruu. lib. 3. resolu. c. 17. col. 4. ver. ad eam.* & nostermet Gomezius diligenter infra isto c. n. 42. quamuis in ea relapsus sit Aret. in *l. si aliquam rem. col. 7. ff. de acquir. possess.*

b Item etiam deducitur, & inferitur. ] Hæc de questione video omnino diligentissimum, & doctissimum Anson. Gomez. Tom. II.



- mum Arium Pinelum in rub. 2. par. c. 1. n. 12. cum sequentib. C. de rescind. vend. ubi verè & illam explicat, & nostrum Gomezium in ordinem redigit.
- c Quæro tamen circa prædicta. ] Consule hac de questione Tiraq. de retract. lign. §. 30. gl. 1. num. 2. Boer. q. 144. Did. à Con. Ru. lib. 2. resol. c. 4. n. 9. & omnino strenuum, ac doctissimum Pinelum in rub. 2. par. c. 2. n. 1. cum pluribus seq. Cod. de rescind. vend. videto etiam qua nos in consilio pro viro honestissimo Salamone Dardeto hac de re respondimus.
- d Et nota, quod non tenetur. ] Adde Rip. in l. 2. n. 49. ff. solut. matr. facit in arg. tex. in l. minor 25. annis cui fideicommissum. ff. de minor. & hæc est verissima sententia, quam laudo in recep. sent. thes. vers. scripturam. n. 24. ubi negatio operarum vitio deest.
- e In quo notabili, & utili articulo. ] Ad hunc articulum, questionem, & materiam videto Hippol. singu. 82. & Chassan. in consuet. Burg. rub. 11. §. 1. Matth. de Afflict. in c. 1. ex n. 32. qui success. teneant. Did. à Con. Ru. lib. 2. variar. resol. c. 19. & de spon. 1. part. c. 1. n. 9.
- f Quartò principaliter extende. ] Adde Tiraq. latè in tract. de const. 1. part. pag. 8. num. 21. & pag. 11. n. 24. ubi idem diligenter cum multis affirmat. Subtilis tamen, atque utilis apprimè hac in re questio est, nam si hæc ficta traditio facta sit per constituti clausulam à venditore appositam cum emptor esset absens, cuius nomine notarius rem agnouerit, ac receperit, & antequam emptor ipse gesta rata habuerit, venditor alij rem eandem distraxerit, ac verè tradiderit, uter præferri debeat? & certius receptiusque est, posteriorem, cui verè res est tradita, præferri omnino debere: ut rectè existimauerunt Dec. in l. contractus, n. 22. ff. de reg. iur. & in cons. 226. Curt. Iun. cons. 55. n. 9. Bertrand. cons. 304. lib. 3. Ant. Rub. cons. 132. & qui communem sententiam affirmat. Cagno. in l. quo tutela. §. ult. ad fin. ff. de re iud. Nec quicquam obstat, & Notarium absenti posse querere, & venditori integrum, liberumque non esse, quod gessit, retractandi: quia diuersi omnino sunt terminis, ut cuius rem diligentius inspicienti constabit, quamuis nonnulli non Proletarij iuris interpretes ea in re dormitasse videantur.
- g Ita tenet solus Iafon. ] Tenet etiam Socin. & qui eum refert, Marc. Mant. de soluend. argumen. vers. octauo dicimus, pag. 301.
- h Et in §. actionum, 6. col. ] Adde Hostien. in c. cum dilecti. vers. etenim, ubi etiam Henric. extra de empt. & vend. & est res extra omnem disputationis aleam.
- i Potest validari. ] Cordatè satis, ac prudenter loquitur noster Gomezius in presenti. Nec enim contractus à principio valuit, quantumuis utilis minori præponatur, sed tamen minore id exigente statis viribus, circūsepiri ac stabiliri potest, ut contra multos cum multis recepti affirmo in recep. sent. thes. vers. minores. n. 182.
- Si verò ipse emptor. ] Hanc Gomezij sententiam carpit diligentissimus Pinelus post Did. à Con. Ru. quem ipse laudat in l. 2. c. 1. n. part. 2. 39. C. rescin. ven. Sed certè si terminos alienanti à disperdente secreueris, non parum aequitatis cum nostro Gomezio faciet, quam aliò rapit doctissimus & acutissimus Pinelus. Videto autem ad omnes subsequentes questiones eundem Pinel. in illis elaboratissimis commentariis, ubi hanc omnem materiam subtiliter, doctè, ac diligenter ita tractauit, explicauit, & enucleauit, ut nihil penitus addi, diminuiue possit.
- m Ut modicitas pretij vel quod emptor. ] Videto hac de re Matth. de Afflict. decis. 40. n. 17. & decis. 65. & Aym. Crau. cons. 156. num. 8. & qua ipse breuiter pestringo in recep. sent. thesaur. ver. venditionis contractus n. 2.
- Item etiam infertur, quod licet venditor. ] Adde utrumque Imo. in l. si cum dotem. §. ult. ff. sol. mat. Fa. de pign. par. 5. memb. 2. n. 8. & videto, qua obseruo in recep. senten. thes. ver. creditor. ex mercium venditione. num. 324.
- o Ex quo primò infertur, quod in contractu. ] Adde Curt. Iun. cons. 178. n. 27. Tiraq. de Const. 2. p. n. 6. Vini. li. 1. oppo. 80. & intellige, vanam fntilemque esse omnino hanc differentiam ab interpretib. commenta. Cur enim qui promissit se donaturum, grauius, duriusve deuincietur, quam qui statim rem donauit? Sed hac de re alibi opportunius & copiosius.
- p Taliter quod dura, & damnosa. ] Adde praterea, quod licet venditio sit rerum plurium diuersarum, diuersis etiam pretijs inita, si tamen liquido constiterit, non aliter, nec aliàs contractum illum, celebraturos fuisse contrahentes quam si totus suis omnibus partibus constaret, ac de rebus omnibus factus totus haberetur, si postea aliqua ex parte aliquo casu rescindatur, & in aliam partem omnino euanesceat, alterutro contrahentium, cuius interest, postulante, ut rationi consentaneum apprimè censeo, & commune interpretum placitum affirmare ausim ex Accur. & ceteris interpretibus, per illum tex. in l. tutor. §. 1. ff. de minor. Ex eodem Accur. & interpretibus, per tex. plurimum conferentem, in leg. si quis aliam. ff. de sol. & in l. si duos. ff. de contrah. empt. & in leg. cum eiusdem. ff. de adil. edi. ex Dec. cons. 421. n. 3. & 4. Aym. Crau. cons. 202. n. 13. & cons. 246. n. 3. Tiraq. plures laudante de retract. lign. §. 23. gl. 1. n. 23. Carol. Molin. in consuet. Paris. §. 22. quast. 9. n. 44. & ex grauiss. ac doctiss. Pinelo ad l. 2. 1. par. c. 4. n. 1. de rescind. vend. & ita nos quoque in facto pro viro honesto Salamone Dardetio consulimus.
- q Si verò emptor fuerit sciens, non agit. ] Vereor ne certior, & probabilior sit Ang. opinio, ac noster Gomez. fallatur, quippe, quia non video, cur in presenti specie diuersum ius statuendum sit atque in illa, cum quis rem alienam scienter emit, in qua procul dubio nec ad pretium actionem vllam contra venditorem habet, ut latè supra cum eodem Gomezio resolui annos. 1. istiusmodi capitis, nec Bart. auctoritatem quicquam obfuturam reor. Alio enim spectat.
- r Secundus casus est, ratione publicæ utilitatis. ] Adde Did. à Con. Ru. lib. 3. resol. c. 14. Fran. Vini. lib. 1. op. 433. quos laudo in recep. sent. thesaur. vers. vendere. n. 13. ubi & hunc Gomez. nostri locum cito, etsi scriptura numerorum mendo scateat. Et intellige eum, qui pluris constituto à magistratibus pretio vendiderit utroque foro, sum conscientie, tum iudiciario, iudicis officio obeundo, teneri emptori ad id, quod magistratum definitionem excurrit, ut resoluit Did. à Con. Ru. ubi sup. n. 3. Medim. de restit. q. 7. art. pro quib. facit, quia id, quod ultra pretium à lege prescriptum accipitur, & iure indebitum censetur, &



Et idcirco tum repeti potest. tum restitui debet, l. si non sortem. ff. de condi. indeb. l. eos. §. ult. C. de usur. Facit item: quia cum acceptio est illicita, etsi praestatio fuerit licita, locus iusta & efficaci repetitioni patet. iuxta glo. sing. & communiter receptam, teste Abb. ibidem ad fin. in c. dilectus, in 1. de Symon. Confe- runt denique ad hanc eandem sententiam stabiliendam, qua tradit Dec. & alij per tex. lib. in l. inuitus. §. quod cuique. ff. de reg. iur.

Emanuel Soarez à Ribeira I. C.



## DE LOCATIONE ET CONDUCTIONE.

### CAPVT TERTIVM.

#### S V M M A R I A.

- 1 Qua sit virtus & effectus huius contractus loca-  
tionis.
- 2 Si res sit euicta, vel perempta, ad quid teneatur  
locator.
- 3 Si domus non posset habitari aliquo impedimen-  
to, an teneatur locator dare aliam domum  
conductori, & conductor teneatur ad pen-  
sionem.
- 4 Si res detur vtenda, & fruenda, pretio non de-  
terminato, an sit contractus locationis.
- 5 An finita locatione possit locator expellere con-  
ductorem.
- 6 An locator possit ex aliqua causa durante loca-  
tione, conductorem expellere.
- 7 Contractus locationis, an transeat ad heredes.
- 8 Si maritus vel alius legitimus administrator lo-  
cat res, an finiatur locatio mortuo marito,  
vel administratore, vel finita administra-  
tione.
- 9 An contractus locationis transeat ad emptorem  
vel particularem successorem.
- 10 An fiscus succedens in bonis confiscatis tenea-  
tur stare contractui locationis gesto per con-  
demnatum.
- 11 An conductor possit rem sibi locatam alteri  
locare.
- 12 An conductor secundus teneatur actione per-  
sonali pro pensione.
- 13 Quo tempore debeat solui pensio domus locata.
- 14 Si duo vel plures habent domum, vel fundum  
communem, & unus vult locare, alius non,  
cuius contractus valeat & teneat.
- 15 An finito contractu inducatur inter partes ta-  
cita reconductio.
- 16 Per quod tempus debet quis remanere in domo,  
vt videatur tacite reconducere.
- 17 An tacita reconductio videatur facta cum eis-  
dem pignoribus & hypothecis, quae erat in  
primo contractu principali.
- 18 An, & quando propter sterilitatem, & casum  
fortuitum fiat remissio pensionis, & quomo-  
do fiat augmentum propter maximam fer-  
tilitatem.
- 19 An conductor possit renunciare casibus fortui-  
tis vt licet per eos causetur sterilitas, non  
excusetur a solutione pensionis.
- 20 Conductor an possit repetere expensas, quas fecit  
in re.
- 21 Si conductor finita locatione, non restituat  
rem locatori, vel illam restituat dete-  
rioratam, an teneatur ad estimationem  
vel interesse.

Anton. Gomez, Tom. II.

- 22 Si conductor probat rem esse mortuam, an pre-  
sumatur mors ex casu, an ex culpa sua.



Contractus secundus, qui consensu contrahitur, est locatio & condu- ctio, quando quis rem suam alteri tradit vtendam & fruendam certo pretio, & mercede const. tuta. Nam talis contractus perficitur & celebratur solo consensu partium, & fit inter easdem personas, & res, inter quas fit emptio & venditio. text. est in l. 1. & per totum. ff. loc. & cond. text. in l. 1. & per totum C. de loc. & conduct. text. in §. 1. & per totum. Inst. de locat. & cond. text. in c. 1. & per totum de locat. & cond. text. in l. 1. & per totum. tit. 3. §. part.

Pro cuius perfecta declaratione in primis quæ- ro, quæ sit virtus, & effectus huius contractus? Et resolutiue dico, quod dominus, qui locauit tenetur ad tradendum, & ad patientiam vsus & fruitionis præstandam, per tempus conuētum, & conductor tenetur ad solutionem pretij, suo debito tempore, & talis dominus, si habet facul- tatem rei tradendæ, tenetur præcisè ad factum traditionis, sicut reperimus in cōtractu emptio- nis & venditionis. argum. prædictorum iurium, iuncta glo. ord. & comm. opin. in l. 1. ff. de action. empt. gloss. etiam in §. pretium. Instit. de empt. & vendit. Si verò non habet facultatem tradendi, quia res est perempta casu fortuito: absque sui culpa dissoluitur contractus ab vtraque parte, nec dominus tenetur ad rem, nec conductor ad pretium. text. est in l. item quæritur. §. exercitu. ff. locat. text. in l. habitatores. §. fin. eodem. tit. text. in l. si fundus. §. si. versic. fin. eod. tit. Neque obstat text. sing. cum materia, in l. si. C. de peric. & commod. rei vend. vbi habetur, quod perempta re vendita, vëditor tenetur ad pretium, & contractus disso- luitur, ex parte venditoris tantum, non verò ex parte emptoris: quia respondeo, quod ille con- tractus est instantaneus, & momentaneus, qui perficitur in ipso instanti, quo de re, & pretio conuentum est, nec habet aliquem tractum successi- uum. tex. est notabilis in l. qui pendentem. vers. ca- terum. ff. de action. empt. & ibi notat Paul. & alij Doct. gloss. ord. in l. Pomponius. §. 1. ff. de procurat. gl. in authent. sacramenta puberum. C. si aduers. ven- dit. & ibi Doctor. gloss. etiam in l. ab emptione. ff. de pact. & ibi communiter Doctor. tenet etiam notabiliter Bart. in l. si quis domum. ff. locat. Vn- de re perempta, venditor liberatur tanquam de- bitor speciei. Contractus verò locationis est respectiuus, & habeat tractum successiuum, vt pretium præsteretur pro vsu, & fruitione rei. Vn- de ea perempta necessario cessat obligatio ex



parte conductoris, & per consequens solutio pensionis, in cuius confirmationem facit bene textus in *l. 1. in fin. Cod. de iur. emphyt.* Si autem res pereat, vel sit ab alio euieta dolo, vel culpa ipsius locatoris, tenetur ad totale interesse.

- 2 Si verò res sit ab alio euieta sine dolo, nec culpa sua, tenetur ad interesse, vel satisfaciet, tradendo ipsi conductori aliam rem, æquè idoneam. text. est singul. qui ista omnia membra comprehendit, in *leg. si quis domum. ff. locat.* & ibi gloss. ordinat. Bart. Bald. Paul. Salycet. Fulgos. & communiter Doctores. Aduertendum tamen, quod illud, quod dixi, quod quando res locata est euieta sine dolo & culpa locatoris, satisfaciet tradendo aliam similem, vel æquè idoneam, procedit, & habet locum specialiter in hoc contractu locationis: secus tamen est in contractu venditionis: quia si quis vendat rem alienam, quæ euieta sit ab aliquo tertio, & venditor offerat emptori aliam rem similem, & æquè bonam, non cogitur recipere, nec liberatur venditor ab obligatione euietionis, sed omnino tenetur ad interesse. Primò, quia lege contrarium non cauetur. Secundò, quia regula generalis est, quod aliud pro alio, inuito creditore non potest solui, nisi in rebus, quæ recipiunt functionem in genere suo, vt in *leg. 2. & in l. cum quid. ff. si cert. petat.* & in expresso ita tenet gloss. ordin. in *d. l. si quis domum. ff. locat. in gl. fin. in fin.* in quantum dicit: & in hoc differt à venditore, quam ad hoc notat ibi Bart. & communiter Doctor. & illam gloss. ad hoc reputat singul. & vnicam, Lud. Roman. in *l. stipulationes non dimiduntur, infra isto titul. de verbor. oblig. 20. colum. numero 83.* Et idem est eadem ratione in eo, qui tenetur ex contractu permutationis, commodati, depositi, vel simili, ad rem tradendam, vel restituendam, quia non satisfacit offerendo rem, etiam æquè similem & idoneam. Et si quæras, quæ potest esse ratio diuersitatis specialitatis? Dico, quod vera, & mentalis ratio est, quia in contractu venditionis, & similibus, agitur de perpetua alienatione rei, & totali iure eius transferendo, quod non acquiritur, nec consequitur quis per solutionem pretij. argument. prædictorum iurium. In contractu verò locationis agitur tantum de vtenda, & fruenda re ad tempus, ex quo contractu nullum transit dominium, nec possessio: nec ius in re, vt in *l. non solet. ff. locat.* & in *l. rei commodata. ff. commodat.* & in *l. male agitur. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* cum similibus, & sic agitur de modico præiudicio. Vnde facilius de æquitate per legem concessum est, aliam rem æquè idoneam posse præstari. & istam rationem apertè voluit text. in *dict. leg. quis domum. in fin. princip. ff. locat.* in quantum dicit: & locator paratus sit aliam habitationem non minus commodam præstare: æquissimum esse ait absolui locatorem. & istam rationem expressè ponit ibi<sup>a</sup> Fulgos. licet Bartol. relinquat cogitandum. Et idem est in fideiussore, vel pignore: quia si quis promisit dare certum fideiussorem, vel pignus, satisfacit dando alium æquè idoneum. text. est not. in *l. qui autem. §. 1. D. de constit. pecun.* & ibi no-

tat gloss. ordin. Odofred. Bartol. Alber. Bald. Paul. & communiter Doctores. & per illum text. ita tenet Paul. de Castr. in *dict. l. si quis domum. D. locat.* tenet etiam Bartol. & communiter Doctores in *leg. cum debitore. D. de pign. act.*

Adde tamen, quod si res locata non sit tradita conductori, vel dato, quod sit tradita, non possit ea vti sine dolo, & culpa locatoris, sed ex aliqua causa, & impedimento contingente facto tertij, vel natura, non tenetur dominus ad interesse, nec conductor tenetur ad pensionem pro illo tempore. text. est in *l. si fundus, quem. D. locat.* text. in *l. si uno. §. item cum quidam. eod. tit.* text. in *l. item quæritur. §. exercitu. eod. tit.* text. in *l. habitatores. §. fin. eod. tit.* text. in *l. si merces, vers. si vicino, eod. tit.* & vtroque commun. Doctor. & idem disponit *l. 21. tit. 8. §. part.* Ex quo primò infero, quod si conductor recedat à domo propter pestem, vel aërem corruptum, non tenetur soluere pensionem, & in terminis ita tenet Abb. in *c. propter sterilitatem. de locat. & conduct. 2. col. n. 8. Ias. in addit. ad Christoph. in §. fin. Instit. eod. tit.* Fulgos. in *l. cum in plures. D. locat.* Secundò infero, quod si conductor recedat à domo propter metum malorum spirituum, non tenetur soluere pensionem. ita solus Ias. in *dict. §. fin. in fin.* Tertio infero, quod si recedat à domo, quia minatur ruinam, non tenetur. Quarto<sup>b</sup> infero, quod si famulus aliquo tempore sit infirmus non potest repetere mercedem, vel salarium pro illo tempore, ita Bart. in *d. l. si uno. §. item cum quidam. D. de locat. pen. col.* Oldrad. Bart. Alber. & alij Doctor. antiqui in *l. cum haeres. §. Stichus. D. de statu liber.*

Item quæro, an in hoc contractu locationis, & conductionis requiratur, quod pensio, vel merces consistat in pecunia numerata. Et breuiter dico quod sic: secus tamen est, si consistat in alio genere, vt certa parte frumenti, olei, vini, vel simili, quia tunc non erit propriè contractus locationis, & conductionis, sed innominatus, & agatur præscriptis verbis. text. est in *l. 1. §. si quis seruum. D. depositi.* Verum tamen est, quod assimilatur contractui locationis, & conductionis, vt omnia, quæ sunt disposita in alio sita probat ibi text. & notat & commendat Paul. & commun. Doct. tenet etiam, & declarat Bart. in *l. si merces. §. vis maior. 2. & fin. col. D. locat.* & ibi alij Doct. gloss. ord. & commun. Doct. in *l. licet. C. eod. titul.* probat etiam text. in *l. si olei. C. eod. tit.* & ibi tenet gloss. ord. & commun. Doct. tenet etiam Abb. in *c. propter sterilitatem. eod. tit. fin. col.* & ibi comm. Doct. Quod intellige, quando debet præstari certa pars frumenti, olei, vel vini ad numerum & mensuram. Secus, si in quora: quia tunc non erit contractus locationis, sed societatis, secundum eos.

Item quæro, si res vtenda, & fruenda tradatur, pretio non determinato, sed simpliciter, vel hoc acto, vt iustum pretium soluatur, an erit contractus locationis & conductionis, vel quis contractus erit, & qualiter tradens agat ad pretium? In quo articulo breuiter dico, quod si illa res solebat locari sibi, vel alteri pro certo pretio determinato, illud censetur inter partes conuentum. text. est singularis, & vnicus in *l. excepto. Cod. de locat. & conduct.* & ibi notat



notat & commendat gloss. ordin. Odofred. Per. Cin. Iacob. Butrig. Bartol. Alber. Paul. Salyc. & communiter Doctor & reputat singularem, & vnicum Baldus ibi 2. *lect.* quia ex hoc infert, quod quando quis simpliciter est assumptus, & electus ad aliquod officium, pretio aliquo non taxato, nec determinato, videtur inter partes pretium consuetum appositum. Si verò illa res non erat solita locari, nec de pretio consueto appareat, non erit contractus locationis & conductionis, sed dominus ager ad iustum pretium, & pensionem, actione præscriptis verbis, vel actione in factum ex æquitate, argument. text. in *l. quotiens. ff. de præscript. verb.* per quem ita tenet originaliter Azo in Summa, *Inst. de locat. & conduct.* Quod dictum reputat vnicum & singulare Bald. in *l. contractum. C. de fid. instrum. 3. col. vers. modo quero.*

5 Item quero, an finita locatione possit dominus conductorem expellere, & liberè rem alteri locare, vel ipse conductor habeat ius retentionis, vt possit rem pro eodem pretio habere, & retinere. Et breuiter & resolutiue dico, quod indistinctè dominus poterit eum repellere, mediante actione propria locati, vel mediante remedio possessorio, vt possidetis, vel data resistantia in continenti propria auctoritate expellere, & liberè rem alteri locare, nec de iure potest conductor pro eodem vel maiori pretio rem detinere, & sibi habere. text. est formalis, & expressus in *l. ne cui liceat. Cod. de locat. & conduct.* & ibi notat & commendat gloss. ordinaria, & communiter Doctores, & idem disponit *l. 18. tit. 8. 7. part.* Nec obstat text. in *l. congruit. & in l. fin. C. de locat. prædior. ciuil. libro 11.* vbi habetur, quod conductor prædiorum fiscalium potest alteri præferri in eis pro eodem pretio: quia est speciale in illis conductoribus, quia aliquando inuiti detinentur in conductione, secundum omnes Doctores ibi, & secundum eosdem in *dict. leg. ne cui. Cod. de locat. & conductione.* Secundò adde, quod etiam est speciale in scholaribus: quia etiam præferuntur in re conducta pro eodem pretio. ita probat text. in *cap. 1. de locat. & conduct.* & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. & idem disponit *l. 5. tit. fin. 2. part.* Tertio similiter adde, quod idem etiam esset quando in aliquo loco sit talis consuetudo prælationis secundum eos.

6 Item quero, an locator possit ex aliqua causa durante locatione, conductorem expellere? Et resolutiue dico, quod sic, ex quatuor causis à iure expressis. Prima est, quando conductor non soluit pretium locatori. Secunda, quando locator propriis vsibus rem habeat sibi necessariam. Tertia, quando reficere domum maluerit. Quarta, quando conductor in re conducta malè versatus sit. textus est capitalis, & expressus in *l. ade. Cod. de locat. & conduct.* Cuius verba sunt: Ade, quam te conductam habere dicis, si pensionem in solidum domino soluisti, inuitum te expelli non oportet, nisi propriis vsibus dominus eam necessariam esse probauerit, aut corrigere domum maluerit, aut tu malè in re locata versatus es, & ibi notat & commendat gloss. ordinaria. Bartol. Odofred. Petrus de Bel. Pert. Cin. Iacob. But. Faber, Alber. Ang. Salyc. & commu-

Anton. Gomez, Tom. II.

niter alij Doctores, & idem disponit *l. 6. tit. 8. 5. part.* quæ est valde notabilis, & ibi Doctores. Quod intellige isto modo: nam si conductor conduxit rem pro aliquibus annis, puta 4. 5. & vltioribus, & non soluat per duos annos, potest expelli. Melius dic: aut locatio est facta ad longum tempus, aut pro modico. Primo casu, si sit constituta vna pensio, erat soluenda singulis annis, & debet cessare per biennium, vt iuribus hic allegatis. Secundo casu, quando locatio fuit facta modico tempore, potest expelli, si non soluat tempore debito. & ita text. in *dict. l. ade.* vbi gloss. & istam sententiam, & distinctionem ponunt Doctor. in Doctor. II. & melius quam alibi, Abb. in *dict. cap. propter sterilitatem. 2. col. num. 10.* ita determinat prædicta *l. par.* Sed adde, quod *l. 5.* eiusdem tituli expressè disponit, quod si non soluit per vnum annum, possit expelli. Vnde illam intelligo, quando res esset conducta per duos vel tres annos. Et ista est cõcordia vera & II. quia si necessaria ad illas pro vno anno esset facta conductione, & per annum cessaret, iam iure cõmuni expelleretur. & ista sententia, & conclusio probatur etiam de iure cõmuni per textum cū cõmuni opinione, in *l. quero. §. inter locat. ff. & in l. cum domini. eod. tit. cap. propter extra locat. eod. tit. l.* Item, quando locator propriis vsibus rem habeat necessariam, intellige, quando post contractum locationis ex aliquo inopinato casu superuenerit necessitas, vt si vxorem duxit, vel domus in qua habitabat, corruit, vel aliqua dignitas superuenit, per quam egeat maiori filia, vel alia similis causa superueniat: secus verò si illamet necessitas erat sibi tempore contractus, quia tunc non potest expellere. argum. textus notab. in *l. si is, a quo. §. fin. cum l. seq. ff. vt in possess. legat.* textus in *l. si ab arbitro vers. si n. ff. qui satisf. cogant.* textus in *l. de atate. §. ex causa. ff. de interrogat. act.* ibi: ea, quæ postea emergant, auxilio indigent. & in expresso ita tenet, & declarat gloss. ordin. in *dict. l. ade. Cod. de locat. & conduct.* & ibi commun. Doctores. pro qua sentent. & conclus. est text. formalis, & expressus in *cap. propter sterilitatem. §. verum. de locat. & conduct.* & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. Confirmatur<sup>d</sup> per text. iuncta doctrina Pauli, & aliorum Doctorum in *l. in omnibus. ff. de iudic.* vbi habetur, quod debitor in diem, vel sub conductione, efficiatur de nouo suspectus, potest cogi per creditorem sibi cauere, & satisfdari cum fideiussoribus, aliàs detruditur in carcerem. Secus tamen est, si illa causa suspicionis erat tempore contractus celebrati. quia tunc non potest peti talis cautio vel satisfdatio. text. est in *leg. si creditores. ff. de priuil. credit.* ibi communiter Doctores tenet etiam Angel. Paulus, & alij Doctores, in *leg. si ab arbitro. ff. qui satisf. cogant.* Pala. Ru. in reper. *cap. per vestras. de donat. inter virum & vxor. fol. 62.* Rursus firmatur ex sentent. Bartol. & commun. in *l. fin. Codic. de feriis*, vbi habetur, quod licet creditor possit propria auctoritate debitorem fugitiuum capere, vt in *l. ait prator. la 2. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraud. cred.* tamen debet intelligi, quando effectus est fugitiuus post contractum gestum inter partes: secus



tamen est, quando illa qualitas, & suspicio erat antea. Et adde, quod idem est, si prædicta necessitas superueniat filio, vel ascendenti ipsius locatoris: quia etiam hoc casu potest conductorem expellere. ita Bald. in *d. l. ade. 4. colum. num. 11*. Habet tamen, quod prædicta debent intelligi in domo conducta: secus verò in alio fundo rustico, quia etiam propter necessitatem superuenientem non potest conductor expelli: quia text. in *dict. l. ade.* cum mysterio tantum loquitur in *ade*, & sic prædio urbano. Item etiam, quia prædicta lex continet priuilegium, quod non debet extendi. Item etiam, & tertio, quia habitatio est pars alimentorum, ut in *l. verbo uict. ff. de verb. signific.* & ita tenet Bald. in *d. l. ade. penul. col. in medio*.

7. Item quæro, an, & quando contractus locationis, & conductionis, & virtus eius transeat ad hæredes, tam actiue, quam passiue? In quo resolutiue dico, quod regulariter semper transit, text. est capitalis, & expressus, in *l. viam veritatis. Cod. de locat. & conduct.* Cuius verba sunt: Viam veritatis ignoras, in conductionibus. non succedere hæredes conductoris, existimans. & ibi glos. ordin. & communiter Doctores. textus in *l. cum in plures. §. hæredem. D. locat.* text. in *leg. sed addes. §. si quis mulierem vehendam. ff. eod. tit.* text. & eius regula generalis, in *l. si pactum D. de probat.* text. in *§. fin. Inst. de locat. & conduct.* & idem disponit *l. 2. tit. 8. §. part.* Quod extendere, etiam si talis contractus consistit in facto, vel artificio, explicando à conducente: nisi sit tale, quod cohæreat personæ, & per alium non possit explicari. text. est sing. in *l. veteris. Cod. de contrah. & commit. stipul.* & ibi communis opinio. De quo vide latius, & magistraliter infra in contractu purè celebrato in quæst. illa, an, & quando virtus, & effectus contractus transeat ad hæredes, vel non.

8. Item quæro si maritus, vel alius legitimus administrator locauit res, quas administrat, an eo mortuo, vel administratione finita, contractus locationis, virtus, & effectus transeat ad successorem actiue, & passiue? Et certe articulus est notabilis, & quotidianus, in quo procedam per veras, & resolutiuas conclusiones. Sit prima conclusio, quod si maritus constante matrimonio locauit aliquam rem dotalem, soluto matrimonio vxor vel hæres eius tenetur stare contractui, & similiter ipsa potest compellere conductorem ad obseruantiam eius. Quod intellige, non, quod præcisè teneatur stare contractui, sed causatiue: quia si non vult approbare & confirmare, conductor poterit agere contra maritum ad totale interesse, & ideo vxor, vel eius hæres non potest rem locatam occupare, nisi posita cautione marito, vel hæredibus de indemnitate, text. est singularis & expressus, qui sic debet intelligi, in *l. si filiosam. la. 1. §. si vir in quinquennium. D. solut. matrim.* Cuius verba sunt: Si vir in quinquennium locauerit fundum, & post primum forte annum diuortium interuenerit, Sabinus ait, non aliàs fundum mulieri reddi oportere, quam si cauerit, si quid præter vnus anni locationem maritus damnatus sit, id se præstaturum iri. & ita tenet & declarat ibi Bart. Alb. Dyn. Paul. de Cast. Lud. Roman. Alexand. & magis communiter Doct.

Dyn. Imol. & magis communiter Doctores in *l. diuortio. eod. tit.* Adde tamen, quod si maritus, vel hæres eius non petat istam cautionem, ipso iure tenebitur vxor, vel eius hæres, si nolit stare contractui, ac si cauisset. ita Paul. & Doct. ibi. Adde tamen, quod Bald. in *d. §. si vir in quinquennium*, tenet expresse, quod vxor, vel eius hæres præcisè teneatur stare contractui, facto pro marito, per secundam conclusionem, infra proximam, & cum Bald. tenet ibi Abb. in *querelā, ne pralati vices suas. 2. col. prope finem*. Secunda conclusio, quod si tutor, vel legitimus administrator, qui habebat plenam administrationem, nomine eius, cuius bona administrabat, locauit aliquam rem mortuo tutore, vel curatore, vel finita legitima administratione, dominus, & successor bonorum, vel eius hæres, tenetur, præcisè stare contractui locationis, & colonus vel inquilinus habet ius retentionis per tempus locationis. ita probat text. in *l. si tutela. D. de administ. tutor.* per quem ita tenet Bart. in *dict. §. si vir in quinquennium*. text. in *l. emptorem. C. de locat.* & ibi Doctores. Abbas in *d. c. querelam*. Nec obstat superior conclusio: quia debet intelligi, quando quis administrat nomine proprio, & tanquam dominus, ut est maritus in rebus dotalibus: quia tunc vxor non tenetur præcisè stare contractui, sed causatiue, virtute cautionis, ut dixi. Secus verò, quando quis administrat nomine alterius, quia est tutor, curator, vel legitimus administrator: quia successor præcisè tenetur stare contractui, tanquam si ipse gessisset. Ex quo infero, quod si maritus locasset res parafernales, quas vxor non dedit in dotem, sed tacite per legem est commissa marito earum administratio, iuxta text. cum materia, in *l. maritus. C. de procurator.* quod tali casu vxor tenetur præcisè stare contractui. Tertia conclusio, quod si locator non habet plenum dominium in re, nec plenam eius administrationem, ut fructuarius, fideicommissarius, possessor, maioratus, vel similis persona, successor non tenetur præcisè stare contractui, nec causatiue. text. est in *l. si quis domum. §. 1. D. locat.* Barto. & commun. opin. in *l. si filiosam. §. si vir in quinquennium. D. solut. matrim.* Baldus & alij Doctores in *l. diuortio. eo. tit.* idem Bald. & commun. Dd. in *l. emptorē. C. de locat. & cond.* Abb. & Canonistæ in *c. querelam. ne pralat. vices, & c.*

9. Item quæro, an contractus locationis transeat ad emptorem, vel particularem successorem rei, tam actiue, quam passiue. Et breuiter, & resolutiue dico, quod non. Vnde si dominus, qui locauit rem, vendidit eam alteri, non tenetur stare colono, sed poterit conductorem expellere, licet dominus, qui locauit, teneatur ad interesse, & è conuerso conductor potest recedere à conductione. textus est in *l. emptorem, Cod. de locat. & conduction.* Cuius ius verba sunt: Emptorem quidem defuncti necesse non est stare colono, cui prior dominus locauit, nisi ea lege emit. & ibi glossa ordinaria. Odofred. Petrus, Cinus, Butr. Bartolus, Albericus, Baldus, Paulus, Salycet. & commun. Doctores. text. in *l. qui fundum. D. locat.* text. in *leg. si merces. §. qui fundum. eod. tit.* text. in *l. nihil proponi. §. fin. D. de legat. 1.* & idem disponit *l. 19. tit. 8. §. part.* Imo habet etiam locum in fructua



fructuario, ut, si ei est venditus, legatus, vel donatus ususfructus, possit colonum expellere. text. est in *l. arbitros. 1. ff. de usufru.* Et eadem ratione idem esset in emphyteuta, si dominus, postquam locauit rem, concessit illam in emphyteusim alteri, quia potest colonum, vel inquilinum expellere. Cuius ratio vera, & concludens est: quia talis emptor, vel particularis successor est effectus plene dominus ipsius rei: colonus verò, vel inquilinus nullum ius habet in ea, sed tantum habet personam domini obligatam: & illa actio, vel obligatio personalis passiva non sequitur fundi possessorem, ut in *l. fin. D. de contrah. empt.* & ibi commun. Doct. Ergo non tenetur stare colono, sed dirigat actionem ad interesse contra dominum, & per consequens, actio vel obligatio personalis actiua, quam dominus habebat contra colonum, vel inquilinum, ut remaneat in conducto & soluat pretium, non sequitur fundi possessorem: ideo non potest agere contra colonum, vel inquilinum, ad obseruantiam contractus, nec ad interesse. & istam rationem ponit Bart. in *d. l. emptorem.* & ibi commun. alij Doct. Ex quo inferitur, quod si conductor haberet aliquod ius in re, non posset expelli: ut si locator generaliter obligauit, & hypothecauit omnia bona sua pro securitate contractus, vel illam rem locatam specialiter, quia tunc conductor posset rem loco pignoris vel hypothecæ retinere, & non posset expelli, donec sibi satisfiat de totali interesse. ita sing. declarat Bartol. in *d. l. emptorem.* dicens, se ita de facto obtinuisse, & reputat perpetuè menti tenendum, & sequuntur ibi commun. Doct. idem Bart. in *l. qui fundum. ff. locat.* & ibi commun. Dd. idem Bartol. in *l. 1. §. quidam autem. el. 1. ff. de superficie.* & ibi communiter Doct. & idem Bart. in *l. filiofamilias. §. vir in quinquennium. ff. solut. matr.* & ibi Paulus, & alij Doct. & in *l. si merces. §. 1. ff. locat.* Item Paul. & Moderni in *d. l. nihil proponit. ff. de legat. 1.* Abb. & alij Doct. in *c. fin. ne pralati vices.* Anton. Negusan. in tractat. de pignor. 3. sol. n. 6. Fabian. de Monte in tractat. empt. & vend. 4. quæst. antepen. col. num. 36. <sup>f</sup> Secundò inferitur, quod si colonus, vel inquilinus conduxisset ad longum rem, puta per decem annos, vel quoad vitam, quo casu habet ius in re saltem utile, ut in *leg. 1. §. qui superficiem. & §. quod autem. el. 1. ff. de superficie.* & ibi Bartol. & communiter Doctores. & tenet gloss. ordin. in *l. si ut certo. §. si duobus vehiculum. §. commodati. in gl. magna, in medio.* & ibi communiter Doctores. gloss. etiam in *l. si quis ante. infra isto tit. de verb. oblig.* talis colonus vel inquilinus non posset expelli, si habet ius retentionis. & in expresso ita tenet Bartol. in *d. l. emptorem. Cod. de locat. & conduct.* & ibi alij Doct. idem Bart. in *dict. l. qui fundum. ff. locat.* & ibi Bald. Salyc. Fulgo. & communiter Doctores. idem Bart. in *dict. l. 1. §. quod autem. el. 1. ff. de superfic.* Alex. & communiter Moderni in *d. l. filiofamilias. §. si vir in quinquennium. ff. solut. matrim.* & idem disponit prædict. *leg. 59. tit. 8. §. 5. part.* Et sic habes duas notabiles limitationes ad prædicta iura, & regulam generalem, quæ habet, quòd emptor, vel particularis successor non tenetur stare colono.

Tertiò limita, ut procedat, & præterquam si tempore venditionis, vel alienationis fuit expressè conuentum, quod colonus, vel inquilinus non possit expelli: quia tunc habet ius retentionis, & exceptionis contra emptorem, vel particularem successorem, ut non possit expelli, ita probat text. in *d. l. emptorem. C. de locat. & conduct.* & ibi: nisi ea lege emerit. & ibi tenet gloss. ord. & commun. Doctores. Sed certè dubium videtur: cum ex tali pacto, imò vallato per solennem stipulationem alteri per alterum non quærat obligatio, ut in *l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig.* cum similibus. item etiam actio, vel obligatio, etiam emanata respectu rei actiue vel passiue, non sequitur fundi possessorem, ut supra dictum est. Ergo videbatur, quod nullo modo colonus, vel inquilinus posset se iuuare ex illo pacto. Sed huic difficultati sola potest dari solutio, quod iunctim cum illa actione personali concurrat ius reale retentionis & detentionis, quam habet in ea: quia sicut in re potest dari, & considerari dominium, & possessio: ita etiam detentio quæ affert maximum commodum, & saltem ius retentionis. Et in hoc consistit vera, subtilis, & mentalis ratio, & qua potuit illa *leg. fin. dari, & idem disponit l. 19. titulo 8. §. 5. part.*

Quartò limita, præterquam si tempore contractus locationis conductor fecit pactum cum locatore, ut durante tempore locationis non possit rem locatam vendere, donare, vel alienare, & pro obseruantia, & firmitate obligare specialiter illam rem, quia nunc non poterit alienare, nec transferre aliquod ius in emptorem, vel particularem successorem. Quia pactum de non alienando appositum fauore eius, qui habet hypothecam, vel aliquod ius, mirè impetit alienationem, virtutem, & effectum eius. argum. text. qui est singu. & vnicus in *l. si creditor. §. fin. ff. de distract. pignor.* per quem in terminis ita tenet Ioan. de Imol. in *l. qui absenti. §. 1. ff. de acquir. possess.* & ibi Alex. 2. col. num. 6. & alij Doct. Idem Imol. in *l. filiofamilias. §. Diui ff. de legat. 1. 3. colum.* Alexan. in *l. si filiofamilias. §. si vir in quinquennium. ff. solut. matrim. 2. col. num. 4.* Ias. qui notabiliter loquitur, in *l. quotiens. C. de rei vend. 7. col. n. 29.* vbi etiam dicit, quod ex hoc datur noua, & singularis limitatio ad *dict. l. quotiens.* cum materia, quòd si dominus, qui rem vendidit alicui promissit alij non vendere, & specialiter illam rem ad hoc obligauit, non poterit amplius alteri vendere, & licet vendat & tradat, non transfert dominium, nec præfertur priori, de quo suo loco dixi in materia prædictæ *l. quotiens.* vbi vide.

Item quæro an fiscus succedens in bonis confiscatis, teneatur stare contractui locationis, gesto per condemnatum? Et breuiter & resolutiue dico, quòd si ille fundus, vel res sola locata confiscatur, non tenetur fiscus stare contractui, sed potest colonum, vel inquilinum expellere, tanquam successor particularis rei. arg. text. in *d. l. emptorem. C. de locat. & conduct.* cum materia, & in expresso est text. singu. & notandus in *l. si fundus, quem. ff. locat. & conduct.* si verò vniuersalia omnia bona publicantur, vel pars quotatiua, præcisè tenetur stare contra-